

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AARBOG

FOR

HISTORISK SAMFUND FOR SKIVE OG OMEGN

---

2. AARGANG

I KOMMISSION HOS
RYDTOFTS BOGHADEL, SKIVE
1910

INDHOLD:

SØREN LYBYE og CHRISTEN HANSEN: Gamle Breve.

HENRY MADSEN: Skivemusæet.

JAKOB LYKKE: Jnder Kvindevælde.

ISAK JENSEN: Fra gamle Dage.

Love for Historisk Samfund for Skive og Omegn m. m.

AARBOG

FOR

HISTORISK SAMFUND FOR SKIVE
OG OMEGN

i

2. AARGANG

PRIS KR. 2,25

I KOMMISSION HOS
RYDTOFTS BOGHADEL, SKIVE
1910

Redaktionsudvalg:

Lærer P. DAUGBJERG, Vroue.

Lærer ANDR. JACOBSEN, Skive.

Redaktør J. P. NEERUP, Skive, Formand.

En Brevveksling mellem Søren Lybye i Hem og en Ungdomsven.

MENS Aarene rulle, glemmes de fjernere Slægtled. Meget faa Bønder ved direkte Besked om Forfædrenes daglige Liv, Tanker og Handlinger for blot 100 Aar siden.

Skal vi Nutidsbønder lige saa hurtigt drukne i Glemsel?

De fleste af os maa nøjes med „et gammelt, frønnat Bræt“, der et Par Aartier minder den ligegyldige Beskuer om vor Fødsels- og Dødsdag.

Saa er vor Saga ude.

Denne Ligegyldighed for vor Slægts Historie, for dens Minder, dens Kultur og dens aandelige som materielle Udvikling vidner højt om, at vi fremdeles bærer Mærker af fordums Trældom.

Men fribaaren Mand elsker og ærer sin Slægts Historie og sikrer den mod Glemsel, saa godt han ved og kan. Lad os derfor samle de sparsomme Lysglimt fra svundne Dage i „Historisk Aarbog“ — „den, som vi haabe, mere oplyste Efterslægt“ (Brev VI.) vil være taknemlig derfor og følge i Sporet.

Herved offentliggøres 9 Breve fra Søren Pedersen Lybye i Hem til Christen Hansen i Otting.

Breve er tit værdifulde, og disse gamle Breve fra forrige Aarhundredes Midte giver et smukt Billede af et Par unge Sallingbønders Tankesæt og Sjæleliv for 60 Aar siden.

Søren Lybye blev født $15/1$ 1825. I en ung Alder fik han Gaard i Hem, og det varede ikke længe, inden den velbegavede Bonde kom til at indtage en fremragende Plads i det offentlige Liv. Allerede i Brevene til Christen Hansen klager han over, at offentlige Bestillinger tager megen Tid, men kort efter bliver han Rigsdagsmand og deltager i de politiske Kampe indtil 1894, da han trækker sig tilbage.

Mindet om Søren Lybye er derfor ogsaa noget politisk farvet. Han var Højres første Mand i Salling og gik foran i Kampen mod det fremtrængende Venstre, men Brevene giver Bevis for, at han derved har været sin Ungdoms Idealer tro, — det smukkeste Vidnesbyrd, der kan lyde over en Mands Grav.

Søren Lybye døde $4/6$ 1898.

Hans Hustru, Ane, født Hansen, født $1/11$ 1830, døde $24/6$ 1890.

Christen Hansen blev født $14/9$ 1816 som Søn af Gaardmand Hans Andersen og Birthe Hansdatter af Ottingbremgaard.

Flyttede 1850 til Vinde Vestergaard for at bestyre Gaarden for en Søster — Enke efter Gaardmand Mads Qvist. Købte derefter Gaarden 1851.

Gift $26/10$ 1855 med Ingeborg Jensdatter fra Vridsted, født $29/3$ 1826, død $2/12$ 1891.

Christen Hansen døde $17/10$ 1896.

— — —

Brevvekslingen er rimeligvis paabegyndt længe før 1849 og er fortsat i det mindste til 1855, men der er kun bevaret 9 Breve i nogenlunde Rækkefølge og indre Sammenhæng.

Carl Hansen.

Søren Pedersen Lybye.

Hem den 10. Novbr. 1849.

Min bedste Ven!

Det er mig en kjær Pligt at svare Dig paa Din Skrivelse af 27. Septbr.; thi det har altid været mig en Fornøielse at underholde mig med dem, der vil noget mere end hvad der hører til dagligt Brød, men især er det mig en sand Nydelse at føre Brevvexling med en Mand som Dig, da jeg kjender Din retskafne Character, og veed at Dine Ord virkelig er en Udtalelse af dine Tanker. Jeg tror ogsaa at en saadan Brevvexling virkelig har noget Forædlende ved sig, thi det er altid en Opmuntring til Dyd og gode Handlinger, naar man hører lignende Grundsætninger udtalte af en Vens Mund. Jeg siger Dig Tak for den Bog som Du sendte mig med dit Brev, det er et Skrift der var værd at eje for en Landmand; thi det er umiskendelig af stor Vigtighed at kjende de Væxters Natur, der groe

paa vore Jorder, og ligesaa vigtigt er det at kjende disse Væxters større eller mindre nærende Evne for vore Husdyr. — Jeg sender Dig hermed en Bog som jeg tror Du vil læse med Interesse, da den omhandler en Videnskab som det er ligesaa nyttig som interessant at gjøre sig bekendt med, nemlig Historien; Ved at læse om Begivenhederne i de fremfarne Tider ledes Tanken hen paa et almægtigt Forsyn, der holder alle Ting i sin styrende Haand; ved at see hvorledes tunge Skjebner ofte ere gangne hen over Lande og Folkeslag, og have bragt Død og Ødelæggelse i deres Følge, og at dog de saaledes hærgede Lande derefter have reist sig igjen og stundom endog hævet sig til en høj Grad af Velstand og Flor, kunne vi vinde Kraft til at bære den nærværende Tids Trængsler, i det Haab at vort Land atter skal faa Fred og gode Dage. Du vil her finde en, ikke for langtrukken og heller ikke for sammentrængt, historisk Udvikling af Verdensbegivenhedernes Gang, og Kunsters og Videnskabers Fremskridt, fra de ældste Tider til vore Dage fremstillede i en jævn og fyldig Stiil. Jeg takker Dig for Din Skrivelse til mig, jeg maa give Dig den Roes at Du skriver en meget god Stiil, ligesom jeg ogsaa maae tilstaae at Du har været meget heldig i Dine digteriske Forsøg. Ogsaa maae jeg takke Dig for Dine Lykønskninger, saamegetmere som jeg veed at de kommer fra et velmeent Hjerte, men hvad det sidste Punct angaaer da troer jeg ikke at dette er absolut nødvendigt til jordisk Lyksalighed, da jeg veed af Erfaring, at man kan leve meget lykkelig og tilfreds uden at kjende noget til Kjærlighed, men jeg maae jo ogsaa betænke at jeg er nogle Aar yngre end Du, og at med Manddomsalderen Naturens Fordringer ville gjøre deres Ret gjældende. — Det er sande og træffende Ord Du der anfører af hiin Tids Lærere, den Sandhed staar fast, at det er den

vigtigste, men tillige den vanskeligste Kundskab at lære rigtig at kjende sig selv.

Dersom nu min Skrivelse ikke er dig ukjærkommen, saa maae Du ikke tøve slet saa længe som sidste Gang inden Du skriver mig til igjen, da vore Breve jo for endeel skulle erstatte os Savnet af vore oftest sjeldne Sammenkomster. Du kan tillige selv have Nytte af at Du faaer Øvelse i at skrive godt for Dig, thi Du kan ikke vide hvilke Fordringer det Offentlige engang i Tiden vil gjøre til Dine intellectuelle Færdigheder.

Efter vor Sædvane vil jeg slutte mit Brev med et lidet Digt til Dig:

Tre Ønsker jeg for Dit Vel fremsender
 Til ham som høit over Skyen boer;
 Thi jeg Din retskafne Vandel kjender,
 Og derfor ogsaa forvist jeg troer
 At Himlens Gud vil mit Ønske høre,
 Og Dig saa blidt gennem Livet føre
 At onde Skjebner Dig ei berøre,
 Og ei berøve Dig Hjærtets Fred.

Gid altid Du Dig med Sundhed fryde:
 Den Jordens høieste Gave er,
 Kun da man glad kan det gode nyde
 Kun da kan Livet os vorde kjær;
 Saa gid Du leve til sildigst Alder
 Og kraftig virke hvor Pligten kalder
 Og freidig være ved hvad der falder
 Og livsfro vandre ad Banen frem.

Gid Himlens Lykke Dig maa ledsage
 I hvor end Skjebnen Dig fører hen
 Gid Du maa leve i gode Dage
 Og glæde Dig ved Velsignelsen
 En Haand der er, som os kjærlig leder
 Et Øie seer naar vi lønlig beder
 Og skuer ud over Evigheder
 Og giver os hvad os tjenligst er.

Gid Elskovs hellige, skyldfrie Glæde
 Tillige vorde Din skønne Lod
 Gid Hymens blomsterømvundne Kjæde
 Snart knytte Dig til Din Pige god
 O da blier Jorden først til et Eden
 Naar vi os glæde i Kjærligheden
 Den himmelsk Fryd skjenker os heneden
 Thi lad os troligen dyrke den.

Søren Lybye.

Elskelige Ven!

I hvor gjerne jeg end mødte personlig, saa seer jeg mig dog ikke i Stand dertil, og jeg maae derfor bede Dig at modtage disse Linier i mit Sted; jeg kan nemlig tilmelde Dig at jeg ved det berammede Møde blev udnævnt til Sognefoged, og jeg derfor i Embeds Medfør skal være tilstede paa næste Søndag, da jeg havde bestemt mig til at ville have aflagt Dig et Besøg. Jeg er nu meget overlæst med Forretninger, da det ikke godt kan svare Regning at forsømme sit Eget for det Offentliges Skyld. — Det var mig en meget behagelig Overtaskelse, Dagen efter Nytaarsdag at modtage disse smukke Vers fra Dig. Aarsskiftet har altid for mig været den alvorligste Fest i hele Aaret, skjønt maaskee denne Anskuelse ikke er saa ganske medholdelig, thi denne Fest tilhører jo nærmest det borgerlige Liv, og har ikke denne guddommelige Oprindelse som de andre store Høitider, men alligevel synes det mig at disse høitidelige Timer, der slutte det gamle Aar og begynde det nye, fremfor noget andet Tidspunkt af vort Liv kunne tale Alvorsord til os. Det er derfor ogsaa bleven mig en kjær Vane, at tilbringe den Time, der fører os fra det gamle over i det nye Aar med i min Erindringsbog at opgjøre det sidste Aars Regnskab med mig selv og min Samvittighed, og disse Selvbetragt-

ninger have en velgjørende Indflydelse paa det senere Liv; man betænker da at man skal gjøre Regnskab for Tidens Anvendelse og det er en nedtrykkende Følelse at vide med sig selv at man har bortødslet en Kapital, der ikke mere vil blive at erholde. Jeg kan derfor heller ikke fordrage den Maade hvorpaa de Fleste fejrer Nytaarsfesten, nemlig ved i overgiven Lystighed at løbe fra Dør til Dør, ofte blot for at sonderlaae en gammel Gryde; det synes mig dog, at naar den gode Gud giver os det hele Aar igjennem at leve i Fryd og Gammen, saa burde der dog idetmindste være saa megen Eftertanke og Erkjendtlighed i vor Sjæl, at vi ville tilbringe dets sidste Aften paa en, dens Alvor værdig Maade, og jeg maa derfor foragte de Mennesker af hvem jeg maa høre ilde fordi jeg ikke vil blande mig i den støiende Mængde. Det er mig derfor meget kjært at see at Du ogsaa deri samstemmer med mig, og Du modtage her mit Hjertes inderlige Tak for Dine høitidelige og velmente Ord. Saa maa jeg dertil bemærke, at jeg frygter for, at Du overvurderer mine Fortrin; thi det er ikke nok at kunne skrive smukt, det Vigtigste bliver dog alligevel om man har Aandsstyrke og Charakterfasthed nok for trolig at kunne udføre disse gode Forsætter. Ogsaa er jeg Dig meget forbunden for de gode Tanker Du nærer om mine politiske Kundskaber men jeg kan ikke fuldkommen være enig med Dig heri; heller ikke troer jeg at man vilde føle sig lykkeligere ved at anvende sin Tid paa at studere Statsvidenskaben, end ved at dyrke Jorden, og det er vistnok skjønnere at leve ukjendt i en huuslig, lykkelig Kreds end at færdes paa Politikkens store Skueplads og derved give egen Forfængelighed og andres Dadlesyge Næring. Du opfylder mig med Beundring, naar jeg seer hvor poetisk du kan skrive; naar jeg betænker i hvor kort en Tid Du har bragt det

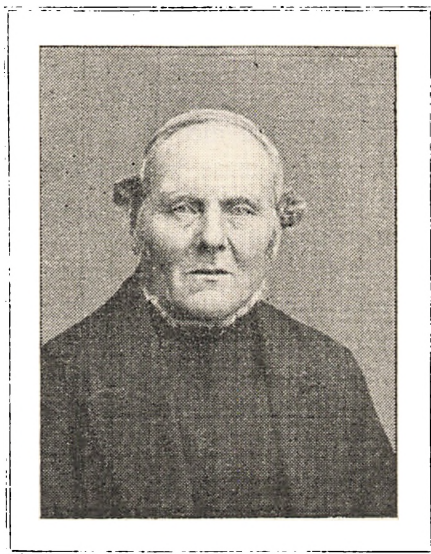
til denne Færdighed, da maa jeg tilstaae at Du staaer langt over mig i poetisk Gave. Ihvorvel det jo kan være sandt nok, at denne Videnskab ikke er til stor Nytte, saa tykkes det mig dog at være meget smukt, naar man saaledes uden Anstrængelse kan sætte sig til at skrive et lille Digt. Jeg kan nok forstaae paa Dig at mine sidste Vers ikke gjorde den forønskede Virkning og jeg maa holde Dig det tilgode, da jeg erfarede af Dig, at Du ikke engang troede at jeg havde skrevet efter egen Overbevisning; men jeg tør paastaae, skjønt jeg rigtignok ikke har nogen Erfaring i dette Stykke, at Du vil opleve den Dag, da Du vil erkjende at min Skildring slet ikke er overdreven. Du kan have Ret naar Du siger at det ikke overalt er saaledes, thi man ser alt for ofte hvorledes der letsindig drives Gjæk med Hjertets helligste Følelser, og jeg har derfor heller aldrig været nogen Ynder af de lange Forlovelser, da disse Forbindelser meget ofte have Misligheder ved sig; men naar den sande Sjælekjærlighed finder Sted imellem ligesindede Personer, og Ægteskabets Baand sammenknytter dem, da formaaer denne himmelske Følelse at omskabe Jorden til et Paradiis. Jeg skulde forresten ikke behøve at undervise Dig i dette Stykke, da Du er ældre og mere erfaren end jeg og jeg derfor maae antage at denne Sag ikke er Dig saa aldeles fremmed.

Det er nu engang saaledes at naar jeg kommer til at skrive til Dig saa kan jeg aldrig blive færdig dermed, og jeg troer det kommer af at Du er den Eneste i min hele Synskreds, med hvem jeg fuldkomment kan sympathisere. Jeg havde engang en Broder, hvis Savn Ingen vil kunne erstatte mig, hvor han forstod at kunne slaae Hjertets Strænge; jeg skulde lære ham Stiiløvelser, men det var tit at hans Udarbejdelser langt overtraf det jeg formaaede at præstere. I Skildringen af Natu-

turen fandt han især sin Styrke, og det var ikke sjældent at hans skønne maleriske Stil henrev mig indtil Begeistring.

Hem den 25 Januar 1850.

Soren Pedersen Lybye.

Christen Hansen.

Bedste Ven!

Jeg synes dog det var Skade, om den Brevvexling, der har skjænket os mange nydelsesrige Øieblikke, skulde gaa istaae, og jeg vil derfor ved denne Leilighed optage den paa Ny.

Jeg har herved den Fornøielse at sende Dig indlagte Bog til Foræring; jeg eiede selv eet Exemplar deraf og fik en dito blandt et Bundt Bøger paa Auctionen efter Christen Johansen i Øxenvad, og jeg mener nu at jeg ved at sende den til Dig bringer den i de

rette Hænder. — Ved at gjøre Dig bekendt med dens Indhold vil Du kunne erholde en fuldstændig Oversigt over det hele Skattevæsen, og være i Stand til selv at overbevise Dig om, om Beregningen passer.

Jeg maa næsten beklage, at Du fordyber Dig saa stærkt i Landvæsenet, at der ikke levnes Dig mindste Tid til at pleie Venskabens hellige Gave. Det er meget smukt og roesværdig at ofre Landvæsenet sin hele Opmærksomhed, men man bør dog heller ikke udelukkende hengive sig til dens travle Virksomhed; vi skulle nok dyrke vor Jord med al den Kraft og Indsigt der er os givet, men vi maae heller ikke forglemme at vi ogsaa skulle dyrke Aandens Ager. Jeg ønsker Dig til Lykke som begyndende Agerdyrker, Du vil vist ogsaa snart høste Frugten af Dine Anstrængelser; nok ere de nuværende Konjuncturer ikke meget gunstige for Landmanden, men det vil dog alligevel altid nok kunne lønne sig at dyrke Jorden og medens den Efterladne gaar til Grunde, vil den Stræbsomme vel snart opleve bedre Tider. Det er dog altid en meget behagelig Beskjæftigelse at være Landmand, og vi ville aldeles ikke misunde de finere Stænder deres blødagtige Levemaade.

Det glæder mig forresten meget at have faaet Dig her i min Nærhed, vi ville nu oftere kunne tales ved, thi jeg gjør nu Regning paa, at Du har udkaaret Dig denne Eiendom til Din fremtidige Opholdsted; men for som Landmand at have det complet, maa Du ogsaa tænke paa at tage Dig en Kone, og jeg tænker ikke at den Tid er fjern da Du hjemfører en af Landets smukkeste Piger som Din Brud, og Du maa da overlade det til mig at skrive Brudesangen.

Lev nu vel og vær hilset fra mig, jeg vil dog haabe at Du snart vil see herhen til mig og da skulle vi nærmere tales ved. — Dersom Kandidat Christensen

fra Otting kommer hjem, da vil jeg haabe, at vi skulle erholde en meget behagelig Underholdning i hans Selskab.

Mener Du ikke at Krigsforholdene snart skulle forandre sig, jeg vil dog haabe at der snart vil blive gjort Ende paa Sagen; det er nu ogsaa paa den høie Tid, thi hele Landet og navnlig Landmanden trykkes meget ved denne ulyksalige Krig, især vil den totale Standsning i Kreaturhandelen føre megen Ulempe med sig.

Hem den 1. Octbr. 1850.

Din forbindtlige

Søren Lybye.

Hem den 4. November 1850.

Min bedste Ven!

Det glæder mig særdeles meget at Du er bleven en saa flittig Brevskriver, og jeg vil nu tage mig for, da jeg skal svare Dig paa to Breve ad engang, at skrive et mægtigt stort Brev til Dig; mest vanskeligt falder det mig imidlertid at holde de lange Linier tilbørlig lige.

I min Skoletid var ingen af Lærefagene mig kjærere end Stiiløvelse, og den Forretning at skrive Breve har derfor altid været mig en kjær Beskjæftigelse; i min Barndom, da jeg ikke havde saa megen Praxis i denne Retning, morede jeg mig ikke sjældent med at skrive Breve til mine Sødskende. Af de intellectuelle Færdigheder sætter jeg ikke den nederst, at kunne skrive en ordentlig og smuk Stiil, og det er derfor ikke alene behageligt men ogsaa nyttigt at skrive hverandre til, og det er mig tillige en Nydelse at correspondere med Dig, da Du, hvad der ikke er ret mange Bønder givet, formaaer at holde Tacten i Din Stiil. — Jeg veed af Erfaring hvor megen Nytte man kan have af at kunne

skrive godt for sig, thi jeg har derved stiftet Bekjendtskab og skaffet mig Indgang hos flere af Landets dygtigste Landmænd, og ved slig en Leilighed kan man undertiden erholde megen værdifuld Lærdom. Jeg vil ønske at Du maa profitere af den Bog jeg sendte Dig om Skattesystemet. Jeg paalægger Dig alvorlig at studere Bogen i dens Heelhed, for saavidt Landet angaar, thi den giver en tydelig og paalidelig Fremstilling af det hele Skattesystem, især er den sidste Afdeling meget anbefalelsesværdigt, da den meget grundigt forklarer og belyser det danske Skattevæsen ikke alene fra det statistiske og finansielle men endog fra det moralske Synspunkt. Vel muligt at der kan komme ny og forandrede Skattepaalæg, men disse blive dog i Regelen baserede paa de ældre Skattnormer.

Jeg seer at Du har læst „Havfruen“, jeg smilte uvilkaarligt ved at see Dine Ytringer om denne Bog, Du har fuldkommen Ret, det er virkelig noget „vidunderligt Tøierj“, noget der formaaer at sysselsætte Indbildningskraften uden derved tillige at oplyse Forstanden, og skjønt jeg ei vil nægte at jeg ogsaa læste den med megen Interesse, og virkelig blev meget forundret over at see det Fabelagtige saaledes paatrykt Sandhedens Præg, saa holder jeg dog slet ikke af det Slags Lecture; thi jeg er enig med Dig i at Sandhed maa ske Fyldest, og det ikke alene i det virkelige Liv, men endogsaa i Romantikken og den Roman der ikke holder sig denne Regel efterrettelig er i mine Øine defect. Nei, da kan jeg lide Ingemanns historiske Romaner, thi skjønt Digteren i disse fortæller os meget som han ei selv veed, saa ere dog alle hans Skildringer et tro Afpræg af Livet her i Danmark paa den Tid. Jeg har fra Leiebibliotheket haft to Bind af Blichers Noveller, Ah! hvor de vare skønne, saa fulde af Liv og Ynde, jeg tør regne det for een af de skønneste

Nydelse paa Jorden, at læse et saadant Skrift, og desuden bære alle Denne vor herlige jydskes Digters Arbejder et saadant smukt hjemligt Præg idet de Scener han skildrer os, alle foregaae her i Jylland; man skulde ikke troe saa henrivende smukt som han formaaer at skildre Livet i de jydskes Heder; naar han saaledes siger: „Mit Fødehjem er Lyngens brune Land, Min Barndoms Sol har smilt paa vilden Hede, Min Fod betraadte Hedens gule Sand, Blandt sorte Høie boer min Ungdoms Glæde“, saa seer man heraf at selv den fattigste Egn, naar den beskrives af den geniale Digter, har sine Yndigheder.

Jeg vil forlade dette Emne og tage fat paa et andet, der heller ikke bør lades ude af Betragtning; man har nemlig fortalt mig at Du var forlovet og med det første skulde giftes; skjønt jeg nu ikke ved hvor meget jeg skal tro af disse Relationer og jeg heller ikke gjør Regning paa i dette Stykke at besidde Din Fortrolighed, saa tænkte jeg dog ved mig selv da jeg forleden Løverdag saae en Pige vadske Kjøbmand Sørensens Vinduer: „Jeg gad dog gjerne vidst om denne Pige er den min Ven har udseet sig til sin Ledsagerinde paa Livsbanen“.

Hils Din Søster fra mig, jeg kjender ikke meget til hende, men det glæder mig paa Dine Vegne at hun besidder saa megen Dannelse at hun kan yde Dig en behagelig Underholdning; af denne Lykke kan jeg ogsaa rose mig og det falder mig stundom ind, at Livet maa blive tomt og øde for mig naar disse engang forlade mig, og der da ingen er, der gad høre paa et Stykke af en god Bog eller forstaaer sig noget derpaa; men maaske jeg ogsaa vurderer disse Ting altfor højt, thi det Materielle maa jo dog heller ikke skydes i Baggrunden.

Mine Søstre bede mig hilse Dig fra dem; ogsaa

de kjender Din aandelige Dannelse og vide at sætte
Priis derpaa.

Engang i min Barndom jeg Toner fik at høre,
Der underligdeilige i mit Hjerte klang,
Og da jeg nu atter paa Riim vil Tanken føre
Skal disse Melodier være Texten til min Sang;
Thi det er jo en gammel Skik
Naar Brev vi fra hverandre fik
En Sang da med i Købet gik.

Men see! nu veed jeg ikke hvorom jeg selv vil synge,
Thi Musen har længe ei villet gjæste mig,
Kun naar jeg befinder mig i Pigers fagre Klynge
Da bliver først min Sjæl paa høie Følelser riig.
Jeg gjerne vide gad min Broer
Om Dig det ligesaadan gaaer,
Thi jeg det meget gjerne troer.

Maaske jeg skulde synge om Selskabs skønne Glæder,
En Drikkevise blev det jeg da forfattede.
Nei det kan aldrig nytte jeg Stakkel derom qvæder,
Det var som om den Blinde beskrev os Farverne;
Jeg aldrig saa det skønne Land
En lille Ruus fremtrylle kan,
Jeg drikker jo det bare Vand.

Eiheller kan jeg synge om Naturens Yndigheder;
Thi Alting nu henvisner og vorder til Støv;
Forgjæves i Engen om en eenlig Blomst man leder
Og udenfor mit Vindve hvirvler visnede Løv.
Det er nu saa Naturens Bud,
Alt hvad fik Liv igjen døer ud,
Udødelig er ene Gud.

Jeg altid gjerne sang om vort Fædrenerige
Men nu i disse Tider det glæder mig ei;
Oprørere Fædrelandets Grændser bekrige,
Dets fagreste Sønner gaae Kampens tunge Vei.
Og staaer til Roers end Folkets Mænd
Dog spirer Misfornøjelsen,
Gid Fanden tog hver Bondeven.

Mon Alt da saa trevent og Jammerligt er vorden
 At ei Poesien et Hvilepunct kan faa?
 Nei end er der Meget, der glæder os paa Jorden,
 Og end gik ei Sangerens Harpe istaa;
     Thi synger jeg til Glædens Lyd
     Om hvad os skjænker varig Fryd;
     Om Venskab, Kjærlighed og Dyd.

Høit leve Enhver da som Venskab huld vil pleje!
 Som Broder vil vi række ham Haanden til Pant.
 En oprigtig Ven er det saare smukt at eie.
 Thi glæder jeg mig ved at en saadan jeg fandt.
     Vær hilset da, min brave Ven!
     Hvis ikke snart vi sees igen
     Da maa Du tage til Din Pen.

O Kjærlighed! det høieste Maal af Jordens Glæde
 Hvorfra faaer Sproget Ord til at tolke Dit Værd
 Naar huld Du i det unge Bryst fæster dit Sæde
 Da lærer man at kjende hvad Livet ret er værd.
     Gid Kjærlighedens høie Lyst,
     Paa denne Jord vor bedste Trøst,
     Da stedse boe i skyldfrie Bryst.

Thi er der meget Elskeligt og Smukt endnu i Verden
 Naar Dyden boer og bygger i Hjærtets Helligdom,
 Det bedste Værn mod Lasten, en Trøst i Sorgen er den;
 Thi lad os derfor gjøre den til vor Eiendom.
     Og naar da Staven lægges ned,
     Og Stovet slumrer sødt i Fred
     Den glæder os i Evighed.

Søren Lybye.

Ædle Ven!

Jeg skal love for at Du denne Gang rigtig er
 dragen tilfældts mod det omtalte Kortspil, og saa lidet
 jeg end troede det da Striden begyndte maae jeg dog
 nu tilstaae at jeg er slaaet af Marken; jeg har før haft
 Exempel paa at Du godt forstaaer at klare Tanken paa
 Papiret, men en saadan Klarhed i Begrebet, saamegen

Varme og Styrke i Foredraget havde jeg dog ikke kunnet vente mig af Dig, og jeg maa erklære mig ikke alene for overvunden af Dig men endog vunden for Din Mening. Med en saadan Alvor og Upartiskhed har jeg aldrig tænkt over denne Sag, og skjønt jeg tør sige at den gode Selskabstone, hvor jeg har spillet, ingensinde er blevet forstyrret, saa vil jeg dog give Dig Ret i, at det ikke er en af de ædleste Fornøielser. Derimod opfatter Du denne vort Selskabs Yndlingsfornøielse fra et meget forkert Synspunct, naar Du skriver at vi sætte os til at vinde hinandens Penge og de selskabelige Glæder derfor sættes i Misharmonie; thi dersom vort Spil skulde være af den Natur, dersom vi betragtede det som et Middel til at vinde Penge, og, som Du skriver, ærgre sig over sit eget Tab og misunde andre deres Gevinst, da vilde man aldrig kunne forsvare at tage Deel deri og jeg begriber ikke hvorledes Du med disse Begreber om Kortspillet nogensinde kan have spillet med Lyst. Jeg kan forsikre Dig at sand selskabelig Glæde stedse har været det vi har villet opnaae med vort Spil og at jeg aldrig veed at dette vort Formaal er blevet forfeilet. At Du ikke kan finde nogen Glæde i at spille Kort, finder jeg meget begribeligt, da Du betragter det ikke som en Moro men som et Lotterispil. Min Karl, som Du omtaler, spillede virkelig af Lidenskab, og det var derfor ikke forunderligt om han ærgrede sig over sit Tab: han var derfor ogsaa et uværdigt Medlem af vort Selskab, men han elskede Spillet saameget at han blev fornærmet, hvis han ikke kom med. — Ihvorvel jeg nu ikke kan indse hvad Lastværdigt der skulde være ved at spille Kort, naar man bruger det paa den Maade som jeg har antydnet, saa vil jeg dog tilstaae Dig at dette Slags Forlystelse for mig har tabt meget af sit Værd. I min Barndom spillede jeg aldrig, og det var

ikke uden Betænkeligheder og ikke før jeg vidste med mig selv at jeg var Herre over Lidenskab, at jeg dristede mig til at tage Deel i et Pengespil; jeg havde læst om Spilleren, der forskjertede sin hele jordiske Lyksalighed, sin Kjærligheds Lykke og tilsidst sit Liv for denne ulyksalige Lidenskab, og jeg gjorde mig det til Grundsætning aldrig at spille af Vindesyge. Der var noget Vildt og Speculativt i min Character, og som jeg, fordi det tiltalte Indbildningskraften, maaske gav for meget Rum, der lod mig finde Behag i det lykkektræffende Spil, men med Aarene stemmes Sjælen mere til rolig Alvor og Eftertanke, og jeg finder nu ofte Kortspillet at være tomt og trættende.

Jeg vil nu antage at dette Æmne er tilbørlig drøftet, og jeg vil derfor gaa over til det andet Punct hvorom der herskede Meningsulighed imellem os nemlig det sidste Vers af min Drikkevis: ogsaa deri vil jeg give Dig Ret, disse Forestillinger om den Berusedes Tilstand vare ikke rigtige, og jeg har derfor ogsaa udstrøget dette Vers, men Du maa holde min Uerfarenhed det tilgode at jeg dengang ej forstod det bedre, nu derimod har jeg den Ære at kunne tale af egen Erfaring: jeg var nemlig i Juul i Selskab med nogle Venner i Skive, der blev tracteret med Viin og Punsch i Mængde og vi kom derved alle rigtig i Humør, og skjönt jeg ikke kan sige Andet end at Vinen stemmer Sjælen til Glæde og alle ædle Følelser, saa kan jeg dog ikke lide en Sindstilstand, der fremtvinges ved Nydelsen af spirituøse Drikke og som afløses af en Slaphed og Nedstemthed i Sjæl og Legem. Men jeg kan alligevel ikke lade være at lee ad mig selv naar jeg tænker paa at jeg heller ikke har ladet den Ting uforsøgt.

Jeg hilser Dig nu med et glædeligt Nytaar med samt hvad dertil hører; Da Du vist bliver Gaardmand

inden Aaret gaar tilende, saa vil jeg dog vente og haabe af Dig at Du ogsaa sørger for Kjæresten, hvis Du ikke allerede er i Besiddelse af en saadan.

Lev lykkeligt, min Ven! vi ville haabe at det nye Aar vil bringe os hvad der ligesaameget som Gaard og Kjæreste hører til vort Velvære: Landfreden, at forvildede Medundersaatte atter maa føres tilbage til Lov og Orden og Broder ej længere kæmpe mod Broder.

Hem d. 7. Januar 1851.

Din ærlige

Søren Lybye.

Brave Ven!

Jeg takker Dig for vor sidste Sammenkomst, det morede mig overordentligt meget at være Vidne til denne Strid mellem Dig og Peder Lydersen og jeg maa tilstaae at Du er langt mere bevandret i Fædrelandets Historie end jeg; kun maa jeg have Dig anbefalet at føre Striden med noget mere Koldblodighed; man diskuterer ikke for at diskutere, men for at opklare Sagen, og man maa derfor betragte Tingene med største Upartiskhed.

Det skulde meget glæde mig, dersom jeg kunde tilregne mig nogen Fortjeneste af, at Du har lært at skrive saa godt for Dig; Du formaaer virkelig at hæve Din Stiil op i Romantikens Sphære og Du kan undertiden komme med Sætninger, saa blomstrende skønne, at jeg med min kolde, betragtende Stiil ei formaaer at præstere noget Lignende. Da vi nu engang ere kommen ind paa dette Æmne, og da jeg veed at Du griber en hver Leilighed til at udvide Dine Kundskaber med Begjærlighed, og da jeg endelig veed at et oprigtigt, velmeent Ord ikke vil forfeile sin Hensigt, saa skal jeg herved tillade mig at gjøre Dig opmærksom

paa at Du maae anvende nogen mere Opmærksomhed og Nøiagtighed med Hensyn til Bogstaveringen; naar Du kommer til mig igjen skal jeg gjerne give Dig nogen Veiledning heri. Du maa tage i Betragtning at vore Breve ere Actstykker, der ville blive opbevarede til den, som vi haabe, mere oplyste Efterslægt og de ville maaskee gjøre Kritik over vort Forfatterskab. Heller ikke maae vore Breve nu længere betragtes som Stiiløvelser, Noget, hvori jeg desuden har Praxis nok. — Nei, de har nu antaget en høiere, ædlere Character, og naar en saadan Correspondance mellem ligesindede Venner føres med Alvor og Inderlighed, da har den noget meget Forædlende ved sig; jeg har saaledes for en Deel lagt mig af med Kortspillet, siden Du med saadan Kraft og Fyndighed afskildrede mig sammes indre Gehalt.

Jeg kommer dernæst til at omtale Dit sidste Æmne. Du skriver mig til om, Noget, der mellem vi To nok fortjener at omtales; Som sagt, jeg holder ikke af disse Balkjærester, jeg er overhovedet ikke nogen Ynder af dette hersens Kjæresterie, men derfor maae Du ikke troe at jeg er ufølsom for Kjærlighedens skjønne Glæder, jeg anser tvertimod et lykkeligt ægteskabeligt Samliv for den største Salighed der kan nydes her paa Jorden, men man maa ingenlunde være for hidsig i at eftertragte den; jeg mener saaledes at den beleilige Tid for mig endnu ikke er kommen. Du skriver at jeg nu lakker ad Aare, men jeg tykkes dog ikke at jeg er saa meget gammel, jeg har jo først for et Aar siden opnaaet Myndighedsalderen og jeg vil dog heller ikke antage at jeg for det første skulde blive for gammel; Du maa da i ethvert Fald gaae foran mig. — Da denne, rigtig nok noget delicate Sag, intetsteds bedre kan omtales end her mellem to fortrolige Venner og under Seglets Lukke, saa ønskede jeg, da jeg af det lille Slutnings-

vers af dit sidste Brev seer at Du ogsaa formaaer at tænke og føle i denne Retning, en lille Afhandling af Dig til næste Gang om Betydningen af de tre Ord: „Venskab, Kjærlighed og Elskov“, thi skjønt jeg nogenlunde kjender det danske Sprog formaaer jeg dog ikke at skjelne mellem Betydningen af disse Ord og Du vil dog tilstaa at det i vor Stilling er uforsvarligt at være i Uvished herom.

Det glæder mig denne Gang at kunne sende Dig et Digt, da jeg troer at Du for Sagens Skyld vil interessere Dig herfor, men Du maa, inden Ballet er afholdt, ikke lade nogen see det. Jeg syntes at der i Dagens Betydning laa en Opfordring til at bidrage sit til at gjøre Festen saa høitidelig som muligt, skjønt jeg forresten ikke holder det for passende for mig at træde frem som Digter, da jeg, ifølge min Stilling, er henvist til noget ganske Andet end at gjøre Vers. Ballet¹⁾ skal afholdes hos Niels Christian Knudsen her i Hem paa Torsdag førstkommende.

Hem den 24. Februar 1851.

Din uskrømte Ven

Søren Lybye.

Brave Ven!

Mens Alnaturen endnu ei er opvaagnet af den søde Morgenslummer, mens Du selv, min Ven! endnu ligger paa Dit Øre, sidder jeg her og skriver til Dig af alle Kræfter.

Det glæder mig at erfare at Du er enig med mig i, at man absolut maa holde Sindsstemningen i Ligevægt naar man vil disputere. Hvad det Omtvistede angaaer, er jeg dog ikke saa ganske enig med Dig; det skulde glæde mig, hvis det er mig der tager Feil,

---

¹⁾ Formodentlig et Bal til Ære for hjemvendte Soldater. (Red.)

men jeg vil oprigtig tilstaae Dig, at vor nuværende Regjeringsform ikke huer mig; den Erfaring man alt har indvundet, har heller ikke kunnet Andet end bestyrke mig heri. I et halvt Aarhundrede levede Danmark under en Enevoldskonge, der, jeg tilstaaer det, vist ogsaa forgjæves søges Mage til, under saa lykkelige indre Omstændigheder som det efter de ydre Forhold vel var muligt, da bringer den stormende, saakaldte fremadskridende, Tidsaand Utilfredshed i Gemytterne, man trænger ind paa Regjeringen, for at faa en friere Forfatning, og — faaer den. Siig mig nu, om vor 3 Aar gamle Forfatning har bestyrket Dig i Din Forkjærlighed for denne Regjeringsform? Du maa derfor ikke troe at jeg er en Hader af de frie Former, ogsaa jeg holder paa en lovbunden Frihed, men den Maade, hvorpaa man her vælger Størstedelen af Folkets Mænd, kommer jeg aldrig til at lide. Er det ikke ligefrem at aabne Døren for Folke-Agitationen, denne uheldbringende Virksomhed, naar Folkethingsmændene for at blive valgte, selv maa trænge sig frem og næsten saa at sige er henviste til at bearbejde Vælgerne efter deres Hoved, og hvad der er det Værste, af den Masse Vælgere forstaae de ni Tiendedele næsten ikke hvorom der tales, og den der ikke svarer en Skilling i Afgift til Staten kommer indirecte til at beskatte sine Medborgere? Og see vi saa til Folkerepresentationen som den er for Øjeblikket, da tykkes jeg ikke vi kunne rose os af vor Forfatning; et Partie, der sætter alle Hensyn tilside for at fremme sine egne forskruede Ideer, er blevet saare mægtigt, og vi har ingen Sikkerhed for at dette Partie, der holder den uvidende Mængde i sin Haand, vil tabe sig. — Der kan have fundet store Misbrug Sted, i en ældre Tid, under Enevoldsregjeringen, men at Undertrykkelse af den simple Klasse under vor philanthropiske Tidsaand endnu kan finde Sted i

den frie Stat, det giver England os et Beviis paa. — I Forbigaaende være det Dig sagt, at Lydersen er lige saa meget Menneskeven, som Een af Os, og jeg troer at hans Hjerte vilde bløde endnu stærkere end vort, hvis Gabestokken og Træhesten igjen skulde komme til at holde Ret over den danske Bonde.

Du gjør mig stolt med Din Sammenligning af vore Soldaterballer og Oldtidens Vaabenfester, thi det Ord „Skjald“ har en god Klang i mit Øre. Forresten er jeg anmodet om at lade Dig vide at Du ikke maa tale i Pluralis, naar Du omtaler Offrene for vort Drikkelag, thi disse bestode af kun een eneste Mand, men dette rigtignok en Præstemand; og at denne ikke sad under Bænken, men under — Hønsene.

Ilagt sendes Dig her et Digt, som Ingen af Os gjør Mage til; jeg fandt det meget interessant for Folk af vor Stilling, og jeg skrev det derfor ud for at Du ogsaa kunde gjøre Dig bekjendt dermed. —

Lad mig nu see Du forfatter mig en rigtig grundig Afhandling over det omtalte Æmne; vi To, seer Du, maa virkelig gjøre denne Sag til et Studium.

Kom til mig Søndagen den 30. Marts, jeg tør den Dag love Dig en meget behagelig Underholdning.

Hem d. 22. Marts 1851.

Søren Lybye.

Kjære Ven!

Da det just er en Højtidsdag, saa skal jeg have den Ære at skrive Dig til paa veritabelt Brevpapir.

Først og fornemmelig maa jeg bede Dig undskylde at der er gaaet saa lang Tid hen inden Du erholder Kundskab om enten jeg har kunnet løse Knuden eller maattet overhugge den. Tiden er mig nu altid knap taget: Du veed at jeg skal pløje baade i Jorden og paa Papiret; og desuden skulde der jo sættes et alvor-

ligt Forsøg paa at rede mig ud af Kniben, og dertil, mente jeg, behøvedes der gode Stunder. Iforgaars tog jeg fat paa Arbejdet, og ved Hjælp af en fiin Naal aabnede Knuden sig for mig uden megen Vanskelighed; dersom den gordiske Knude, som Du vist ogsaa kjender af den gamle Historie, ei havde været vanskeligere at opløse, saa troer jeg ikke den havde faaet Plads i Historien. Indlagt sendes Dig hermed igjen Dine Traade, og, da jeg ikke tager Noget tilborgs af Dig, saa har jeg til Gjengjæld knyttet en Knude paa dem, Du vil behøve al Din Kløgt for at løse; mig voldte det virkelig Vanskelighed at knytte den, da mine grove Fingre ere skabte til noget ganske Andet end at sysle med Silketraade, og da denne Knude er min egen Opfindelse, saa forlanger jeg ogsaa at Du skal løse den med Dine egne store Fingre; thi Fruentimmernes Fingre ere i denne Henseende meget suildere. Skulde det nu skee, som jeg glæder mig til, at min Knude skulde gjøre Dig det saa knudret, at Du ei kan hitte Nøglen til den, saa forventer jeg at Du løser Dig fra Opgaven paa den Maade som Du havde foreskrevet mig og det vil kosteligt mere mig saaledes at kunne fange Dig i dit eget Garn. For en Feils Skyld tager jeg da Din poetiske Kjøkkenseddelt i Lommen for at skaffe mig Vished om at Alt er, som det sig hør og bør.

Du regnede paa at faae min Mening at høre om Din Afhandling om de omtalte tre smukke Ord i vort Sprog, og jeg skal derfor heller ikke tilbageholde den: Efter mit Begreb om Sagen har Du skilt Dig meget Godt ved det, men jeg formaer dog endnu ikke med fuldkommen Klarhed at skjelne mellem Betydningen af disse Ord, thi det ligger i Sagens Natur at ethvert Ord i Sproget maa udtrykke et eget Begreb; imidlertid kan det dog ikke Andet være, end at disse Ord ofte i

i Sproget, hvad de dog ikke burde, forvexles med hverandre.

For at forebygge mulig Misforstaaelse med Hensyn til det oehlenschlägerske Digt, maa jeg gjøre Dig opmærksom paa, at jeg ikke har overantvordet Dig det som „et Studium, hvorved man med Tryghed kan sikre sig et lykkeligt Resultat“, i denne Hensigt er Romancen heller ikke skrevet, det er nemlig et Brudstykke af det første Bind af Oehlenschlägers Værker („Nordens Guder“) og havde til Overskrift „Freiers Sang ved Kilden“ og tolker i Fortællingens Gang ulykkelig Elskov, Værket i sin Heelhed er et med sand digterisk Snille udarbejdet Afhandling af den nordiske Mythologie, hvoraf Børresen i sin „Bondeven“ har givet et, rigtig nok meget prosaisk, Referat. Hele Digtningen viser os den fuldendte Digter, men disse Vers tykkes mig saa vakre og saa hyggelige at jeg besluttede at afskrive dem, og da jeg har dem opbevaret i min Hu-kommelse, vilde jeg overlade Afskriften til Dig, da jeg holder for at ogsaa Du er interesseret i denne Sag. Jeg seer at Du har Dig et andet Valgsprog, men i hvor smukt det end er, kan jeg dog ikke ubetinget tiltræde det: vist er det sandt, som Skriften siger os, at Gudsfrygt er nyttig til alle Ting, men lige saasandt er det gamle Ordsprog: „Der kommer Intet af sig selv og mindst vistnok en saa værdifuld Gjenstand“.

Blandt andet Snak fortæller man nu ogsaa at Du nu snart skal giftes; ihvorvel jeg nu kunde ønske, at komme paa det rene med mig selv i dette Ærinde, saa vil jeg aldeles ikke spørge Dig derom, jeg veed jo i Forvejen at Du ei vil sige mig det; imidlertid var det dog ikke afveien, om Du ogsaa lod mig itide vide Lidt derom, da Du nok kan vide, at man ikke kan ryste et Bryllupsdigt lige af Ærmet. Eet maa Du nu love mig: Bruden maa absolut være en udmærket Skjønhed, hvor

skulde jeg ellers, (Du veed jo at jeg elsker Sandhed,) kunne begeistre baade mig selv og de Andre og Dig med, ved at besynge Qvindens alsidige Yndigheder. — Jeg gad vidst hvad Du synes om saadan Tale —. Du skrev i et af Dine forrige Breve at jeg begyndte at lakke Noget ad Aare, dette maa jeg ved denne Lejlighed lægge Dig alvorligt paa Hjerte, da Du, i hvor gammel jeg end bliver, dog altid er henimod en halv Snes Aar ældre, og at det let kunde hænde sig at Du, inden Du selv vidste deraf, gik i den Periode af Livet da Kærlighedsdalen har tabt sin foraarsvenlige Friskhed og sine skønneste Blomster.

Og saa ovenpaa en lille Sang, men notabene ikke af mit eget Product:

I Ungdommens Aar har man sjelden sit Vid,
 Man øder sin Velfærd, og spilder sin Tid.
 Først naar man en Pige alvorlig faaer kjær,
 Da lærer man Tidens og Velfærdens Værd.
 De Piger, de Piger os give Forstand,
 Men røve den stundom igjen om de kan.

Vor Manddom henslides i Møie og Sveed;
 Hvad volder, at Manden ej trættes derved?
 Sin Løn maa han faa ved den Elskedes Bryst,
 Først da kan han stræbe med Kraft og med Lyst.
 Lyksalig, Lyksalig, hvo eier en Viv,
 Der lønner hans Værd og forsøder hans Liv.

At vandre alene gjør Veien saa tung,
 Det føler man stundom, endskjønt man er ung;
 Men alt som man nærmer sig meer til sin Grav,
 Alt mere da trænges til Selskab og Stav.
 Da føles, da føles i hele sit Værd
 Hvad qvindelig Ømhed og Trofasthed er.

Thi leve vor Ungdoms Veiledning og Lyst,
 Vor Manddoms Belønning, vor Alderdoms Trøst;
 Mænd! Oldinger! Ynglinger! ærer det Kjøn
 Som os i vor Alder vor Bane gjør skjøn.

De leve, De leve til Held for Enhver
 Som er deres Hyldest og Kjærlighed værd!
 Hem, den 20. April 1851.

Venskabeligt
Søren Lybye.

Ved en Forglemmelse blev Brevet ikke medtaget, da der næste Gang gik Bud til Skive; Du undskyldte, at Du ved den Lejlighed modtager det noget sent.

Hem ²⁷/₄ 51.

S. L.

Gode Ven!

Det er i Grunden slet ikke saa ilde, at vor Brev-
 vevling har taget denne Retning; Behandlingen af dette
 Æmne er vist intetsteds bedre paa sin Plads, end netop
 i disse Breve. Uden Udbytte bliver disse Afhandlinger
 vistnok heller ikke, og da kunne vi heller aldrig for-
 tryde, at have anvendt nogle af vore Fritimer til disse
 Udarbejdelser; thi Løsningen af dette Spørgsmaal er i
 Sandhed en Velfærdssag. Vel maa jeg give Dig Ret
 i, at den nærværende Aarstid ikke er den beleiligste
 for vort Skriverie, men jeg iler alligevel med at besvare
 Dig Dit sidste Brev, da det lader til at Du meget har
 misforstaaet mig, da der maaskee ogsaa i dette Anlig-
 gende kan være nogen Meningsulighed imellem os, og
 da vi dog bør at komme paa det Rene med os selv om
 dette Spørgsmaal.

Efter den yderligere Fortolkning Du har givet det
 omtalte Bibelsprog, er jeg ganske enig med Dig hvad
 dette Æmne angaaer; vi mene nemlig altsaa begge, at
 det er en Sag der har Krav paa vor udeelte Opmærk-
 somhed og vore uhildede Betragtninger, og jeg giver
 Dig Ret i, at desuagtet: „Uden Herren er os blid
 Svigter Kløgt og Konst og Flid.“

Jeg kommer nu til at berøre den næstefterfølgende
 Gjenstand for vore Betragtninger, og i dette Stykke er

det, jeg ikke veed, enten vorc Meninger afvige fra hverandre eller ikke. Foreløbig maa jeg gjøre Dig opmærksom paa, at Du vist har opfattet nogle af mine Yttringer fra et meget urigtigt Synspunkt: Aarsagen ligger vist deri, at som jeg tidligere har omtalt, mine Breve, som en Virkning af mit Temperament gjerne ville antage et humoristisk Anstrøg, medens Du derimod betragter Livet med den strenge Alvorlighed, og derfor ogsaa har opfattet mine Yttringer fra den samme Side. Du kan maaskee ogsaa have Ret i at dette Thema er for alvorligt til at benyttes som Gjenstand for Vit-tigheder, og i dette Tilfælde maa jeg da bede Dig undskylde at jeg i mit overgivne Lune har behandlet dette ærværdige Æmne med mindre Ærbødighed. Imidlertid troer jeg dog ikke at have stødt an mod Velanstændighedens Regler, og udtalte kun som uskyldig Spøg, hvad det lader til, Du har optaget for ramme Alvor, siden Du saaledes læser mig Texten. Jeg elsker og agter Din Oprigtighed, den er et trofast Pant mellem prøvede Venner, men Du frakjender mig virkelig al Takt for det Rette og sande Skjønne og anseer mig for at have en total Mangel paa al Menneskekundskab, naar Du synes virkelig at troe, at mit Digt skulde gaac ud paa at lovprise Skjønhed og saaledes, efter Din Fortolkning af dette Ord: Store Shawler og moderne flettet Hovedpynt; for et saadant Digts Skyld kan jeg ikke fortænke Dig i, at Du „ingenlunde vælger Dig en Ledsagerinde paa Livsbanen“ og jeg vil ligeledes give Dig Ret i at jeg kun vilde fortjene mig Utak af Vedkommende for et saadant Digt. Naar Alt kommer til Alt er jeg jo slet ikke Digter af Profession og gjør maaskee rettere i, ikke at give mig af med denne Bestilling, end at komme frem med et, maaske maadeligt Produkt. — Du spørger mig hvad jeg kalder udmærket Skjønhed, i Sandhed noget ganske Andet end Shawler

og Hovedpynt, de hedde med deres rette Navn „Luxus“ og fortjener ikke at benævnes med det smukke danske Udtryk, hvis Betydning Du vist kjender ligesaagodt som jeg. Du tager forresten meget feil, dersom Du troer at det er min virkelige Mening, at Skjønhed bør være det ledende Princip ved Valget af en Kone; nei min Bedste, jeg er sex og tyve Aar og har traadt mine Børnesko, jeg erkjender med Dig, at vor Kjærligheds Ideal maa besidde noget mere Holdbart end denne Naturens Gave, om end den heller ikke ganske maa oversees. — Jeg kan ikke Andet end agte og bifalde Dine Anskuelser om de Egenskaber vi maae ønske at finde hos den med hvem man agter at slutte en Forbindelse for hele Livet: Dyd, Guds frygt, Nøisomhed og Tarvelighed ere de Egenskaber der fortrinsviis maa komme i Betragtning, men jeg vil hertil føie nogle flere der heller ikke godt kunne undværes: Overeensstemmelse i Character er ogsaa ganske nødvendig, dersom denne Forbindelse skal være hvad den bør, et sandt sjæleligt Samliv; dernæst bør det Individ vi vælge os ogsaa være oplyst for at kunne sympathisere med os; og tillige maa hun være i Besiddelse af det man kalder Genie, da vi jo, takket være en kjærlig Skaber, troe at kunne glæde os ved denne Himlens Gave, og da den ægteskabelige Forbindelse bør være grundet paa gjensidig Agtelse og det saaledes vilde være tungt, om den ene Ægtefælle skulde enten bære over med, eller skue op til den anden. — Men jeg mener at Hensyn til Formue helst burde lades ude af Betragtning; denne Livets helligste Forbindelse maa knytte sig til noget Ædlere end Jordens materielle Goder, skjønt det paa den anden Side ogsaa er Uforstand, at gifte sig uden fornuftig Udsigt til at kunne underholde en Familie. — Og hvad det omtalte Punkt om Skjønhed angaaer, da skal jeg her lidt nærmere

forklare mig. Ligesaa lidt som vi maa lade denne Egen-
skab bestemme vort Valg, maa vi kaste Vrag paa denne

Jeg tillader mig fremst at bemærke at jeg agter at
skide mig frem i marts. Det vil være det nye valg. I. Debye kunde
sige. Dato. 8. Juni. den 4. August. 1853.

arbitry
Søren Lybye

den 2. August 1853

Prove af Søren Lybys Haandskrift.

Gave af det Godes Giver; mon Skaberen for Ingenting
udstyrede det andet Kjøen med disse Yndigheder, eller

mon han ikke vilde at disse skulde bidrage til at fængsle Mandens Hjerter til dem. Du kan have Ret, at Skjønhed undertiden er forenet med Forfængelighed, og i dette Tilfælde er det en Sirenestemme, der kalder os, men som vi aldeles ikke maa adlyde, men jeg vilde dog at den ægteskabelige Forbindelse skulde betragtes som noget Andet end et Kompagniskab, hvortil man udseer sig En, der besidder de Egenskaber, der er fornøden for at conservere og forøge sin Formue; jeg vilde, at Kjærlighed, inderlig Kjærlighed, skulde omslynge det ægteskabelige Par med de fasteste Baand; jeg vil ikke hermed have sagt, at Kjærligheden skulde grunde sig paa Sandselighedens Indtryk, thi en saadan Kjærlighed henveirer let som Avner for Vinden, men det er den Ynde og Tækkelighed, der i fuldt Maal er givet den sædelige og velopdragne Pige, jeg anpriser, og disse Fortrin forsvinde heller ikke med Aarene. — Det skulde ellers ikke være mig, der skulde paanøde Dig disse Anskuelser, da Du af Moder Natur er udstyret med den Skjønhed, forenet med Mandighed, som Pigerne i Stilhed sætte saamegen Priis paa, medens jeg derimod er mager og lille og spinkel og saaledes ikke besidder disse ydre Fortrin, og det derfor er meget muligt at vore Skjønne ville foretrække Dig, medens de „vende min Elskov Ryggen kold“. — For Tiden behøver jeg ingen Kone, men hvis den Tid kommer, da vil jeg dog helst have en Pige der behager mig, notabene, om hun vil have mig, og skjønt denne ikke behøver at være et Ideal af Skjønhed, saa vil jeg dog heller ikke have en grim Een.

Hem den 1. Juni 1851.

Din oprigtige

Søren Lybye.

VED et Tilfælde er der bevaret en gammel Skrivebog, hvori findes et Udkast til eller en Genpart af et Brev fra Christen Hansen til Søren Lybye. Da Striden med Peder Lydersen — jvf. Brev VII. — omtales heri, gengives (i lidt ændret Retskrivning) et Brudstykke:

„— — — Jeg har ikke kunnet læse vort Fædrelands Historie om dets indre Udvikling i forrige Seculum uden at mit Hjerte maatte bløde af Harme over de største Vilkaarligheder og de rædsomste Uretfærdigheder som paa faa Undtagelser nær var vore Forfædres tunge Lod. Vel er det kun Brudstykker Historien har opbevaret om vore indre Forhold, men det vil dog være klart for enhver Fædrelandsven at vor Stand var holdt i en baade aandelig og legemlig Trældom.

Hvad vilde vi sige, om vor Regering tillod enkelte Magthavere at sætte deres Undergivne fra Hus og Gaard for at kunne leve højt af deres sure Møje. Vilde vort Blod ikke derved blive varmt? Vilde vi ikke sige: „Vor Regering er despotisk og uretfærdig“ — og dog finder det sin Lige i forrige Aarhundrede.

Men er det maaske Træhesten, Gabestokken eller Hundehullet hvorfor Lydersen har saa stor Forkjærlighed, og hvorfor denne Lovprisning? Det er vel hverken meer eller mindre end for den Regjeringsform der i mere end et Aarhundrede holdt vor Stand bunden med tunge Lænker.

Vel udgaa der enkelte Love til Bondestandens Opkomst, men dog for lige saa hastig igjen at kaldes tilbage, hvilket Historien viser os gjorde det onde endnu værre indtil 6te Frederik med hans lyse Hoved (!) klarligen saa, at Staten i sit Indre led af et heftigt Onde og maatte udbryde at i en saa vigtig Lovsag (maa) vi ikke tabe noget Øjeblik — hellere begynde i Morgen end i Overmorgen. Og har Historien ikke noget at sige os om vor sidste Enevoldskonge, at hans

Politik var falsk, da har Rygtet desmere endnu een Yttring af Lydersen, — at havde vi beholdt vor Enevolds-Regjering da havde vi ingen Krig. Deri er jeg ogsaa uenig med ham; efter alle de Kjendsgjæringer, der ere komne for Lyset er det dog mest sandsynligt at vi havde faaet Krig under hvilken somhelst Regjeringsform . . . . .“

Her er nogle Prøver paa Christen Hansens Vers til Søren Lybye:

Jeg ser nu saa vel at det bliver til Pligt
sin Mening i Digt at fremsætte
jeg denne Gang Dig nu sender et Digt
Vildfarelsen har det at rette.
Der findes saa ofte paa denne vor Jord
Bagvads-kelse, Løgn og unyttige Ord
men alt over det jeg hoverer
Det ikke vor Ro skal krepere.

En Pige i Verden jeg vel kan faa kjær
hvis Ynde og Dyd mig behager —
endnu ej til Kone jeg nogen begjær
saa stærk mig dog Amor ej plager
men Sagen jeg haver saaledes studeert
om dette ej løbe vil for mig forkeert
jeg maa da forsørge min Pige
naar at hun først bliver min Lige.

I de følgende Vers priser han Friheden, Folkeoplysningen og dernæst Vennen Søren Lybye, som spaaes en stor Fremtid:

— Tillykke da med din valgte Bane
For Bondestand du en Ære er
Jeg ej det skriver, dog jeg det aner
et højere Maal dig tilskikket er
For Brødres Vel og for Land at virke
i Skrift og Tale som Ole Kirke
For alles Vel da din Aand vil virke
Og aldrig du det fortryde kan.

Den gordiske Knude, som omtales af Søren Lybye (Brev VIII.), var ledsaget af følgende Vers:

Et Baand jeg byder Dig her at løse
 Med dette Skrift¹⁾ den dig sendes hen
 Saa Du og jeg som to raske Knøse
 I Kunst og Vidskab bør stige frem
 Ja Kunst og Knuder os nok kan drille —
 Din' Fingre byder jeg her at spille
 Om de en Knude nu op kan pille
 Hvis ikke — saa Du min Fange er.

Ej haarde Baand er det jeg Dig sender
 Nej dertil siger dog Tanken stop
 Kuns fire bløde Silke-Ender
 paa Midten Knuden — Du løser op
 Hvis ikke saa maa Du Gilde gøre
 Du tænker nok at jeg Dig vil smøre
 At jeg dig saadant nu vil paaføre —
 Ja det og rigtig min Hensigt er.

For Selskabs Smag vil jeg ene raade
 Om det saa gaar Du min Fange er
 Af dit Humør jeg nok tør haabe
 Du Dig ej kryster ved saadan Færd.
 Ja gode Venner dem skal Du byde²⁾
 De Ord jeg taler dem maa Du lyde
 For den Gang ikke det Dig fortryde —
 Af Baand Du løses, din Frihed faar.

Niels Christian Knudsen³⁾ ham Du befaler
 han møde skal til vort Gildelag
 Og Hagens Møller⁴⁾, Du til ham taler
 Han fremmer altid den gode Sag.
 Hvad vi skal have jeg ved til Prikke⁵⁾
 Du maa os love en Taar at drikke
 Lidt Punsch og Vinen os skader ikke
 Men Hjertet glæder enhver jo veed.

---

1) Brev.

2) indbyde til Gildet.

3) Gaardejer i Hem.

4) Møller Jens Andersen, Hagens Mølle.

5) Punkt og Prikke.

Først Smørrebrød os jo nok kan smage
 Naar det os bydes med Tilbehør
 En Dram dertil os saa vel behager
 Du skænker den vel for din Honeur?
 Derefter Kaffe og Kaffekage
 En Punsch tilsidst Du os skal tillave
 Jeg tænker ikke derved vi rave
 Men alle sætter det i Humeur.

Saa for de Ædle en Skaal vi tømme
 som Dyd og Retsind i Hjertet bær
 For hulde Piger der os indrømme
 en Plads udi deres Hjerte kær
 Nu Skaal for Værten, han længe leve
 For Venner kjære, her er til Stede
 Vi alle vil om det gode frede
 Og Dydens Frugt vil os vorde Løn.

Naar Gildet saadan til Ende kommer
 Enhver da vende vil hjem til sit
 Du siger „Bi, nu en bitte krumme!)
 Endnu jeg Eder er ikke kvit“
 Du Glasset fylder, vi den udtømmer
 Vi tager Afsked som det sig sømmer
 Nu er du fri, vi det alle dømme —
 Farvel, nu Venner, vi ses igjen.

Christen Hansen.

---

1) en lille Stund endnu.

Skivemusæet.

Af Henry Madsen.

ENHVER Egn i vort lille Fædreland er vel lige „historisk“, for saa vidt som Landets Bebyggelse falder indenfor et forholdsvis kort og samlet Tidsrum. Paa Lejrekongernes Tid var vel f. Eks. de afsides Egne af Vendsyssel ogsaa beboede, og Forskellen i Kultur var, selv om den var til Stede, ikke saa overvætted stor, i det mindste ikke, naar den betragtes gennem Verdenshistoriens Formindskelsesglas. Der findes ikke i vort Land „ærværdige Egne“, saaledes som der findes i andre og større Lande — Landsdele, hvor vort nationale Liv kan følges længere tilbage i Tiden, Steder, hvor Grænselinien mellem Historiens klare Daglys og Urtidens Taager er ligesom trukket endnu et Par Hundredeaar tilbage mod Kulturens og Civilisationens Barndom. Danmarks Saga er en Enhed; vi er fælles om vore Minder, vi har alle lige Andel i vor Historie.

Alligevel vil jo ingen nægte, at Navne som Lejre, Gurre, Ringsted, Sorø, Ribe, Koldinghus, Børglum, Skanderborg, Viborg og mange andre har en egen Lyd, en ligesom mere højtidsfuld Klang, der skarpt adskiller dem fra den første den bedste Købstad, en hvilken som helst Landsby. Det er — trods de øvrige

Minders Samhørighed — „historiske Steder“ i særlig fremtrædende Grad. De er det ved de Minder, der haandgribeligt knytter sig til dem, lokaliseres paa dem — Minder i Ord og i Sang om de Bøgivenheder, der her en Gang fandt Sted, og Minder i Sten, der ligger spredt i deres Muld.

Tager vi disse to Ting: Sagnminder og Oldtidsfund, til Kendetegn ved Bedømmelsen af, hvorvidt en Egn i fremragende Grad er historisk eller ikke, bliver den Egn, der falder ind under Skive Købstad som naturligt Opland, i eminent Grad en historisk Egn. Thi her finder vi baade Fortidssagnene og Oldtidslevningerne i frodig Yppighed.

Blad f. Eks. *Thieles* „Folkesagn“ igennem; der er en Vrimmel af middelalderlige Sagn fra Salling, Fjends Herred, Vinderupegnen og Fur. Det er et simpelt, historisk Faktum, at denne Egn hører til de sagnrigeste i vort Land. Hele Fortidens Forestillingsverden slaar os imøde, naar vi læser disse Sagn om den Astrup-Lindorm, om den mærkelige Bog Cyprianus, om Tastum Sø, om Pesten i Ejsing og paa Fur, om Gubberne under Daugbjerg Daas og under Rødstenen, om Pigen fra Helledam, Fruen paa Krabbesholm, om Nisser og Trolde og Ellefolk o. s. v. Det vilde være muligt alene paa Grundlag af disse Lokalsagn at give en Skildring af hele den middelalderlige Tænkemaade og hele det middelalderlige Følelsesliv i Danmark.

Og hvad Oldtidsfundene angaar, er det unødvendigt at spille mange Ord derpaa. Kæmpehøjene paa Fly-Kanten og ude i Salling, Køkkenmøddingerne ved Krabbesholm og andetsteds, Bopladserne helt inde paa Skives Grund, Mosefundene ved Sparkjær og Vinderup, Markfundene overalt i hele det vidtstrakte Opland taler tydeligt og klart deres eget Sprog. Maaske den fineste Samling af danske Oldsager udenfor Nationalmusæet

tilhører en Privatsamler i Skive. Og langt det overvejende Antal af Oldsagerne i denne Samling er fundne i Skives Opland.

Og ikke blot fra Oldtiden, men ogsaa fra hele Middelalderen har Skiveegnen en Rigdom af Minder. Den har jo lige til de aller ældste historiske Tider været nøje knyttet til den ældgamle Stiftsby Viborg. I Viborg Arkiv findes et rigt Materiale, hvoraf nærværende Aarbog i kommende Aargange forhaabentlig vil vedblive at drage et stort Udbytte. Der findes her Ting fra Heksetiden, fra de gamle Processer, af høj kulturhistorisk Betydning.

Endelig har jo Fjandboere, Sallingboere og ganske særligt Furboere indtil den aller seneste Tid i ganske særlig Grad formaet at bevare deres lokale Særeenommeligheder rene og uforfalskede. Paa Tærskelen til en Tid, hvor alle de gamle Skel slettes ud og det moderne, lidt ensformige Stempel paatrykkes alle, findes endnu i en Mængde Hjem en Fylde af Minder fra Fortidens brogede Bondeliv i de farverige „Nationaldragter“. Endnu kan med Lethed en Række Interiører sammenstilles som dem, *Dalsgaard* for en Menneskealder siden eller mere malte i sine udmærkede Folkelivsbilleder. Om nogle faa Aar vil det maaske være for sent.

Af alt det her fremførte vil det fremgaa, hvilke sjældent rige Betingelser, der paa Skiveegnen findes for Oprettelsen af et virkeligt værdifuldt Lokalmuseum. Tanken om et Museum i Skive har da ogsaa mellem Samlere og Folk med historisk Interesse været drøftet i de sidste 30 Aar. Først i det nu forløbne Aar er den blevet til Virkelighed.

Allerede i Slutningen af 1907 syntes Museums-tanken at skulle føres ud i Livet. Paa den første Generalforsamling, der afholdtes i Garantselskabet „Skive Folkeblad“ — den 5. Septbr. 1907 — bevilligedes et

Beløb paa 1000 Kroner til et Grundfond for det vor-
dende Musæum. Bladet skrev Dagen efter: „Naar
Garanterne i Gaar efter Bestyrelsens Indstilling har
henlagt det første Bidrag til denne Sags Realisation,
har Selskabet dermed tilkendegivet, at nu skal det være
Alvor med Gennemførelsen. Der har længe nok været
talt og skrevet om dette Musæum — nu skal der
handles“.

1000 Kroner var jo et godt Grundlag for videre
Arbejde, men dog langt fra tilstrækkeligt til Dannelsen
af et Musæum. „Skive Folkeblad“ drøftede i et Par
Artikler i Januar 1908 Musæumsplanerne og udtalte
Haabet om, at ogsaa andre maatte tage Lære af det
givne Eksempel og f. Eks. ved Legatstiftelser drage
Omsorg for, at Musæet ikke gik i Glemmebogen. Dette
Haab er dog vistnok hidtil desværre blevet beskæmmet.
Derimod udkastedes i en af disse Artikler (¹⁶/₁, 1908)
den Tanke, at man skulde søge dannet „en historisk
Forening for Skive Opland“, der kunde tjene som
Basis for et vordende Musæum. Tanken fandt øjen-
synlig en gunstig Jordbund; den udformedes nærmere
bl. a. i en Artikel den 20. Januar af Tandlæge *Vilh.
Thomsen*, der i følgende Ord skitserede et helt Pro-
gram for det endnu ufødte Musæum:

„En Samling som den paatænkte bør gennem de
opbevarede Genstande give et Billede af Folkets Liv,
saaledes som det har formet sig gennem Tiderne. Den
bør spænde over de forløbne Aarhundreder, ligefra den
tidligste Oldtid og til den nyere Tid, f. Eks. til den
første slesvigske Krig, der i flere Henseender danner et
Vendepunkt. Dog bør der ogsaa medtages enkelte
Genstande fra Nutiden, naar de kunne ventes at faa
historisk Betydning. Samlingen bør omfatte Vaaben
og Smykker, Bohave og Redskaber, Klædningsstykker,
Mønter, Kort og Billeder. Genstande, der har lokal

Interesse eller kunne knyttes til bestemte, historiske Personer, have størst Værdi. Adgangen bør selvfølgelig være gratis, og Administrationen saa billig som mulig, for at Musæets Midler ikke skulle bruges til Unytte“.

I disse kloge Ord er i Virkeligheden forudfremført de Principper, hvorefter man omtrent bogstavret søgte at opbygge Musæet, da det senere endelig blev til Virkelighed.

I Paaskedagene samme Aar (^{21/4} 1908) fandtes i Folkebladet en saalydende Notits: „*Historisk Samfund for Skive og Omegn*. Ved et privat Møde i Skive i Lørdags, hvor godt en halv Snes Mænd var kommet til Stede, blev man enig om at virke for Dannelsen af et historisk Samfund for Skive og Omegn.

Formaalet skal dels være at vække Interessen for Fortidsminder, dels at virke for Oprettelsen af et Museum i Skive.

Et Udvalg til at planlægge og indkalde til et større offentlig Møde, blev nedsat. Det kom til at bestaa af Tandlæge *Thomsen*, Lærer *A. Jacobsen* og Red. *Neerup*, Skive, Lærer *Fischer*, Lund, Lærer *Olesen*, Grinderslev, Pastor *Dorf*, Krabbesholm, og Grd. *Esp. Mortensen*, Rærup“.

Først et halvt Aar efter at dette Udvalg var nedsat, indbødes — den 5. December — ved en større Bekendtgørelse, som var underskrevet af en Række af Egnens bedste Mænd, til et offentligt Møde, der afholdtes den 11. December 1908, paa hvilken Dag det historiske Samfund endelig og definnitivt blev stiftet. Pastor *Dorf*, Krabbesholm, oplyste paa Mødet, at det ved Foreningens Stiftelse var en Hovedhensigt „at stræbe for at faa oprettet et Museum i Skive“. Og endnu inden Aaret var udrundet, kunde det meddeles, — ^{21/12} 1908 —, at Skive Byraad vederlagsfrit havde stillet et Par Værelser i „den gamle Skole“ i Østergade

til Musæets Raadighed. Det gjalt nu blot om at faa Værelserne fyldte.

Da „Historisk Samfund for Skive og Omegn“ blev stiftet, spaltedes Virksomheden af sig selv i to Undervirksomheder. I Aarbogen vil man samle, hvad der skriftligt og mundtligt, i Arkivernes Gemmer eller paa Folkets Læber, er overleveret om denne Egn's Forhistorie. Musæumsudvalget blev det overdraget at oprette en Samling, hvori Minderne af Sten og andet haandfast Materiale kunde opbevares. Den Virksomhed, hvorom der i det følgende skal aflægges Beretning, er Musæumsudvalgets, der, under Ledelse af sin energiske og utrættelige Formand, *N. Sørensen*, Lem, har formaet at realisere i det mindste en stor Del af Programmet og føre de løst skitserede Planer ud i Livet.

Til en Begyndelse saa det ikke altfor lovende ud. „Skive Folkeblad“ havde altsaa bevilliget 1000 Kroner og Skive Byraad gratis stillet et Lokale i den gamle Skole i Østergade til Raadighed. Men derved blev det. Musæumssagen mødte en Del passiv Modstand og saa godt som ingen aktiv Tilslutning. Der blev ikke indsamlet saa meget som en eneste Sten. Lokalet i den gamle Skole henstod lige saa tomt, som da Byraadet havde overladt det. I Efteraaret 1909 skrev en anonym Forfatter i „Skive Folkeblad“ en Artikel, hvori han efterlyste Musæet og fremførte en Række Betragtninger om Egnens Rigdom paa Fortidsminder og de ypperlige Betingelser for Oprettelsen af et Musæum. Herpaa blev der svaret af Formanden for Historisk Samfund, Pastor *A. Th. Dorf*, Krabbesholm, der mente, at Historisk Samfund foreløbig burde indskrænke sine Bestræbelser om Udgivelsen af Aarbogen; Tiden var ikke inde til at realisere Musæumstanken, det var maaske overhovedet tvivlsomt, om den her paa Egnen i en overskuelig Fremtid lod sig realisere. Som den eneste

praktiske Udvej anviste Pastor Dorf den passive Støtte, der laa i en Indmeldelse i Historisk Samfund. Den anonyme Indsender svarede med en Artikel, hvori han bestemt imødegik Pastor Dorfs mistrøstige Udtalelser om Muligheden for Dannelsen af et Musæum her paa Egnen, og hvori han ellers meddelte, at han havde fulgt det givne Raad og meldt sig ind i „Samfundet“. Dermed var denne Bladpolemik færdig. Om Musæet og Musæumssagen hørtes ikke mere. Og kort Tid efter solgte Byraadet den gamle Skole til en Privatmand. Musæet stod saaledes husvildt og hjemløst, endnu før det var født. Og der syntes at være gode Udsigter til, at det overhovedet aldrig skulde træde ud i Virkeligheden.

I Begyndelsen af 1910 kom der dog Gang i Sagerne igen. Den 1. Februar 1910 skrev en af Byens Privatsamlere under Mærket H. en Artikel i Skivebladene, hvori han beklagede sig stærkt over, at det stadig ikke blev til noget med Musæet: „Jeg ser nu til min Bedrøvelse, at en Del af Bestyrelsen er ved at slaa Musæet i Stykker, før det bliver lavet“. Han imødegik meget stærkt de Anskuelser, at „Tiden ikke var inde“ og at „der ikke her i Salling fandtes noget til at oprette et Musæum af“. Han mener, at den velvillige Stemning, Historisk Samfund ved sin Stiftelse havde mødt, navnlig gjaldt Musæet, og han hævdede, at der paa Egnen fandtes saadanne Oldsager, at der kunde skabes et Musæum, der stod fuldt paa Højde med de bedste Provinsmusæer.

N. Sørensen, Lem, svarede herpaa med en Artikel, hvori han forsvarede Bestyrelsens Virksomhed, opfordrede Skive By's Borgere til at vise Sagen mere Interesse og fremførte den Oplysning, at Musæet atter havde faaet et nyt Lokale, idet „Skive Folkeblad“ indtil videre havde stillet et rummeligt Værelse til Disposition,

ligesom der fra Redaktionen forelaa Tilbud om at tage mod de Ting, der vilde blive skænkede, og sørge for deres Opbevarelse.

Den 9. Marts 1910 er Musæets Fødselsdag, for saa vidt som det var paa denne Dag, at de første Numre — ialt 11 — blev skænkede af Fru Lærer *Petersen*, Porshøj, Skive. Der fremkom i Pressen en Meddelelse om Gaven, og da Folk paa denne Maade havde faaet at vide, at Musæet var traadt i Virksomhed, begyndte Gaverne at strømme ind. Den 10., 11. Marts indlemmedes nye Ting, den 15. Marts forelaa fra Museumsudvalgets Formand den første Liste over indsamlede Ting, og siden har i Dagbladene regelmæssigt vekslet Listerne fra ham og Listerne over de Ting, der direkte er blevet indleverede til Musæet.

Samlingen har i det Øjeblik, da dette skrives, endnu ikke bestaaet i et halvt Aar og tæller dog ca. 600 Numre, som alle, med en ganske enkelt Undtagelse, er blevne skænkede af Egnens Befolkning. Allerede nu er det store Værelse, som var stillet til Disposition, overfyldt, større Ting har man ikke mere Plads til, og det er kun et Tidsspørgsmaal, naar man maa se sig om efter andre Lokaler, om da ikke Musæet skal hænges i sin naturlige Vækst.¹⁾

Det siger sig selv, at ikke alle de Genstande, der er blevet skænkede til Samlingen, er af lige stor Værdi. Egnens Befolkning har gennemgaaende vist en stor Redebonhed til at afstaa saadanne Smaating, der i sig selv er uden megen Værdi, men dog i en større Samling har deres Betydning. Større og værdifuldere Ting har man derimod været ret tilbageholdende med hidtil;

---

¹⁾ Oversigt over Tilvæksten: 9. April (efter én Maa-neds Forløb) omfattede Samlingen 171 Numre, 9. Maj 405, 9. Juni 452, 9. Juli 479, 9. August 532, 9. September 588 Numre.

Eggen har Overflod paa saadanne Ting, men Ejerne vil enten overhovedet ikke skille sig af med dem eller kun afstaa dem mod et Pengevederlag. Naar Musæet — hvad der forhaabentlig i en nær Fremtid sker — faar lidt rigeligere Pengemidler at raade over, vil der sikkert kunne udfyldes mange Lakuner og raades Bod paa adskillige Brøst ved Indkøbet af saadanne Ting, hvorved Niveauet i al Almindelighed hæves.

Men allerede blandt de nu inkomne Ting findes der flere af virkelig Betydning og enkelte, som det vel overhovedet ikke mere er muligt at købe for Penge. Selv om Tilgangen til Musæet skulde vedblive kun at roregaa paa den hidtidige Maade kan det derfor forudses, at Musæet ogsaa paa de Vilkaar langsomt og naturnødvendigt vil udvikle sig til at blive en Samling, hvoraf Eggen vil have Glæde og Gavn. De særlig fremragende Ting, hvortil her sigtes, er blevne skænkede af Privatfolk, Samlere og Skive Kommune; en god Skik, der lover godt for Musæets Fremtid, har i den senere Tid udviklet sig, idet flere Fund, der er gjorte ved Arbejder i Tørvemoser og ved Udgravning af Byggegrunde, er blevne skænkede til Musæet. Embedsmænd fra Nationalmusæet i København, der har haft Lejlighed til at se den begyndende Samling, har fundet flere interessante Ting i den, endog enkelte (Ting fra Folkelivet), som de ikke kendte andet Steds fra, ligesom de i al Almindelighed tilraadede et fortsat Arbejde for dette Musæum, der tegnede saa godt, og som var saa rigtigt lagt an ved sin stærke Understregning af det lokal-kulturhistoriske. Ved saadanne Lokalmusæer som det, der nu forsøges i Skive, og som de, der i Kallundborg og andet Steds allerede er traadte ud i Livet, sættes jo de bedste og varigste Minder over vort Lands Kulturhistorie og vore nationale Særejendomme-

ligheder, saaledes som de paa de forskellige Steder og til de forskellige Tider har ytret sig.

Det er en Selvfølge, at Musæet, som det midlertidigt er indlogeret, ikke kan tage sig ud til sin Fordel. Der mangler Plads, Skabe, Glasmontrer o. s. v. til en hensigtsmæssig Opstilling af Genstandene. Nogle af de bedste og interessanteste Ting — f. Eks. Nationaldragterne fra Salling og Fur — kan, under de nuværende Forhold, overhovedet slet ikke udstilles. Alligevel vil den, der blot et Par Gange har haft Lejlighed til at overvære et Besøg af Folk fra By eller Land paa Musæet, og har lyttet til de mange Bemærkninger, der faldt, de Spørgsmaal, der blev stillet o. s. v., være fuldstændig klar over, hvilken rig Kilde til Fornøjelse og Belæring, denne Samliug er forudbestemt til en Gang at blive.

Efter at Musæet som sagt den 9. Marts fra Planernes Verden traadte over i Virkelighedens, er Udviklingen gaaet sin rolige og fredelige Gang. Gennem Byens Dagblade har Offentligheden stadig været holdt a jour med, hvad der skete.

I Folkebladet for 23. Marts blev Musæet budt Velkommen i en længere Artikel, hvori det bl. a. blev lagt Omegnens Beboere paa Sinde ikke at undlade at bringe deres Gaver af Frygt for, at de skulde være for ringe — selv de uanseligste Ting kunde faa deres Betydning, naar de i en større Samling sidestilledes med Ting af lignende Aart — og hvori der advaredes mod karrigt at ruge over indbildte Skatte: adskillige Folk, der ejer en eller anden højst almindelig Genstand fra Fortiden, tror jo, at de besidder en Skat, som ikke kan opvejes med Guld, medens Sandheden som oftest er, at den vedkommende Ting i sig selv er af saare ringe Værdi, og først kommer til sin Ret, naar den indlemmes i en større Samling.

Den 20. April var den anonyme Privatsamler H. ude med en ny Artikel, hvori han rettede en indtrængende Opfordring, navnlig til Byens Borgere, om ved Gaver og Pengebidrag at støtte Musæet, saaledes at det i en ikke alt for fjern Fremtid maatte vokse op til at blive en ny Seværdighed for Byen og for Egnen.

Den 26. April fremsatte en Dame i Folkebladet den Tanke, at Skive Byraad burde sikre sig Gamle Skivehus og lade denne smukke Bygning indrette til Musæet. Mod Forventning syntes der i Byen at vise sig en Del Stemning for denne dristige Plan; Borgmester *Hastrup* stillede sig meget velvilligt til den, og ved en Enquête, der blev foranstaltet, og hvori fremsattes Udtalelser af en Række Byraadsmedlemmer, Formænd i lokale Foreninger, Privatsamlere o. s. v., viste det sig, at mange stillede sig overordentligt velvilligt overfor den umiddelbart tiltalende Idé, som dog tilsidst maatte opgives, da det viste sig, at de finansielle Vanskeligheder var *for* store.

En Maanedstid senere meddelte Musæumsudvalgets Formand, *N. Sørensen*, Lem, at man havde sikret sig et gammelt „Sulehus“ eller „Lyrehus“ i Dølby, der skulde nedrives. Alt, hvad der kan bruges ved Genopførelse af den gamle Bygning, er opmagasineret og vil blive overført til Skive, saa snart Tiden og Pengemidlerne tillader det. Naar de gamle Rum i „Sulehuset“ møbleres i den gamle Stil, fyldes med Genstande og Minder fra svunden Tids Folkeliv og „levendegøres“ ved et Par Voksfigurer, iførte de klædelige, gamle Nationaldragter, vil de sikkert afgive Interiører af smuk og malerisk Virkning.

I Sommermaanederne har Musæumssagen ret naturligt staaet noget i Stampe; der er dog stadig indløbet Gaver af forskellig Art, ligesom det paa mange Maader

mærkes, at Musæet er trængt godt ind i Offentlighedens Bevidsthed og allerede har vundet sig mange og gode Venner.

Saaledes stiller Sagerne sig altsaa hidtil. Om hvorledes de i Fremtiden vil udvikle sig, er det vel for tidligt at spaa. Men det synes, som om Musæet rent uvilkaarligt vil spalte sig i to Samlinger: *en Samling af Oldsager* og *en Samling af Folkelivsminder*. Her er det min personlige Anskuelse, at der foreløbig vistnok bør lægges mest Vægt paa den sidste. Af Genstande fra Sten-, Bronze- og Jernalderen rummer Jorden endnu en Rigdom i sit Skød. I en uoverskuelig Fremtid vil man vedblive at gøre Oldtidsfund, Gaver af Oldsager vil stadig indstrømme til Musæet, der saaledes, om det da skal vedblive at bestaa, efterhaanden af sig selv vil komme til et rumme en anseelig og udsøgt Oldsagssamling. Særlig fremragende eller ualmindelige Stykker er der vel Grund til at søge at sikre sig, naar de fremkommer, men ellers tror jeg, at Musæet i det lange Løb ligefrem ikke kan undgaa at faa en Oldtidssamling. Noget anderledes stiller det sig med Minderne fra Folkelivet, der gerne er af et skrøbeligere Materiale end Oldstenene og ikke altid agtes saa højt som disse. De bør indsamles, inden de ødelægges og forsvinder. Vi lever i et Tidsskel, paa Grænsen mellem to Tider. Ude i Afkrogene ser vi de sidste Rester af Fortidens Sæder, Redskaber, Dragter o. s. v. føre den sidste, haabløse Kamp mod den sejrrikt fremrykkende, nye Tid. Rundt omkring os ser vi Fortidens sidste, sildefødte Udløbere. Vi har endnu Lejlighed til at indsamle dem og derved rejse vor Egns og vor Slægts Fortid et baade varigt og nogenlunde fuldkomment Minde. Om 10 Aar er det maaske for sent; om 20 Aar er det det sikkert.

Men der er jo heller ikke det mindste i Vejen

for, at Skivemusæet kan komme til at rumme to Afdelinger: en oldnordisk Samling af saa vidt mulig lokal Art og et Folkelivsmusæum, hvor i de smaa, lavloftede Rum vises Billeder af Fortidens Bondeliv i Salling, Fjends Herred og paa Fur. Hvad det for et saadant Musæum maa komme an paa, er vel først og fremmest det, der er udtrykt i det smukke, lille Vers, Sv. Grundtvig satte forrest i sin Samling af danske Folkeæventyr:

Klar og ren skal Nutid føre
Fortids Røst til Fremtids Øre.

„Fortid“ er et vidtstrakt Begreb. Jo bedre, fyldigere og fuldkomnere Skivemusæet kan formaa at rejse et Minde over det, der her paa denne Egn var „Fortid“, des bedre vil det ogsaa have løst sin Opgave, og des større Adkomst vil det derved have vundet til Egnens og Befolkningens Interesse og Sympathi.

Under Kvindevælde.

Bidrag til Skiveegnens Historie i Slutningen af det 16. Aarh.
Af Jakob Lykke.

MAN taler undertiden om den underordnede Stilling, Kvinderne i ældre Tid indtog i Samfundet, som en Modsætning til den Selvstændighed, de nu er i Færd med at erhverve sig.

Heri er der maaske noget sandt, for saa vidt Talen er om Livet indenfor Hjemmets fire Vægge, hvor Husherren i gamle Dage vistnok — i hvert Fald officielt — havde en større Magt end nu. Men naar det gælder Kvindens Stilling udadtil, faar man rigtignok Indtryk af, at der paa flere Punkter snarere er sket et Tilbage-skridt op mod vor Tid. Dette vilde kunne oplyses ved utallige Eksempler fra ældre Tidens Historie. Det vil da ogsaa fremgaa af, hvad der nedenfor skal fortælles, og kan gerne betragtes som et Hovedsynspunkt for de følgende Blades Smaatræk — ved Siden af og i Forbindelse med den stedlige Interesse.

For Forstaaelsens Skyld maa vi imidlertid først et Øjeblik betragte enkelte Sider af Datidens almindelige Historie.

Middelalderens Samfund var i egentlig Forstand aristokratisk. *Bønder og Borgere* indtog, som bekendt, en ganske underordnet Stilling, og *Kongen* var kun

undtagelsesvis i Stand til at hævde sin stærkt begrænsede Myndighed over for Gejstlighed og Adel, de to Stænder, der i Tidens Løb havde tilvendt sig Hovedparten af Landets Jord, og derigennem, som det altid gaar, den overvejende Indflydelse paa næsten alle Statslivets Omraader.

I dette skæve Forhold skete der en gennemgribende Forandring ved Reformationen, 1536, og følgende Aar. Da gik nemlig med eet Slag al Gejstlighedens Magt og Herlighed over paa andre Hænder. *Bønderne* fik ikke andet for deres Part end Retten til selv at vælge deres Præster, en Ret, de siden mistede og endnu ikke har genvundet. *Adelen* derimod og *Kongen* enedes ganske godt om at dele alt det øvrige. Og skønt Kongen vist nok fik Hovedparten (1), idet han inddrog Kloster- og Bispegodset under Kronen, voksede dog ogsaa — eller koncentreredes — Adelen's Magt i de følgende Menneskealdre saaledes, at man ikke uden Grund plejer at kalde Tiden fra 1536 til 1660 for Adelsvældens Tid.

Forfatningsmæssigt havde Adelen nemlig gennem Rigsraadet, hvori det nu ikke længere delte Magten med Kirkens Stormænd, fremdeles en afgørende Indflydelse paa Rigets Sager, og den forstod ved saa mange Lejligheder at bringe Kongen i et Afhængighedsforhold, som han kun kunde løse sig ud af ved klingende Mønt eller ved Jord. — *Jord* blev det store Løsen. De adelige Herrer og Fruer fik travlt med at mageskifte den Jord bort, som laa for langt fra Hovedgaardene, og skaffe sig Gods i Nærheden til Gengæld. Mange af de Herregaarde, vi har i Landet, skylder det 16. Aarhundredes Byttehandler en væsentlig Del af deres Arealer og ofte deres solide Hovedbygninger.

Men Kongen maatte naturligvis følge med i Udviklingen. De kongelige Slotte, som tidligere havde haft

deres Betydning som faste Punkter i Fejdetid („Det Slot og Fæste Skyvæ“ — hedder det om Skivehus 1407), blev nu til Godser, og deres Tal øgedes vældigt ved det inddragne Kirkegods.

Ved Midten af det 16. Aarhundrede ejer Kronen saaledes i Skiveegnen foruden det gamle *Skivehus: Hald, Spøttrup, Grinderslev Kloster og Ørslev Kloster* foruden en Mængde „*Strøgods*“.

Styrelsen af alt dette Gods betroedes til de saakaldte Lensmænd eller „Embedsmænd“. Da Stillingen som saadan i Regelen var meget indbringende, var den saa godt som udelukkende forbeholdt adelige Personer, og da naturligvis særlig dem, som til hver enkelt Tid havde Krav paa Kronens Velvillie.

Iøvrigt var Lensvilkaarene meget forskellige. Nogle Lensmænd var nærmest en Slags Bestyrere paa fast Løn, andre Forpagtere paa Afgift, atter andre Pant-havere, der nød Lenets Indtægter som Vederlag for Laan, de havde ydet Kongen, eller for Tjenester, de ellers havde gjort ham.

Paa *Hovedlenene* som Hald og Skivehus var Stillingen tillige en Hæderspost, idet Lensmanden her fungerede som en Slags Herredsfoged eller Amtmand over det nærmeste Opland. Under Hald hørte saaledes: Fjends og Nørlyngs Herreder samt Mors, under Skivehus: de fire Salling Herreder.

Det siger sig selv, at der til en tilfredsstillende Ledelse af et Len krævedes ikke ringe Indsigt og Dygtighed af den Slags, som i Regelen fortrinsvis er Mænd beskaaren.

Ikke desmindre møder vi just i Skiveegnen et Par Kvinder, Fru Anne Lykke og Fru Magdalene Banner, der hver for sig sikkert har vidst at hævde sig ved Siden af deres mandlige Embedsbrødre. Det er Træk til disse to Kvinders Historie, der i det følgende skal fremdrages.

I. Fru Anne Lykke.

Blandt de ni Herrer, som d. 21. Decbr. 1522 mødtes i Viborg og vedtog at rejse Oprørsfanen mod Christian d. 2., var der to af Slægten *Lykke*, *Jakob* (eller Joachim), hvis Datter *Karen* senere som *Erik Krabbes* første Hustru blev Frue paa *Bustrup*, og *Peder*, Fru *Anne Lykkes* Fader. Hr. Peder var alt paa den Tid en ældre Mand. Og efter at han under Frederik d. 1. havde haft forskellige Tillidshverv og under den paafølgende „Grevens Fejde“ lykkelig og vel havde bragt sin Person i Sikkerhed, da Skipper Clement rykkede frem mod hans faste Borg, Aalborghus, døde han 1538.

Den Gang var Sønnen *Jørgen Lykke* allerede i Færd med at skabe sig en anset Stilling som Diplomat i fransk Tjeneste. Kort efter sin Hjemkomst til Fædrelandet (1544) kom han ind i Rigsraadet og lidt efter lidt blev han een af Tidens rigeste og mægtigste Mænd.

Et Sagn, som for Resten Blicher har benyttet i en af sine Fortællinger (2), vil vide, at Hr. Jørgen lod Præsten i Dollerup henrette, fordi han fra Prædikestolen havde bebrejdet Herremanden, at han havde nedbrudt Svingelbjerg Kirke og brugt dens Sten til sin Hovedgaard Bønderup (Lerkenfeld), men Sagen hænger ikke saaledes sammen, og Hr. Jørgen har hverken Præst eller Kirke paa sin Samvittighed (3). Men ellers nævnes han idelig i Datidens Historie.

Ogsaa Peder Lykkes Døtre var i gode Stillinger. Den ene, *Sophie*, var gift med Rigsraad *Jacob Hardeberg* til Hvedholm, Sandholt og Arreskov (paa Fyn), den anden, *Anne*, havde et Aars Tid før Faderens Død ægtet den 60-aarige Enkemand, Rigsraad *Anders Bille* til Søholm (Stevns Herred), en Herre, der havde prøvet meget i sine unge Dage og i den nys overstandne „Grevefejde“ havde gjort sig bemærket ved straks at

løbe fra Stege Slot, som han var sat til at væрге, og nogle Dage efter gaa Greven til Haande, en Adfærd, som senere, da Bladet vendte sig, paadrog ham (som og et Dusin af hans Standsfæller, der havde handlet ligervis) et længere Fangenskab i Meklenborg. Hans første Hustru var død lige før Fejden brød løs. Ved Fredslutningen kom han tilbage, og sammen med Fru Anne tilbragte han da en forholdsvis rolig Alderdom til sin Død, 1555.

Anne Lykke sad ikke Enke ret længe. Allerede 1557 fandt hun sig en ny Mand, som rigtignok var lidt vel gammel, men ellers et anseligt Parti, nemlig selve Rigens Marsk, Hr. *Otte Krumpen*, velkendt i Danmarks Historie ligefra Christian d. 2.s Tid, Sejrherr over Svenskerne ved Bogesund, 1520, og over Søren Norby paa Gotland, 1525, men som saa mange andre brave Folk i Vildrede med sig selv under Grevens Fejde, ligesom Anders Bille i meklenborgsk Fangenskab og i nogen Tid ildeset af Chr. d. 3., indtil hans solide Væsen efterhaanden skaffede ham denne Konges Gunst og Adgang til de hermed forbundne Goder. 1544 fik han det store *Hald* Len at styre, rigtignok til en Begyndelse kun paa Regnskab. Ti Aar efter blev han Rigsmarsk, og under Syvaarskrigen (1563—70) maatte den gamle Herre omsider, trods sin Vægring, af Sted en Tid og lede Hæren. Som „Løjtnant“ (Næstkommanderende) fik han sin Svoger, Jørgen Lykke, med sig. Og han gjorde uden Tvivl sit Bedste, men han *var* for gammel. Nogle paastaar, at han var over 90 Aar, i Virkeligheden var han nok „kun“ 85, da han døde, 1569, Aaret før Krigen endte.

At *Fru Anne* allerede i sine Ægteskaber har vist sig at være en Kvinde med Ben i Næsen, er hævet over al Tvivl. Kort før Hr. Ottes Død ragede hun saaledes i Klammeri med Skriveren paa Hald, *Hans*

Lauritzen, hvilket gav Anledning til, at baade hendes Mand og hendes Broder, Jørgen, paa Viborg Landsting skældte Skrивereren ud for en Løgner, og Hr. Jørgen i Særdeleshed truede den stakkels Mand paa Livet, saa at Kongen maatte lægge sig imellem og anmode den iltre Herremand om ikke at overfalde Hans Lauritzen eller besvære ham med Trusler og Undsigelser.

Umiddelbart efter Mandens Bortgang sendte Fru Anne 1000 gamle Dalere med sin Broder over til Kongen og lod hilse og sige, at saa meget vilde hun give for at beholde *Spøttrup* Resten af sin Levetid. Nævnte Gaard (tilligemed Rødding Birk), der tilforn havde ligget under Bispestolen og siden 1536 været knyttet til Hald, var 1559 bleven forlenet til Otte Krumpen. Oprindeligt var det uden Afgift, men efter fire Aars Forløb laante Kongen af Rigsmarsken 526 ungerske Gylden og 2811 Dlr. og 1567 endnu 2000 Rdlr., hvorved *Spøttrup* blev til et Pantelen.

Skønt de 1000 Dlr., som Kongen nu modtog, var en ganske klækkelig Sum, svarede han under 7. Juli 1569, at han fuldstændig havde forsvoret at udstede Livsbreve og derfor kun vilde love at betale de tilsendte Penge tilbage sammen med de gamle Laan, hvis Gaarden skulde blive indløst før Fruens Død. Men for Resten var det bedst, at hun selv rejste over til Sorø, hvor Kongen for Tiden opholdt sig. Hun skulde tage alle sin afdøde Mands Forleningsbreve og Pantebreve med sig. Saa kunde de træffe nærmere Aftale om det hele.

Enten maa Fru Anne ikke have efterkommet denne Opfordring, eller de har ikke kunnet blive enige. For 18. Novbr. s. A. gav Kongen *Jakob Rostrup* til *Lergrav* (Aulum S.)¹⁾ Tilladelse til at indløse *Spøttrup*

¹⁾ Samme Mand blev for Resten henrettet 1594 efter et højt eventyrligt Sørøverliv, under hvilket han til sidst blev fanget i Aarhus ved at hans Folk gjorde Mytteri.

m. m. Han maa imidlertid ikke have været i Stand hertil, eftersom Fru Anne i Begyndelsen af det næste Aar virkelig fik det ønskede Livsbrev paa Spøttrup samt *Middelsom* og *Sønderlyng* Herreder, rigtignok mod at erlægge yderligere 4000 Dlr., en Sum, der efter en Maanedes Forløb maatte forhøjes med endnu 3000 Dlr., som Otte Krumpen til forskellige Tider havde laant Kongen.

Det var sikkert nu Fru Annes Agt at slaa sig til Ro paa Spøttrup, en Gaard, der med sine tykke Mure og sine høje Volde bedre end nogen anden kunde være et trygt Tilholdssted for saadan en enlig og ældre Dame.

Glæden blev kun af kort Varighed.

Man har nærmest Indtryk af, at *Frederik den 2.* kun nødigt har villet opfylde Fru Annes Ønske, og det mere af Hensyn til Personen end af Hensyn til Lenet. Denne Konge havde i det hele ondt ved at se venligt til dem, der forekom ham at have Herskernykker. Mulig har han været lidt bitter ved at tænke paa, hvor tit Anne Lykkes Søster, *Sophie*, havde drillet ham. Hun havde bl. a. gjort sig skyldig i ulovlig Studehandel, og da denne Forseelse endelig var bleven hende tilgivet, og hun havde faaet *Lister* Len i Norge, havde hun der mishandlet sine Bønder saaledes, at Kongen var bleven nødt til at gribe til de skrappeste Midler for at skaffe sig Respekt, hvad da ogsaa havde tæmmet Fru Sophie, saa at hun nogenlunde holdt sig i Skindet til sin Død, 1570 (4).

Nok er det: Den 1. August just det samme Aar, 1570, gav Kong Frederik i 14 Rigsraaders Nærværelse Grev *Gynther til Barby* og Mulingen Skøde paa *Spøttrup* Hovedgaard tilligemed „3 Gaarde i *Estrup* (Ejstrup), *Grundvad*, *Kierregaard* og 7 andre Gaarde, *Vilsgaard*, 24 Gaarde i *Molderup*, *Vayom Mølle*, *Over Mølle*, *Nesbeck Mølle* og *Ny Mølle* samt, i *Krejbjerg* Sogn,

Krejbjerggaard og 15 andre Gaarde og 23¹⁾ Gaarde i *Grundvæe*“.

Grev *Gynther* var, som Navnet antyder, en Tysker, men havde vundet den danske Konges Gunst og var bleven Hofmarskal. Han agtede nu at slaa sig til Ro i Danmark for bestandig, hvortil vel meget bidrog, at han var bleven trolovet med en dansk Adelsjomfru, *Dorthe Krabbe*, Datter af *Iver Krabbe* og *Magdalene Banner* til *Østergaard* og *Krabbesholm*. Det var Meningen, at de skulde giftes med det første, og saa kan det gerne være, at Fru *Magdalene*, som den Gang var Lensmand paa Skivehus, har virket for, at det nærliggende Spøttrup kunde blive Datterens fremtidige Hjem.

Men for Fru *Anne* var det unægtelig et kedeligt Paafund, saa hun har næppe været ret godt tilfreds, da hun midt i Høstens Tid fik Brev fra Kongen om Sagen. Han har, skriver han, befalet *Peder Okse*²⁾ at forhandle med hende om Vederlag for Godset, ham vil hun nok have betroet, ligesom det var Kongen selv. Hun bedes være rimelig og „ikke strænge alt i det højeste“, saa skal Kongen nok ramme hendes Tarv igen paa anden Maade.

Der var jo naturligvis intet andet for end at bøje sig for Nødvendigheden. Og allerede den 24. August udstedtes et kgl. aabent Brev, at Fru *Anne* i Stedet for Spøttrup maatte faa „*Øtzlev*“ *Kloster* i Pant paa Livstid. Flytningen skulde dog ikke foregaa før til Jul. Da saa Høsten var forbi, kom der under 22. September Brev til Fruen om at sørge for, at der blev saaet Rug paa Spøttrup. Det var hun vistnok, hed det, forpligtet til, eftersom hendes afdøde Mand efter For-

¹⁾ Tallet, som her anføres efter Rigsarkivets Udgave af *Kronens Skøder*, synes umuligt at kunne passe.

²⁾ den berømte Statsmand.

lydende i sin Tid havde overtaget Gaarden med Avlen. Skulde dette sidste ikke være Tilfældet, saa maa Greven naturligvis selv om at faa Saaningen besørget, og hun maa ikke hindre ham deri. Bønderne under Godset faar samtidig Følgebrev¹⁾ om at pløje og saa som sædvanlig, saa intet bliver forsømt, og at give Fruen. alt det, der tilkommer hende. Endelig skal hun med Brevets Overbringer sende en egenhændig underskrevet Kopi af Fortegnelsen over det Inventarium, som Hr. Otte overtog med Spøttrup.

Det sidste Forlangende synes at have voldt Fru Anne Vanskeligheder. Thi da Kongen ved Brev af 8. Oktober skænkede Grev Gynter alt „Bo, Boskab, Feltalje, Avl, Fæ, Kvæg, Stod og andet Inventarium“, som Hr. Otte Krumpen overtog paa Spøttrup efter Christoffer Rosenkrantz, maatte han samme Dag tilskrive den nye Embedsmand paa Hald, *Corfitz Viffert*, om at opspørge, hvor det forseglede Inventarium (d. e. Fortegnelsen) findes, skaffe det til Veje og levere det til Greven. Og nogen Tid efter udgik en lignende Ordre til den gamle Stiftsskriver fra Hr. Ottes Tid, *Hans Lauritzen* i Testrup. Men at heller ikke han har kunnet finde den omspurgte Liste, synes at fremgaa deraf, at han i Begyndelsen af September fik Ordre fra Kongen om at møde paa Spøttrup, naar Gaarden skulde afleveres til den nye Ejer, og, i Kraft af sit Kendskab til Forholdene (man kunde fristes til at indskyde: og i Kraft af sit Kongen vel bekendte Fjendskab med Fru Anne Lykke), paase, at Greven fik, hvad han skulde have. Lensmanden skulde ved samme Lejlighed repræsentere Greven, der selv var hos Kongen og forhindret i at være til Stede.

Hermed trak det imidlertid ud, som vi straks skal

¹⁾ „Følgebrevet“ var det Dokument, hvorved Bøndernes Lydighedspligt overførtes paa den nye Ejer.

se. Men den 1. Januar 1571 fik Fru Anne Lykke det lovede Pantebrev paa „Ødzlef“ Kloster for 8600 Dlr., som hendes afdøde Mand havde laant Kronen.

De to sidste Aar havde Klosteret været i Hænderne paa en Tysker ved Navn *Hennike von Hagen*. Denne Mand havde 1568 forpligtet sig til at laane Kongen 25,000 Dlr. mod at faa det store *Lundenæs* Len, (hvorunder hørte de 4 Herreder Bolling, Ginding, Hammerum og Hjerm). Men da det kom til Stykket, havde Hennike kun 20,000 Dlr., og da han, som Kongen skriver til Peder Okse og Johan Friis, var „fast uendelig at handle med og stadig kom med noget nyt“, henstillede Kongen til de nævnte Raadgivere, om man ikke hellere skulde lade Fru *Abele Skel*, *Niels Langes* Enke, beholde Lundenæs, og saa — for at v. Hagen ikke skulde have noget at klage over — laane de 20,000 Dlr., han havde liggende i Nyborg, mod at give ham 6 pCt. i Rente.

Saaledes blev da Sagen ordnet, kun at Ørslev Kloster blev givet Hennike som Pant for 8 af de 20 Tusinde, mens hans Forgængerske i Embedet, Fru *Mette Okse*, til Sikkerhed for de 3000 Dlr., 300 Lod Sølv og 447 danske Mark, hun laante Kongen, fik 15 Gaarde paa Mors og lige saa mange i Fjends Herred og Salling.¹⁾

Nu traf det sig saa, at Kongen i Øjeblikket havde knap Tid paa Penge. Han kunde daarligt afse de 8000 Dlr., som skulde til for at faa Tyskeren ud af Klosteret. Derfor tillod han Anne Lykke at beholde Spøttrup og Rødding Birk, indtil Klosteret kunde blive indløst. Og det blev ikke til noget lige straks. I Begyndelsen af September har hun rimeligvis haft Lejlighed til at hilse

¹⁾ nemlig: 2 i Fly, 1 i Bregendal, 1 i Aakær, 1 i „Rabbitz“ (Rabes i Resen S.), 1 i Gamskær, 4 (og et Bol) i Soby, 5 i Resen samt 2 i Vium i Salling.

saavel paa Kongen som paa den Mand, der var udset til hendes Efterfølger paa Spøttrup. Begge var nemlig ligesom hun og henvend 150 andre adelige Personer indbudte til et Barselgilde hos Holger Rosenkrantz paa Skanderborg den 2. September (5).

Først den 25. Januar 1572 udgik der Brev til fire højadelige Herrer om paa Grev Gynthers Vegne at være til Stede paa Spøttrup og overtage Inventariet. Hvis den rigtige Fortegnelse herover ikke kan skaffes til Veje, skal de kalde gamle og agtede Bønder fra Omegnen til og faa nøjagtig med Ed bekræftet Oplysning om, hvad Hr. Otte modtog med Gaarden, og vil Fru Anne ikke rette sig efter det, skal de skriftlig fastsætte, hvad hun skal ud med.

Hvorledes det gik med Afleveringen, derom meldes intet. Men faktisk er det, at Fru Anne i Løbet af den følgende Maaned forlagde Residensen til *Ørslev Kloster*.

Med Klosterlenene fulgte gerne Forpligtelsen til at underholde de deri indgivne Personer.

Ogsaa Fru Anne Lykke var ved sit Lensbrev forpligtet til at yde et saadant Underhold til de Nonner, som maatte findes i Ørslev Kloster, og det i Overensstemmelse med en kgl. Kundgørelse af 1545, der mildest talt ikke er billig (6). *Hver Klosterjomfru* skal — hedder det — *aarlig* til sin Underholdning have udleveret:

5 Tdr. Brød eller 15 Skæpper Mel, 14 Tdr. Øl (!) eller 2 Pund¹⁾ Malt og 10 Skpr. Humle, samt:

2 „levendes“ Svin,	100 Flyndere,
6 do. Lam,	1 Skp. Boghvedegryn,
2 do. fede Faar,	1 do. Byggryn,
6 do. Gæs,	1 do. Havregryn,
10 Par Høns,	1 do. Ærter,

¹⁾ Et Pd. var for Rug, Byg og Havre efter den alm. Beregning henholdsvis 20, 24 og 40 Skpr. Malt beregnedes formodentlig som Byg.

1 Fjerding Smør,	1 Fjerding Eddike,
1 do. saltet Sild,	4 Skpr. Lønborg Salt,
2 „Wol“ roget do.	10 Læs Ved,
1 Td. saltet Fisk,	1 Læst Kul,
200 tørre Hvidlinger,	1 Ol Æg,

endelig: 12 Mark PENDINGER til SKO og KLÆDER, og hver to Jomfruer en „levendes“ OKSE.

Vi siger: Vel bekomme! og ønsker paa Fru Annes Vegne, at der ikke maa have været ret mange Jomfruer tilbage i Klosteret ved Aaret 1572. Nogle har der dog vistnok været. Endnu i Oktober 1565 gik der en gammel Priorisse (Forstanderinde), *Kirsten Thomsdatter*, og nuslede omkring derinde; men da hun allerede 1528 var Klosterets Overhoved (7), kan hun gerne være død af Alderdom, inden Anne Lykke kom til Stedet. Men endnu saa sent som 1587 gav Kongen Jomfru *Mette Mogensdatter* Forleningsbrev paa 2 Gaarde og 1 Bol i *Søby* under Hald Slot til Hjælp til hendes Underhold, for at hun ikke skulde lide nogen Nød, ved at Ørslev Kloster var bleven afhændet til Hans Lindenov. Jomfru Mette synes at være den eneste Nonne i Klosteret den Gang, men 15 Aar tilbage i Tiden kan der gerne have været flere.

Klosterets *Bygninger* var ved Fru Annes Tiltrædelse saa forfaldne baade paa Tømmer, Sten og Tag, at en Del af Husene, i Følge hendes Indberetning til Kongen, kunde befrygtes helt at ville falde ned, saafremt de ikke snart blev istandsatte. Hun fik derfor (26. Febr. 1572) Tilladelse til i Sønderlyng og Middelsom Herreder, som hun fremdeles havde i Forlening at lade hugge „hallend“¹⁾ Tømmer og „Vindfælder“ og andet, som ikke var til Skovskade, vel at mærke til Klosterets Istandsættelse, — ikke til andre Ting.

Sommeren er vel saaledes gaaet med Byggeri. Men Fru Anne skulde snart faa andre Bryderier.

¹⁾ Betegnelse for Træer, hvis Kroner er visnede.

Hen paa Efteraaret er hun allerede kommen i Trætte angaaende noget af Klosterets Jord og melder til Kongen, at de fleste og bedste Breve til Forsvar for Godset ligger i en Kiste, som Fru Mette Okse i sin Tid har forseglet. Den staar i Klosteret, men hun vil ikke paa egen Haand bryde Seglet. Som Svar herpaa anmoder Kongen ved Brev af 11. Oktbr. 1572 *Palle Jul* til *Strandet* og *Corfitz Viffert* paa *Hald* om med det allerførste at begive sig til Stedet, oplukke Kisten, tage to Registre over de deri værende Breve og lade Fruen beholde det ene sammen med alle Brevene, men indsende det andet til Kancelliet. — Saa hører vi ikke mere til den Sag.

Næste Sommer, mens Kongen i nogen Tid opholdt sig paa *Hald*, kom *Præsten* fra *Ørslev* til ham og klagede over, at han ingen Tiende fik af Klosterets Avl. Klagen virkede straks. Der gik Brev til Fruen om i det Stykke at rette sig efter Ordinansen.

Men ved samme Lejlighed kærede *Præsten* ogsaa over, at han kun havde et Bol til *Præstegaard*, og det kunde han ikke have sin Næring ved. Følgen blev, at Kongen tilskrev Fru Anne om at udlægge en *Bondegaard* i *Ørslev Sogn* til *Præstegaard*. Otte Dage senere udstedtes der et Gavebrev til *Ørslevkloster* *Præstekald* paa en *Gaard* i *Hald* (8). Hvem der var glad, var naturligvis *Præsten*. Bonden derimod, som uden videre blev jaget ud af sin *Gaard*, havde mindre Grund til at være tilfreds. Han fik efter Kongens Bud kun *Præstens gamle Bol* til Gengæld, rigtignok uden „*Stedsmaal*“¹⁾. Og Fru Anne var vel nærmest mellemfornøjet. Men hun anede den Gang endnu næppe, hvilket Uvejr der

¹⁾ d. e. Indfæstning, Bondens Indskud ved Tiltrædelsen af en *Fæstegaard*. Bonden her slap med andre Ord for „*Papirsomkostninger*“ ved *Byttehandelen*. Det var det hele.

just var i Færd med at trække op over hendes syndige Hoved.

— *Fiskeriet* havde lige fra Oldtiden været en rig Indtægtskilde for de Jyder, der boede omkring Limfjorden. Derfor havde det ogsaa i høj Grad været et Stridens Emne, hvad der gerne kunde skrives en lang Afhandling om (9). Christian d. 3. søgte at hæmme Rovdriften paa dette Omraade ved en Forordning af 1543, der forbød Brugen af Bundgarn og „Pulsvaad“ i Limfjorden. Men det har sagtens ikke virket synderlig.

Og en Naturbegivenhed gav Limfjordsfiskeriet forøget Tiltrækning. I Aaret 1560, hedder det i en gammel Aarbog (10), „indløb Havet imellem Hardebo-Øre og Thy Øre, at der kunde Skibe udkomme af Fjorden i Havet, og den Tid indgik der af Havet mange usigelig (!) Flynder, og blev saare mange i Fjorden“.

Rigtignok gik Herredømmet i Landet ved samme Tid over til den myndige Frederik d. 2., en Mand, der med sin næsten grænseløse Lidenskab for Jagten ganske naturligt ogsaa forbandt en vis Interesse for Fiskeriet i sine Strømme og Fjorde. Men skønt dette nu var hver Mand vitterligt, var der alligevel nogle Bønder ved Hjarbæk Fjord, der saa smaat forsøgte sig med Pulsvaadfiskeri. De blev straks anmodede om at afholde sig fra sligt for Fremtiden. Men nu drog nogle af dem til Kongen og fortalte, hvorledes der fiskedes af andre Folk paa de samme Kanter. *Niels Kaas's* Foged fra *Taarupgaard* havde bl. a. taget og beslaglagt nogle Baade og Garn, tilhørende Folk, der havde brugt Pulsvaad, — og iblandt dem var der nogle af Fru *Anne Lykkes* Tjenere (d. e. Fæstebønder). Men saa havde Fru Anne straks skrevet til Fogeden og ladet ham vide, at det nævnte Fiskeri havde fundet Sted paa hendes Bud.

Frederik d. 2. blev meget opbragt ved at høre

dette. Den 6. Septbr. 1573 skriver han et meget skarpt Brev til Niels Kaas, den ellers saa højt skattede Kansler: Han maa jo have vidst Besked om det Fiskeri, og har altsaa fordulgt det for Kongen. Det havde denne rigtignok ikke ventet af ham. Nu har han i Henhold til sin Ed at skrive til sin Foged om at fremsende det Brev, som Fru Anne Lykke har tilstillet ham. Ellers skal Kongen vide at drage ham til Ansvar.

Et Par Dage senere gik der Bud til den nye Lensmand paa Hald, *Niels Jonsen Viffert*¹⁾, om straks at undersøge denne Sag og ufortøvet tilsende Kongen en skriftlig Redegørelse for, hvad Bønderne har at fortælle om det ulovlige Fiskeri.

Herved er det saa maaske kommen for en Dag, at ogsaa Fru *Maren Knob* paa *Lynderupgaard*, hinsides Fjorden, havde grebet nogle af Anne Lykkes Folk i lovstridig Fiskefangst, men derefter ligesom den Taastrupgaard Foged faaet Brev fra Fru Anne, at det var efter *hendes* Ordre, de paagældende havde brugt Pulsvaad. I hvert Fald meddeler Kongen d. 10. Oktbr. 1573 Maren Knob, hvad han har hørt herom og „efterdi“ — hedder det til Slut, „vi have derudi at sige og der Magt paaliggendes er, bede vi Eder og strængeligen befale, at I straks uforsømmelig og uden al Undskyldning skikke os selv til Hænde Fru Anne Lykkes Breve, at vi deraf al Lejlighed kunne forfare, og tager her ingen Forsømmelse fore, saafremt vi ikke skulle forsaarsages udi andre Maader det af Eder at æske“. (11).

Kongens Krav blev straks opfyldt. Og nu sendte han d. 5. Novbr. de kriminelle Breve til Niels Jonsen med Befaling til straks at begynde Sagen mod Fru Anne Lykke for det Hovmod, hun har vist mod Kongen ved saaledes at trodse baade hans og hans Faders

¹⁾ Han forestod Lenet 1573—83.

udtrykkelige Forbud (som samtidig sendes ham til Afbenyttelse). Nu skal han lade Sagen gaa gennem alle Instanser „til Lovens Ende“, saafremt han ikke selv vil staa til Rette. Der sendes ham endvidere hoslagt en Skrivelse til Landsdommerne om uden Forhaling at fælde Dom i Sagen, naar den er naaet til dem, hvilken Skrivelse han skal aflevere, naar han synes, det gøres behov. Fruen vil sagtens undskylde sig med, at hun ikke vidste, det var ulovligt at fiske med Pulsvaad, men i saa Fald skal han skaffe Vidnesbyrd fra Herreds- og Landsting, at Forbudet er læst. Saa gælder hendes Undskyldning ikke.

Nu skulde man mene, at kgl. Majestæt hermed passende kunde have ladet denne Sag gaa sin Gang. Og da han lige før Jul udsendte Indbydelser til et Barselgilde¹⁾, som skulde fejres paa Skanderborg Lørdag d. 22. Januar næste Aar, gik han heller ikke Fru Annes Dør forbi. Derfor studser man ved den Kendsgerning, at han allerede 3. Januar sendte Bud til Lensmanden og lod høre ad, hvor langt han nu var kommen med Sagen mod Anne Lykke. Budet skulde have Svar med tilbage. Niels Jonsen skyndte sig at sende Kopier af de hidtil erhvervede Domme — han havde da altsaa gjort noget — og benyttede i øvrigt Lejligheden til at forespørge, hvad han videre skulde foretage. Herpaa meddeltes Kongens Gensvar allerede d. 9. Januar — med fornyet Befaling til Lensmanden om at tage sig af Sagen med den største Alvor.

I den fortvivlede Stilling, hvori Fru Anne Lykke nu var stedt, maatte hun ty til sin mægtige Broder, *Jørgen*, om Hjælp. Og han har da formodentlig snart kunnet se, at der her ikke var andet for end at ydmyge sig, hvis man nogenlunde skulde ride Stormen af. I

---

¹⁾ Der var nys født en Prinsesse.

Juni s. A., efter at Fru Anne af Herreds- og Landsting, saavel som af Rigens Raad var bleven dømt „i Kongens Minde“ for sit ulovlige Fiskeri, lovede Broderen, paa egne og Medarvingers Vegne, i Løbet af en Maaned at fremskaffe alle Fru Annes Pante- og Livsbreve, paa Middelsom- og Sønderlyng Herreder og paa „Odtzløf“-Kloster m. m. Alle maatte de springe for at skaffe den tiltalte ud af „Kongens Minde“.

Hundrede Tusinde Kroner maaske for ulovligt Fiskeri! Det blev en dyr Fornøjelse!

-- Men saa er Kongen ogsaa flink. Hr. Jørgen maa gerne — om det gøres nødigt — ad Rettens Vej tvinge sine Medarvinger til at godkende Overenskomsten, og han maa, naar han (fra København) drager over til Jylland, tage nogle „gode Mænd eller andre Dannemænd“ til sig for at hjælpe ham med at finde de omtalte Pantebreve m. m. i Brevkisterne.

Og gamle Fru Anne selv faar allerede d. 27. Juni — det er virkelig pænt gjort af Frederik d. 2. — *Livsbrev* paa alle sine tidligere Forleninger, uden Afgift, men mod at gøre tilbørlig Tjeneste deraf. Kapitalen var tabt, men hun beholdt Renterne!

Fiskerisagen blev Anne Lykkes sidste betydelige Mellemværende med Kongen. Den er maaske tillige bleven en Pind til hendes Ligkiste.

Thi Aaret efter døde hun. Hvorpaa Arvingerne straks kom i Trætte om den stærkt havarerede Formue, hun havde efterladt.

I *Magleby* Kirke ved Præstø findes en smukt til-dannet Ligsten med Billeder i Legemsstørrelse af Anne Lykke og hendes første Mand (12). Men selv hviler hun vistnok ved Siden af sin anden Mand i *Mariager* Klosters gamle Kirke, som rigtignok senere har under-gaaet store Forandringer, der ogsaa gik ud over de døde. Her findes ligeledes en Ligsten, der viser os et

Billede af Anne Lykke sammen med Hr. Otte Krumpen og hans første Hustru.

Ørslev Kloster kom i Hænderne paa Landsdommer *Malthe Jensen*, der vedblev at sidde her som Lensmand til 1584, da *Hans Lindenov Christoffersen* ved Mageskifte blev Ejer af Gaarden og det meste af Godset (13). Hermed var *Ørslev Kloster* for stedse gaet over i privat Eje.

Nu er der — paa visse Dele af Murene nær — ikke saa meget tilbage her fra Fru Annes Tid. Men skulde en eller anden Læser tilfældigvis komme til at betræde den gamle Klosterkælder, da kan han gerne mindes den myndige, gamle Aldelsdame, der i sin Tid færdedes under de samme Hvælvinger, naar hun tog Klosterets Forraad i Øjesyn.

II. Fru Magdalene Banner.

Slægten Banner var en af de ældste og fineste, som fandtes. Den talte ansete Medlemmer baade i Danmark og (skönt det er noget usikkert) i Sverrig. Men blandt dem alle er der næppe nogen, der har saa blankt et Adelsskjold, som *Erik Eriksen* til *Asdal*, *Kokkedal*, *Højris*, *Filshave* m. m., i 40 Aar kgl. Lensmand paa *Kalø* Slot hinsides Aarhus Bugt. Ved Siden af *Mogens Gøye*, Fader til Herluf Trolles berømte Hustru, var Erik Banner i en urolig Tid et af de faste Punkter, hvorom Danmarks Skæbne drejede sig.

De stod næsten ene disse to imod et knusende Overtal af magtskyge Standsfæller, der for egen lurvet Fordels Skyld eller i reaktionær Blindhed vilde styre Danmarks Statsskib saaledes, at det hele ufejlbarligt maatte ende med Skibbrud. Men da saa dette virkelig skete i „Grevens Fejde“, var det de samme to Mænd og deres Tilhængere, der, brugende Hertug Christian (den 3.) som Dunkraft, atter bragte den synkende Skude

paa ret Køl, saa at den dog, skønt skrammet i Skroget, har kunnet holde Søen til den Dag i Dag.

Det er i faa Pennestrøg det Billede, man ved Fordybelse i hin Tids Historie faar af *Magdalene Banners* Fader (14).

Hr. Erik og Hr. Peder Lykke er to Mænd af vidt forskellig Støbning, og Forskellen skimtes, gennem de magre Kilder, ogsaa hos Døtrene.

Erik Banner var to Gange gift. Hans første Hustru, *Mette Rosenkrantz*, døde Paaskesøndag d. 13. April 1533, 3 Dage efter Kong Frederik d. 1. Hun efterlod sig fire Smaabørn — deres Alder kender man ikke saa nøje —: *Frants, Otte, Magdalene* og *Karen*.

Underligt nok: Det fortælles, at Fru Mette havde været saa ivrig for at faa sin Broder, *Henrik*, til at hæve sin Trolovelse med *Margrethe Gyldenstjerne*, — og saa blev det netop *denne* Kvinde, der Helligtrekongers Dag 1537 blev Erik Banners anden Hustru. „Fru Mette undte mig ikke sin Broder“, skal Margrethe Gyldenstjerne have sagt ved den Lejlighed, „og maa dog nu unde mig sin Mand“.

Den lille Magdalene fik altsaa Stifmoder.

Men i øvrigt hører vi intet om hende før 1542, da *Kristoffer Lindenov* har kastet sine Øjne paa hende og beder hendes Morbroder, *Oluf*, paa Vallø at være ham „behjælpelig hos hendes Fader og Venner“ (15). Den gode Kristoffer har mulig nok, som Pastor Dorf (16) bemærker, tænkt mere paa Pigens Gods end paa hendes Person, og har næppe heller været blind for det tiltalende i, at Erik Banner (kort i Forvejen) havde afløst den hedengangne *Tyge Krabbe* til *Bustrup* som *Rigsmarsk*. — Men Partiet blev der intet af.

Jomfru Magdalene ægtede *Iver Krabbe* til *Østergaard*.

Her at fortælle om alle Hr. Ivers Bedrifter vilde fore for vidt (17). Vi nævner da kun ganske kort, at han 1536 blev Lensmand paa *Københavns* Slot, 1538 paa

Krogen (det senere Kronborg), 1544 paa *Koldinghus* og 1550 tillige paa *Skivehus*, sidstnævnte som Pant for 6000 Mark lybsk og 2500 Daler. — Da han i 1555 fraflyttede *Koldinghus*, samledes hans Interesser i særlig Grad om *Skivegnens Jord*. Af Kongen fik han alt *Asmild Klosters Gods* i *Aasted Sogn*¹⁾ og senere *Gammelgaard* samt „Herligheden“ af 1 Gaard og 2 Bol i *Resen* og af „*Glaptrup*“ og „*Ørnberg*“ (Aarbjerg?)

Hr. Iver havde alle Dage været en trættekær Herre. En meget vjdtløftig Sag om noget Gods paa *Fur* og noget i *Mønsted* var gaaet ham imod. Et Angreb paa „4 Agre, som ligger paa Broen *Vilholme*, næst østen til *Vejen*“, og som altid havde hørt til *Durup Præstegaard*, mislykkedes ligeledes (18). Endnu i sit sidste Leveaar havde han en Trætte om *Gammelgaard* og om noget Bøndergods i *Salling*. Som man ser, er det altid Jordegods, det drejer sig om. Og Iver Krabbe kan gerne for den Sags Skyld have været en meget brav Mand, som han da ogsaa f. Eks. rostes af *Bugenhagen* for den Iver, hvormed han i sin Tid havde bistaaet *Peder Plade* med Visitats paa Sjælland. At han var velset hos *Christian d. 3.*, fremgaar bl. a. af de mange Forleninger. Endnu i 1560, efter den gamle Konges Død, laante han Kronen 2000 Jochimsdaler²⁾ og fik til Gengæld *Horns Herred* (Skagens Opland) i Pant mod en Afgift paa 100 Dlr. Strandingsgodset i det nye Len skulde han aflevere, undtagen Tømmeret.

Den 24. Juli s. A. fik han Tilladelse for sig og sine Arvinger at holde eget *Birketing* med Birkefoged

1) nemlig: Sæbygaard og Mølle, 2 Gaarde i „Hørbuske“, 3 i Torp, 2 i Aasted. Til Gengæld afstod han: 3 Gaarde og 1 Gadehus i Roslev, 1 Gaard i Vile, 1 i Glynge, 2 i Hinnerup, 2 i Volling, 1 i Lyby og 1 i Jebjerg.

2) Saaledes kaldte efter deres Hjemstavn, Joachimsthal i Bøhmen. De svarede i Metalværdi omtr. til en „Specie“ (ca. 4 Kr.)

i *Aasted* og i *Resen*, henholdsvis for *Østergaard* og „*Skofshofuit*“ (det senere Krabbesholm) med tilhørende to Gaarde i *Intrup*.

Den 19. Septbr. havde han den Glæde at huse sin nye Konge (Frederik d. 2.) paa Skivehus og har sagtens ikke undladt at vise Højstsamme den smukke Plads bag Skoven nede ved Fjorden, hvor hans egen Gaard just var i Færd med at rejse sig.

Men 27. April 1561 — Jubilate Søndag — døde han. Alt i 3 Aar havde den Gravsten ligget færdig, der skulde dække hans og hans Hustrus Støv i Aasted Kirke.

Men hans Død fik et Efterspil, som man vil se af følgende Dom¹⁾:

„Efterdi tvende Kvindfolk, siden de haver bekendt deres Misgerninger og omvendt dennem fra Djævelen og til Gud og annammet Sakramentet og saa Døden for dennem og vidste, at det enten vilde gælde om det evige Liv og Fordømmelsen, de da, som før, haver bekendt og udlagt to Karle, Peder Knudsen og Peder Jensen, at de havde været partiske med dennem udi slig Gerning og havde beneget og tilskyndet forskrevne Troldkvinder med Trolddom at forgøre og omkomme Salig Iver Krabbe, om hvilken deres Bekendelse Præstemænd og andre Dannemænd haver vidnet, — sammledes efterdi forskrevne tvende Karle var for slig Beskyldning udi Dag i egen Person hid stævnet og var fri og sikker Lejde til Landsting og fra tilsagt, og de dog ikke ville møde . . ., da er vores Forstand ikke andet end at forskrevne P. K. og P. J. . . . bør derfor samme Straf at lide og undgælde, som forskrevne Troldkvinder overganget er“.

Videre ved vi ikke om denne Sag.

¹⁾ Udateret Afskrift i Klevenfeldts Samlinger i Rigsarkivet. En tilsvarende kgl. Skrivelse har ikke været at finde.

— Foreløbig vedblev Fru *Magdalene* at styre Skivehus Len, i Henhold til et Følgebrev af 4. Maj. Men 14. Februar 1562 fik hun Befaling at aflevere det hele til *Jacob Skel* til *Hegnet*.

Denne kóm imidlertid snart i Unaade. Det var straks galt med Restancer, og d. 4. Juni, efter næppe et halvt Aars Forløb, kom der Bud til Fru *Magdalene* om atter at indløse Lenet. Skel fik samtidig et Brev om straks at vige Pladsen: Der gaar det Rygte, at hans Broders Hustru¹⁾, Fru *Kirsten Rudsdatter*, skal tiltage sig stor Bestilling i Skive Len og saa godt som regere det for ham, endda hun tidligere har haft stor Trætte med Iver *Krabbe* og *Kronen*. Men sligt vil Kongen ikke vide af at sigt (19). — Samme Aar mistede *Jacob Skel* ogsaa det saakaldte *Skarpenberg* Len, ialt 22 Gaarde rundt om i *Salling* samt 6 i *Trevad*, 2 i *Aakjær* og 1 i *Sjørup*.

Saa blev *Magdalene Banner* da atter *Lensmand paa Skivehus*, et Hverv hun varetog i ti Aar, — ti meget vanskelige Aar. — *Syvaarskrigen* udbrod 1563.

Og det var straks galt med Penge. Hos *Erik Krabbe* paa *Bustrup* laante Kongen med det samme 1000 Dlr., hos *Niels Jul* paa *Astrup* 300, af *Palle Jul* til *Strandet* 150, ja, selv *Kirsten Rud* paa *Jungetgaard* fik Lov at yde sine 200 Dlr. Og saaledes overalt i Landet.

Magdalene Banner indvilgede 17. Juli s. A. i at forhøje sit Laan paa Skivehus med 192 Lod ungersk Guld, 501 $\frac{1}{2}$ rinsk Gylden i Guld og 600 Lod Sølv. De noget ulige Tal kunde tyde paa, at de anførte Summer var Fruens tilfældige Kassebeholdning i Øjeblikket. Aaret efter lagde hun endnu 2000 Dlr. til, og 1568 yderligere 668 gl. Dlr. 1 Ort, 331 $\frac{1}{2}$ nye Dlr. 1 Ort²⁾,

¹⁾ Herman Skels Enke til *Jungetgaard*.

²⁾ „Gamle Dalere“ var de gode Penge fra Chr. d. 5. Tid, „Nye Dalere“ de „Undermaalere“, som Frederik d. 2. af Nød og Trang havde maattet præge. — Man bemærker i øvrigt de mange fremmede Mønter!

200 rinske Guldgylden, 40 Rosenobler, 8 Dobbeltdukater og 44 ungerske Gylden.

Under disse Omstændigheder har det sin Interesse et Øjeblik at betragte de *Indtægtskilder*, der skulde yde Sikkerhed og Renter for disse betydelige Summer. Det kan lettest ske ved efterfølgende Tabel, hvor vi til Sammenligning medtager tre andre af Egnens Len. Oversigten viser kun de *faste* Indtægter, altsaa Fæstebøndernes Landegilde m. m., i et Aar. Den stammer fra 1574, men vil sikkert omtr. kunne passe ogsaa for Magdalene Banners Tid (20).

Varen	Skivehus	Grinderslev Kloster	Ørslev Kloster	Spottrup
	100		375	2 (!)
Rug	165 Tdr.	88 Tdr.	99 Tdr.	199 Tdr.
Byg	265 Tdr.	80 Tdr.	171 Tdr.	229 Tdr.
Havre	162 Tdr.	35 Tdr.	24 Tdr.	218 Tdr.
Smør	26 Tdr.		8 Tdr.	7 Tdr.
Svin	112	29	85	68
Faar	} 117	1	} 37	37
Lam		27		
Gæs	99	27	68	149
Høns	190	51	68	54
Skovvogne	102			
Fødenød	31		40	
Gæsteriheste	1531			
Aal		122 Snese.	1 Td.	
Sild	4 Ol		½ Td.	
Andre Ting	1 Td. Gryn	3 L. Staver		

Man lægger særlig Mærke til den store Mængde *Smør*, som de Sallingbo-Bønder maatte yde til Skive-

hus. I dette Stykke kan ikke engang det store *Hald* Len klare sig, men til Gengæld pranger dette Len med 8 Tdr. *Honning*, Frugten af „Fjandboerne“s Lyngblomster. — Blandt Bøndernes Forpligtelser fandtes i ældre Tid ogsaa den, at køre Ved fra Skoven, at tage Stude paa Stald for Godsejeren og at skaffe Foder og Husly til Kongens Heste, naar han drog rundt i Landet. Herom melder de tre Punkter paa Skemaet: *Skovvogne*, *Fødenød* og *Gæsteriheste*, hvoraf navnlig den sidste Konto for Skivehus' Vedkommende har et mægtigt Tal.

Man forstaar, at et Len som Skivehus, skønt det ikke var af de største i Landet, dog kunde bære en god Portion Udgifter og vistnok maatte give Overskud, selv i vanskelige Tider.

Men foruden de økonomiske Byrder, som Krigen lagde paa Lensmændenes, som paa alle andres Skuldre, var der forskellige Pligter, som det kunde falde besværligt nok for en Kvinde at varetage.

Gentagne Gange i Løbet af Krigen fik Magdalene Banner Bud om at købe *Slagtestude* til Kongen, (d. e. til Hæren og til Københavns Slot), første Gang 50 Stkr., næste Gang 40, senere kun 30. Hun skal købe dem hos Provster¹⁾, Præster og Krontjenere i Lenet til en rimelig Pris i *Klippinge* (daarlig Mønt), optegne, af hvem de er købte, hvor meget hver har kostet, og hvilken Lød enhver har, og saa med klare Registre sende dem til København, senest til Mikkelsdag. Rente-mesteren vil da godtgøre Udlæget. Hvervet har næppe været meget taknemmeligt. Sallingboerne havde naturligvis ikke mere Lyst til Kongens Klippinge, end andre Folk.

En anden ubehagelig Bestilling var det at inddrive *Købstædernes Skatterestancer*. *Skive* indtog i det 16.

¹⁾ Der fandtes den Gang to saadanne i Salling.

Aarh. en Særstilling blandt alle Danmarks Byer i Forholdet til Lensmanden, behandlede med andre Ord i administrativ Henseende som en Landkommune, mens de øvrige Købstæder stod direkte under Kronen. Men for Resten maatte Skive „gøre sin Tur“ sammen med de andre Stæder, saa vidt dens Evner rakte, og de var ikke store.

I November 1566 fik Fru Magdalene Paalæg om i Løbet af Maaneden at opkræve, hvad de Skive Borgere stod til Rest med i Skat, nemlig 220 Dlr., forfaldne Mortensdag 1565, og 150 enkelte Dlr. og lige saa mange i Klippinge, forfaldne St. Hans Dag 1566. Samme Efteraar havde hun maattet indsamle Byens *Kobberskat*, $\frac{2}{3}$ i „Grydekobber“, $\frac{1}{3}$ i „Kedelkobber“, til Anskaffelse af nyt Skyts. — 1568 er det atter galt. Da faar hun særskilt Befaling at kalde Borgerne for sig, faa bestemt at vide, hvor meget af Skatten, der resterer, og hvis den er betalt, da hvem, der har oppebaaret den, hvorefter hun kan inddrive det manglende ad Rettens Vej.

Men det er sagtens gaact efter Ordsproget: „Hvor intet er, o. s. v.“

Thi endnu længe efter Krigens Slutning, nemlig d. 3. Dec. 1572, ser Restancelisten for Skive By saaledes ud:

12 enkelte Dalere	10 Sk.,	forfaldne	1572.
220 do.	—	—	1565.
110 do.	—	og 340 Mark Klipping	1568.
15 do.	—	—	—
66 do.	—	og 77 Mark Mønt	1570.

Herved er det kun den fattige Trøst, at det ogsaa var galt andre Steder. Men 3 Aar efter Krigen lod Kongen sine Krav paa Skive By falde, og de Borgere, der ved Dom var tilkendte at betale deres Skyld, men ikke hidtil havde orket det, slap for videre Tiltale.

Saa var der *Bønderne*. Deres Bidrag til Krigskassen bestod for en Del i Landbrugsprodukter. Disse skulde Lensmanden faa samlet sammen, Ogsaa her var det vanskeligt at faa det hele ind. Et godt Stykke ind i Halvfjerdserne eftergiver Kongen nogle Bønder i Skivehus Len en Madskat, som skulde have været afleveret — 1567. Særlig paalægges det ved denne Lejlighed Magdalene Banner, der — skønt ikke mere Lensmand — havde det Hverv at inddrive de gamle Restancer, ikke at tiltale Bønderne i *Hjerik, Nautrup, „Lilye“* (Vile?) og *Thorum*.

Og selv naar Skatten var kommen til Stede, var Bryderierne ikke dermed endt. Fru Magdalene klager 1569 over, at hun ikke kan skaffe *Skibe* til at sejle Varerne til København. Kongen lader hende da slippe med at føre dem til Aalborg, hvor saa Erik Podebusk, den derværende Embedsmand, skal besørge dem videre, tilligemed sin egen Madskat, paa de Skibe, som Kongen straks vil sende derop.

Endnu værre skulde man dog synes, det maatte være for en Kvinde at røgte de rent *militære* Hverv, som Lensforholdet paalagde hende.

Selve Skivehus skulde kun stille 4 Svende til Krigen. Men under Lenet laa jo Sallinglands 4 Herreder, saa at det paahvilede Fru Magdalene at forestaa Udskrivningen, Udrustningen og Mønstringen af alle værnepligtige Karle i Salling.

Straks ved Krigens Begyndelse udgik der Befaling til Bønderne om at lade sig mønstre, hvor Lensmanden maatte tilsige dem, og siden have Rustning og Værger rede. I hele Ordningen faar vi i øvrigt et udmærket Indblik gennem et Par kgl. Skrivelser fra 1565:

Kongen er — hedder det — bleven enig med nogle Rigsraader om, at der paany skal udskrives Knægte af hvert Len, af væragtige (vaabenføre) Bonde-

sønner, Pebersvende, Tjenestedrenge og ledige Karle; kun Adelens egne Ugedagsmænd¹⁾ skal være fri. Alle udskrevne skal straks ruste sig med gode Værger og de bedste Klæder og følge Kongens Hovedsmænd eller andre, af Lensmændene beskikkede til København, hvor de skal faa nærmere Ordre. Kongen vil enten give dem Underholdning eller tilbørlig Besoldning. Ingen maa undskyldte eller løskøbe sig, og enhver udskreven, der ikke møder, vil blive straffet paa Livet. Samtidig faar Lensmændene Bud om at sørge for, at ovenstaaende Befaling bliver efterkommet. De skal ordne de udskrevne i Fænniker („Batailloner“) og sende dem af Sted, med Registre over de nu og tidligere udskrevnes Navne, for at man, hvis nogen løber bort, kan finde ham igen. Der sendes dem „Pasbord“ (Pas) for de udskrevne Folk. Hvis nogle mangler Værger, skal Lensmændene skaffe dem saadanne.

Hvor mange af de 200 Karle, som Magdalene Banner denne Gang skulde sende over til Kongen, hun har skullet skaffe Vaaben til, og hvorledes hun i det hele har varetaget dette for en Kvinde noget ejendommelige Hverv, derom melder Kilderne intet. Krigen gaar sin triste Gang og ender omsider uden Sejr for nogen af Parterne.

Fjerde Juledag 1572 fik *Gregers Ulfstand* til Vosborg Kongens Tilladelse til førstkommende Midfaste at indløse Skivehus fra Magdalene Banner. Samme Dag gik der Brev til seks Adelsmænd om at være til Stede, naar Afløsningen skulde foregaa og bl. a. paase, at Fruen overleverede Fiskeriet til Slottet lige saa frit, som hendes Husbond havde modtaget det. Næste Sommer modtog hun en Generalkvittering for alt, hvad hun og hendes Mand havde oppebaaret for Kronen lige siden 1550.

---

¹⁾ De nærmest ved Gaarden boende Hovbønder.

Grunden til Magdalene Banners Fratræden maa sikkert snarere søges hos hende selv end hos Kongen. Forskellige Omstændigheder kan have gjort hende træt og mere tilbøjelig til atter at søge Privatlivets Fred.

Som tidligere fortalt, var hendes Datter, *Dorthe*, bleven forlovet med Grev *Gynther af Barby* og Kongen havde været saa forekommende at overlade dem *Spøttrup* i Arv og Eje. Brylluppet skulde, med Kongen selv som Vært, staa i København samtidig med to andre Bryllupper, d. 22. Juli 1572. Endnu findes en Afskrift af den Indbydelse, der blev udsendt til de mange adelige Herrer og Damer, som skulde med. Hvad Herrerne angaar, bedes de møde allerede d. 6. Juli for at ledsage Kongen, naar han, som det ventes, skal ud og modtage sine Farbrødre og sin Broder, og de anmodes om at medtage en sort Fløjls „Paltzrok“, 6 smukke Rideheste, til Dels udstyrede med Fløjls Tøj. en Smaadreng og 4 Karle, iførte sorte Kjoler med Folder og hvide og fiolbrune Hoser (21).

Men inden Bryllupsdagen, som for Resten gentagne Gange blev udsat, oprandt, døde Grev Gynter, efter en langvarig Sygdom (22). Jomfru Dorthe havde mistet sin Fæstemand, og Spøttrup skulde gaa tilbage til Kronen. Nu var der endda bleven gjort saa godt i Stand oppe paa den gamle Borg, bleven tømret og muret og fikset op, paa Grevens Regning. Det var kun en fattig Trøst, at Kongen under 5. Oktbr. tillod Dorthe Krabbe at beholde Godset til næste Mikkelsdag, og at Grevens Brødre forlangte de foretagne Forbedringer satte til fuld Pris og erstattede. Jomfru Dorthes Tab lod sig ikke erstatte med Guld.

Ogsaa for Fru Magdalene synes Svigersønnens Død at have været mere end blot en Streg i Regningen. Herpaa tyder, foruden Præsten Hans Thomissøns Trøsteord til hende i den Ligprædiken, han holdt over den

Afdøde, et ret mærkeligt Brev, som Kongen tilskrev hende d. 9. December. Han har, staar der i Brevet, længe haft i Sinde at lade Grev Gynthers Lig begrave, men har hidtil opsat det, fordi hun har ønsket, at Liget maatte blive begravet i hendes Sognekirke. Da nu imidlertid Grevens Brødre har anmodet Kongen om at lade Liget begrave, vil han med det første lade dette ske i Vor Frue Kirke i København og har skrevet til Peder Okse om at ordne alt.

Godt 14 Dage senere var det, Gregers Ulfstand fik Lovning paa Skivehus.

Men Fru Magdalene havde ikke trukket sig tilbage fra det offentlige Liv for at sidde hen i Uvirksomhed, skønt hun i Øjeblikket var syg, saa at hun end ikke kunde overvære Svigersønnens Begravelse.

Paa Datterens Vegne forestod hun Spøttrup indtil næste Efteraar. Da fik hun Bud om at overlevere Gaarden til „Hofsinde“ *Benedict von Alefeldt*, der saa 6. Novbr. overtog den som Forlening uden Afgift, og næste Aar (7. Novbr. 1574) endog fik Løfte om at beholde den i 24 Aar mod at tjene Riget med 4 „geruste“ Heste (d. e. 4 Krigere til Hest).

Den 16. Aug. 1575 udsendtes der Indbydelse til en Mængde fine Folk om at møde d. 1. Oktbr. paa Frederiksborg Slot for næste Dag at overvære Benedict v. Alefeldts og tre andre Herrers Bryllupper. Forrest blandt de indbudne staar Fru Magdalene Banner. Ikke saa mærkeligt: Alefeldts Brud er nemlig — hendes egen Dorthe.

Brylluppet fandt Sted, og Dorthe Krabbe blev altsaa alligevel Frue paa Spøttrup.

Men næste Foraar drog Alefeldt i Kongens Følge til Pommern, og ved et Bryllup der drak han sig ihjel.

Atter stod den stakkels Dorthe ene.

Gaarden fik hun Lov at beholde som frit Len indtil videre. Efter godt et Par Aars Forløb¹⁾ maatte hun vige Pladsen for *Jørgen Schested* og denne igen, d. 10. Juli 1579, for *Henrik Belov*, ligesom Gynther og Alefeldt en Tysker, men i øvrigt en udmærket Mand, som der kunde fortælles en Del om. Ved ham gik Spøttrup over i privat Eje for bestandig.

Endnu ved denne Tid nævnes Dorthé Krabbe i en Bryllupsindbydelse for hende og hendes Moder som Benedict v. Alefeldts Enke. Men ikke længe efter ægtede hun *Erik Lykke* til *Eskjær*. Med ham fik hun endelig Lov at leve et roligt Hjemliv i en Aarrække.

Fru Magdalenes egne Gøremaal var ingenlunde blevne forsømte i den Tid, der var gaaet, lige saa lidt som de blev det i den, der fulgte. Troligt fortsatte hun den Samlen Gods, som hendes Mand havde begyndt. Vi nævner, at hun 1563 tilskiftede sig 2 Gaarde i *Sjorup*, 1 Bol i *Egeris*, 1 Gaard i *Ørenvad* samt *Hagens Mølle*.

Men ellers brugte hun en ejendommelig Fremgangsmaade for at komme i Besiddelse af mere Gods. Hun skaffede sig, først for hver enkelt Tilfælde, senere gældende i al Almindelighed, Kongens Tilladelse til paa Kronens Vegne at købe den og den Gaard. Hun skulde saa lægge Pengene ud og selv beholde, hvad hun købte, indtil Kongen indløste det, — hvilket aldrig skete, saa Enden blev, at Fruen fik Skøde paa Godset. At dette var beregnet fra *hendes* Side, er der næppe Tvivl om. Men mærkeligt nok: man fristes til at tro, at *Kongen* lige fra først af har kendt og godkendt Hensigten, altsaa med Vilje har hjulpet Magdalene Banner til at omgaa den Regel, at ingen adelig maatte øge sine

¹⁾ Endnu d. 19. Juni 1578 er hun paa Spøttrup, som man ser af et Brev til Fru Birgitte Bolle angaaende nogle Brudesmykker. Rigsarkivet.

skattefri Besiddelser ved Køb af jordegent, d. e. skattepligtigt Bøndergods, hvilket jo maatte mindske Kronens Indtægter.

I *Hem* laa der den Gang en Bondegaard kaldet *Vestergaard*. Hverken Kort eller Folk ved nu om Stunder, hvor den har ligget. Men om den hedder det, at den blev forbrudt til Kronen, maaske under Grevens Fejde, da saa meget andet Bøndergods i disse Egne blev inddraget. Ejeren, *Christen Pederssøn*, købte den tilbage, men maatte saa pantsætte den tilligemed „en øde Gaards Eje, kaldet *Nørkiergaard* og Halvparten i Toften“ til Præsten *Søren Nielsen* i *Selde*. Denne fik Købrevet „til troer Haand“. Og nogen Tid efter døde Christen Pederssøn. Men da ogsaa Præsten var gaet bort, tog dennes Enke Dokumentet, gennemstak og ødelagde det, for dermed at skille Bondens Enke, *Anne Knudsdatter*, ved hendes Gaard. Dette blev dog forpurret.

Anne Knudsdatter er formodentlig tyet til Fru Magdalene om Hjælp, og *hun* vidste en Udvej. Thi 28. Maj 1569 tillod Kongen den betrængte Bondekone og hendes Arvinger at beholde Vestergaard m. m. mod sædvanlig Afgift. Men — vel at mærke — to Dage i Forvejen havde han rigtignok givet Fru Lensmanden Fuldmagt til at købe Godset — paa Kronens Vegne og med den ovenfor omtalte Tilføjelse.

Fire Aar senere var Magdalene Banner Ejer af Vestergaard samtidig med, at hun efter en lignende Manøvre erhvervede sig Skøde paa *Risumgaard* og *Risum Elkær* tilligemed en halv Gaard i *Floustrup*.¹⁾

Undertiden fik hun dog Lov at vente længe. Et Pantebrev (for 300 Dlr.), dateret 2. Januar 1566 og lydende paa 2 Gaarde, kaldede *Jestrup* (Jegstrup) i

¹⁾ Disse 3Ejendomme ydede i Landgilde ialt omkr. 50 Tdr. Korn.

Dommerby. naaede hun først efter henved 20 Aars Forløb at faa gjort til Skøde.

Da hun i 1580 tog Laasebrev paa sit Gods, besad hun ialt 2 Møller, 103 $\frac{1}{2}$ Gaarde og 10 Bol — foruden Hovedgaardene.

Hovedparten af Magdalene Banners private Virksomhed er imidlertid knyttet til hendes Hovedgaard *Krabbesholm*. Ogsaa her fuldførte hun, hvad hendes Mand havde paabegyndt.

At Hr. Iver skulde have brugt en af de gamle Kvaderstenskirker i Salling som Stenbrud, da han samlede Bygningsemner til sin nye Hovedbygning paa Skovshoved (23), er vel blot en løselig Formodning. Saa vidt vides, er kun en af Sallinglands gamle Kirker bleven nedbrudt, nemlig den, der laa i *Grættrup*. Dette skete i Henhold til et Kongebrev af 22. Juli 1552. Men det hed udtrykkelig, at dens Sten og Tømmer skulde bruges til Istandsættelsen af *Junget* Kirke. Saa kunde det jo ganske vist tænkes, at der er bleven nogle Sten tilovers ved den Lejlighed, og at Iver Krabbe har købt dem eller faaet dem i Foræring af Kronen. Men derom vides intet.

Faktisk er det derimod, at Fru Magdalene i Foraaet 1562 til Opbygning af sin Gaard havde købt nogle *Mursten* af Hr. *Otte Krumpen* paa Hald. Hvor mange, siges ikke, men det maa have været en god Slump. Thi 24. April gav Kongen Krumpen Befaling at tilsige nogle Bønder i sit Len („dem, der bor belejligst“) om at køre de omtalte Sten til Salling. Og Bønderne i Skivehus Len, som jo paa det Tidspunkt stod under *Jacob Skel*, fik samtidig, efter Fruens Begæring, Paalæg om at møde med Hest og Vogn, hvor hun maatte tilsige dem, og hver køre et Læs Mursten.

Hvad *Tømmer* angaar, har Iver Krabbe aabenbart, hvad man da heller ikke kan undres over, ikke faaet

tilstrækkeligt ud af sin Strandingsret ved Skagen. Thi 25. Febr. 1564 udstedtes et kgl. aabent Brev, at Fru Magdalene Banner har sendt sin Skipper med et Skib til *Bohus* Len i Norge for at føre en Skibsladning Egetømmer til hendes egen Bygnings Behov derfra til „Skiffue“, hvorfor det befales alle at hjælpe Skipperen paa det bedste og ingen Hinder gøre ham.

Efter Aaringers Arbejde fik Fru Magdalene da omsider sin nye Gaard færdig. Og der kan næppe tvivles om, at hun her har tilbragt de fleste Timer af sin Enkestand, noget som heller ikke Lensmandsstillingen paa det nærliggende Skivehus kunde være til Hinder for.

— Om Magdalene Banners Forhold til sine Undergivne ved vi kun lidt.

Som alle andre Lensmænd fik hun 1572 Tilladelse til at laane Rug ud til trængende Bønder i Lenet og eventuelt eftergive dem det laante, hvis de ikke kunde betale tilbage efter Høst. Og dette har vist ikke ret mange kunnet. Det blev nemlig — fortæller en Samtidig (24) — „en tør og hede Sommer og megen Tørke, og blev lidet Korn til om Aaret“. En Skp. Rug gjaldt Mauritii (22. Septbr.) i Viborg en Mark dansk¹). Dette forekommer ikke en Nutidslærer særlig meget. I Virkeligheden var det omtrent det dobbelte af den sædvanlige Pris. 1580 tillodes det saaledes *Peder Skriver* i „*Refshofuit*“, (Revsgaard i Volling), der havde fæstet Kronens Korntiende af „*Veling*“ og *Brøndum*, indtil videre at betale sin Naturalafgift med Penge: 1 gammel Daler for hver smal Td. Rug og $\frac{1}{2}$ Dlr. for hver Td. Havre. Og ganske den samme Takst fast-

¹) Svarede i Metalværdi omtrent til 1 Krone. Just paa denne Tid blev „Mønten omsat, saa der skulde gaa 4 Mark paa Daleren, som tre gik tilforn“. — Man bemærke iøvrigt Pengenes virkelige Værdi (d. e. Købeevne i gamle Dage!

sættes 5 Aar senere i et lignende Tilfælde med *Christoffer Lykke* paa *Grinderslev Kloster*, og for Fru Magdalenes eget Vedkommende i 1588 og 93, da hun for Bøndernes Skyld fik Tiende afløst med Penge.

Den følgende Vinter frøs det haardt. Dyrtiden vedvarede. Og det næste Aar, 1574, var „et meget saare vaadt Aar om Sommeren“, ligesom ogsaa de følgende Aar indtil 1577, da Elendigheden naaede sit Højdepunkt, var usædvanlig trange.

Under disse Omstændigheder finder man det haardt af Kongen, at han netop i disse Aar, efter at Magdalene Banner er fratraadt som Lensmand, lægger yderligere Tynge paa Skivehus'es Bønder.

Næppe var den nye Lensmand kommen til Roret, før der udgik Befaling til seks Adelsmænd, deriblandt *Jørgen Lykke* og *Malthe Jensen*, om at rejse til Salling og sætte nogle derboende Bønder til højere Landgilde. De paagældende Gaarde havde oprindeligt været Selvejergaarde, men var blevne forbrudte i Skipper Clements Fejde, og Landgilden var ikke bleven forhøjet siden da.

Fra Foraaret 1574 har man, for at nævne et andet Eksempel, et Kongebrev, der synes mindst lige saa haardt, stilet til *Gregers Holgersen* (Ulfstand), *Niels Jonsen*, Fru *Anne Lykke* m. fl.: Da en stor Del af Bønderne i deres Len, trods den kongelige Ordre til dem om at køre noget Tømmer fra *Skanderborg* og *Silkeborg* Skove til Ladestedet (Havnen) ved *Aarhus*, alligevel er blevne hjemme, hvorfor meget af Tømmeret endnu ligger i *Silkeborg* Skove, skal de nævnte Lensmænd straks befale de Bønder, der har været forsømmelige, ufortøvet at møde med Heste og Vogne i *Silkeborg* Skove og efter nærmere Anvisning af *Jens Kaas*¹⁾

¹⁾ Lensmand paa *Silkeborg* 1573—77.

eller hans Fuldmægtig føre Tømmeret til Aarhus, saafremt de ikke vil straffes for Ulydighed mod Kongens Befaling“.

Arme Bønder med forsultede Heste og tunge Vogne ad bundløse Veje fra Salling og Fjends Herred til Silkeborg og Aarhus for at køre Træ til Kongen, og det i den travle Foraarstid! Sligt kunde lade sig høre i de Dage. Men man kan ikke undgaa at lægge Mærke til, at de nævnte Eksempler netop *ikke* stammer fra Magdalene Banners Tid, og kommer da let paa den Tanke, at hun i *sin* Tid havde været de sallinglandske Bønders Beskytterinde — ogsaa overfor Kongen. Og man mindes hendes Fader, der som ingen anden havde nydt de jyske Bønders Tillid, skønt Forholdene førte det med sig, at han og de i Kampens Stund kom til at mødes som Fjender med Vaaben i Haand.

Engang — det var i 1591 — hændte det, at een af Fru Magdalenes „Tjenere“ uretmæssigt af en fremmed Adelsmand blev svoret medskyldig i et Drab. Den gamle Dame lod da ved sin Svigersøn, Falk Gøye, „Tjenerens“ Sag bringe for Kongens Retterting og fik Medhold.

Paa den anden Side har man dog ogsaa et Vidnesbyrd om, at Magdalene Banner kunde gøre sin Ret gældende, ogsaa naar det var en Bonde, der krænkede den. I 1576 sagsøgte hun en Husmand, Anders Truelsen i Trustrup, fordi han var flyet fra hendes Stavn mod hendes Vilje og Minde. Men dette var ikke, som man har villet mene, noget Forsøg paa ligefrem at stavnsbinde den paagældende Bonde. Sagen var: han havde ladet Hus og Bolig staa øde efter sig og ikke paa Tinge eller andetsteds lovlige sagt op til Fardag, ligesom han heller ikke havde givet fuldt og alt, „som hende burde at have“. Derfor krævede Fruen Erstatning. Og hun støttede sig bl. a. til et Tingsvidne fra Resen Birk, hvorved 38 Mænd bevidner, at Anders

Truelsen har tjent Fruen i 5 Aar, boet paa hendes Stavn og givet hende Huspenge.

Men Bonden, som selv havde gjort den lange Rejse over til Rettertinget i Vordingborg, paastod at have boet hos sin Søster, Maren, hvilket han havde Tingsvidne paa fra Hindborg Herredsting. Tilmed havde han tilbudt Herredsfogden Bøder, men forgæves, hvorfor Kongen nu hjemviste Sagen.

Hvorledes den endte, er ubekendt. (25).

— Forholdet mellem *Adelen* og *Præstestanden* var i gamle Dage ofte meget spændt. Just i Aarene omkring 1570 var det ravgalt med Præsten i *Haasum*, Hr. *Erik Lauritsen*, og hans Nabo-Herremænd. (26). Om Magdalene Banner hører man intet i den Retning. Tværtimod.

Sognepræsten i „*Skyufue*“ (Skive), Hr. *Søren Gregersen*, blev midt under Syvaarskrigen for Livstid fritaget for al borgerlig Tynge, „efterdi han ingen borgerlig Handel eller Næring brugte“. Den Gunst har han næppe opnaaet uden Fru Lensmandens Anbefaling.

I *Selde—Aasted* havde siden Frederik d. 1.s Dage siddet en Præst ved Navn *Søren Nielsen* (27). Vi omtalte ham før som Panthaver til Vestergaard i Hem. I sine unge Aar havde han muligvis været en dygtig Prædikant. Men paa Sidstningen blev han gammel og skrøbelig, og Sognefolket valgte da — selvfølgelig ikke uden Fru Magdalenes Medvirkning — til hans Kapellan og Efterfølger en vis *Bunde Knudsen* (28), der fik kgl. Kaldsbrev 1565 og Aaret efter, da den gamle Præst var død, Gavebrev paa Kongetienden af Aasted Sogn indtil videre.

Samme Sted var der ogsaa en gammel Sognedegn, ved Navn *Tøger Olufsen*, der trolig havde røgtet sit Kald i 40 Aar. Nu vilde den nye Præst trænge ham

„fra Sognene“ og det „udelukkende for hans Alders Skyld“. Men da han klagede herover, blev det ordnet saaledes, at han skulde lønne „en ung Person“ fra den nærmeste Købstads Skole (altsaa en Latinskoledreng fra Skive) for at passe Embedet, men han selv have Lov at blive ved Sognene. Var det maaske Fru Magdalene til Østergaard, der holdt sin Haand over den gamle Degn? Man ved det ikke. Men 1589 gav hun Præsten en ny Prædikestol i Aasted Kirke, den samme, som staar endnu.

Blandt sine *Standsfæller* har Magdalene Banner naturligvis nydt al den Agtelse, der tilkom hende baade som Erik Banners Datter og Iver Krabbes Enke, og som den velhavende, men tillige dygtige Dame, hun var. Lejlighedsvis finder vi hendes Navn i Fortegnelser over indbudne ved forskellige festlige Lejligheder.

Forholdet til *Kongen* var stadig, som det ogsaa fremgaar af, hvad der foran er fortalt, særdeles venkabeligt. Han opfylder gerne Fru Magdalenes smaa private Ønsker og — hvad der maaske siger endnu mere — udbeder sig Gentjenester.

Nogle Eksempler.

I Foraaret 1580 ventede Kongen 18—20 fremmede Fyrster m. fl. „i temmeligt Antal“ til Kolding. I den Anledning tilsagdes 16 adelige Fruer, deriblandt Magdalene Banner, om at møde paa *Koldinghus* fjorten Dage før Paaske, skaffe saa mange Tapeter og flamske Sengeklæder som muligt og „drage“ den store Sal og de andre Herrekamre paa Slottet samt nogle Kamre nede i Byen. En senere Skrivelse om det samme udsatte Mødetiden 3 Uger.

I disse Sale havde Fru Magdalene jo tilbragt sit Ægteskabs første Aaringer sammen med Hr. Iver. Saa hun var velkendt her.

Tre Aar senere var hun atter bedt til Koldinghus,

nemlig for at overvære *Henrik Belovs* Bryllup med *Lisbeth Skram*. Men det var andre Kvinder, der ved den Lejlighed havde „draget“ Salen og Brudekamret. Maaske vilde hun ogsaa have gjort sig *sine* Tanker ved at pynte op just for disse to, der, hvor brave de end var, jo dog skulde bygge og bo paa den Gaard, *Spottrup*, som *hendes* Dorthe nys havde maattet forlade.

I de samme Aar var Kongen optaget af at faa udvidet Fæstningsværkerne omkring *København*. For at skaffe Midler hertil henvendte han sig til alle de adelige Herrer og Damer, som ejede Gaarde i Hovedstaden med Anmodning om, at de hver især vilde yde et Aars Husleje i nævnte Øjemed. Som Nr. 1 paa Listen staar Fru Magdalene Banner. Hendes Ejendom laa i „Østre Kvarter“.

En ret ejendommelig Begæring var den, der i Høsten 1583 blev tilstillet nogle af Adelen, deriblandt ogsaa Fru Magdalene. Kongen bad de paagældende om hver at komme ham til Hjælp — med to Køer af en god og stor Slags og med det første sende dem til *Haderslevhus*, da de Forværker og Ladegaarde, der er tilfaldne Kongen efter Hertug *Hans* baade ved *Haderslevhus* og andensteds, er stærkt blottede for Kvæg og andet (!) Husgeraad, særlig for gode Køer. Og 1587 kom der en lignende Anmodning om at sende 2 gode unge Køer eller Kvier til *Skanderborg*. At Magdalene Banner begge Gange har faaet sin „Kodriver“ af Sted Syd paa med et Par Dyr, er hævet over al Tvivl.

Fru Magdalene Banner kom til at overleve sin Mand i over en Menneskealder. Men fra hendes sidste Aaringer hører vi kun lidt om hende.

Hos Datteren paa *Eskjær* har hun sagtens tilbragt mange Timer optaget af sine Børnebørn, af hvilke den næstældste Dreng bar sin Morfaders Navn.

Erik Lykke blev 1592 Lensmand paa *Skivehus*.

Han blev saaledes Nabo til sin gamle Svigermoder paa Krabbesholm. Og det kom der en Trætte ud af, som man ser af følgende vistnok hidtil utrykte Brev (29), her gengivet med mere nymodens Stavemaade:

„Vi efterskrevne, Niels Kaas til Taarupgaard, Kongl. Majestæts Kansler, Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, Hans Lindenov til Ørslev, Niels Skram til Urup og Henrik Lykke til Overgaard, kendes for alle og vitterliggører med dette vort aabne Brev: Eftersom Ærlig og Velbyrd. Fru Magdalene Banner til Krabbesholm haver ladet Ærlig og Velbyrd. Mand Erik Lykke til Eskjær, Hovedsmand paa Skivehus hans Fisker („fedsker“) og Folk Vold oversværge, for at de haver ganget paa hendes Grund og Ejendom og nedtraadt („nederthrodenn“) Græsset paa hendes Enge, liggendes ud mod Skive Aa, da de haver ganget og draget Slottets Vaadde¹⁾ og samme Vaade ophævet paa hendes Grund ved Fjorden imod hendes Minde, og Erik Lykke derimod haver ladet Sandemænd (Nævninge) af Resen Birk derfor stævne til Landsting, — Thi have vi dennem derom venligen og vel forligt og fordragen udi saa Maader (d. e. paa de Vilkaar), at for^{ne} Erik Lykke, aarlig, og saa længe han haver Skivehus i Forlening, skal give og lade fornøje („fornøffue“) for^{ne} Fru Magdalene Banner eller hendes Arvinger en god Td. saltede Ørreder og en god Td. saltet Helt og dennem at levere udi god Ære (!) og vel forvaret med Salt udi alle Maader. Og derimod haver Fru M. B. bevilget, at for^{ne} Erik Lykkes Fisker og Tjenere maa og skal herefter gange paa hendes Ejendom og Enge ud med Skive Aa, naar de drage Slottets Vaadde og samme Vaad ophæver paa hendes Grund, naar de drage dem til Land, dog Kgl. Majestæts og Kronens Fiskeri til

¹⁾ Der staar „sloz Wojji“. Betyder det maaske en egen Slags Vaad, smlgn. „Pulsvaad“?

Skivehus hermed i alle Maader at være uforkrænket, og hvad Vold og Tingvidner udi denne Sag paa for^{ne} Erik Lykkes Fisker og Folk taget er („thager“) hermed at være dødt og magtesløs gjort og ingen af Parterne at komme til Gavn eller Skade i nogen Maader efter denne Dag. At vi dennem herom saa venligen og vel forliget og fordragen haver, efter som forskrevet stander, have vi til ydermere Vidnesbyrd („Winthisbiurdt“) vores Signeter her undertrykt og med egne Hænder underskrevet, med for^{ne} Fru Magdalene Banners og Erik Lykkes Førsegling og Underskrivning.

Actum (udstedt) Viborg, Sancti Mauritii (22. Septbr.) A^o 93“.

Brevet har mærkværdigt nok Mærker af 7 Vokssegl, men ingen Underskrifter. Er Forliget maaske af en eller anden Grund røget i Lyset?

Naa, det er muligt, at Erik Lykke i denne Sag kun optræder i sin Egenskab af Kongens Embedsmand, og at der bagved det hele ikke ligger nogen personlig Uvilje mellem Parterne. Det er muligt, men ikke sandsynligt, eftersom Hr. Erik den Gang havde Lenet paa Afgift, altsaa i Forpagtning. I hvert Fald viser det anførte Brev, at Fru Magdalene endnu i sin Alderdom havde „Ben i Næsen“.

For Resten var det ikke første Gang, der stod Strid om Fiskeriet i Skive Aa, og blev sagtens heller ej sidste.

Men 1595 fratraadte Erik Lykke sin Stilling som Lensmand.

Op to Aar senere, d. 5. Marts 1597, døde Fru Magdalene paa Krabbesholm.

Denne Gaard tilfaldt Fru *Dorthe* paa Eskjær og hendes Mand, mens *Østergaard* gik over til hendes Søster *Anne Krabbe*. Denne havde været gift med Rigsraad *Arel Viffert* til Axelvold, hvem hun i Medgift

havde bragt de Banners gamle Gaard *Baggesvogn* ved Hjørring. Men Axel Viffert døde 1580, og den lille Søn, som Anne Krabbe bragte til Verden 26 Uger efter Mandens Død, mistede hun snart igen. En Mindetavle over den lille Axel Viffert findes over Korbuen i Aasted Kirke. Siden blev Anna Krabbe gift med *Erik Kaas* til *Vorgaard*, Søn af Rigsraad *Bjorn Kaas* til *Staarupgaard* m. m.

Begge de to Søstre fik en lang Enkestand, ligesom Moderen. Deres Æt er nu vist nok forlængst uddød. Men Bannerslægten som Helhed har holdt sig under Navnet *Høeg* lige til vore Dage.

Under Koret i *Aasted* Kirke, Krabbernes gamle Sognekirke, hviler Fru Magdalene og hendes Mand. Paa deres Ligsten staar en Indskrift, sagtens forfattet af Hr. Iver. Den minder i sin Slutning om det „*Vive mortis memor*“¹⁾, der staar at læse paa Erik Lykkes og Dorthe Krabbes Ligsten i Grinderslev:

„Lader os idelig tænke derpaa,
at vi alle ved Jesu Navn maa salig opstaa
i Evighed — Amen!
I Gaar hos mig,
i Dag hos dig!“

— Ja, det var om Anne Lykke og Magdalene Banner. Hvad der her er fortalt, gør ikke Krav paa Fuldstændighed og er dog maaske i mangen Læsers Øjne alt for „fuldstændigt“. Man bedes da venligst betænke de Vilkaar, som bydes den, der vil skrive en fjærn Fortids Historie. Han skal af hundrede smaa Stumper og Stykker danne et Billede, der i nogen Maade kan forestille den Genstand, han har valgt for sin Fremstilling. Og han samler som en gerrig hver

¹⁾ Lev ihukommende Doden!

eneste lille Flis. Endda bliver der store Huller i Billedet. — Langt lykkeligere er Digteren, som kan nøjes med faa Stumper af det oprindelige Billede, da han jo alligevel ovenpaa maler et andet med sine egne Farver. Han vinder straks Læserens Gunst. Den derimod, der møjsommelig ud fra de gamle Skøder og Tingsvidner skal lade *Livet* i gamle Dage leve op paany, han trænger til sine Læseses Overbærenhed.

Den udbedes ogsaa for nærværende Afhandling!

Hjemmel og Henvisninger.

Foruden mange almindelige historiske Hjælpemidler, er til foranstaaende Afhandling i vid Udstrækning benyttet Kancelliets Kopibøger for den paagældende Tid, de saakaldte „Tegnelser“ og „Registre“, her i Almindelighed efter Gengivelsen i „*Kancelliets Brevbøger*“ ved Bricka & Laursen. Af de øvrige Kilder skal, skønt man maaske i et folkeligt Tidsskrift som nærværende finder det mindre nødvendigt, dog anføres følgende, idet Tallene her svarer til Tallene i Parentes i Teksten:

1. Erslev: Konge og Lensmand i d. 16. Aarh.; Heises Anmeldelse af samme Bog i Historisk Tidsskrift, 5. Række, Bd. II., S. 456—65.
2. „Vinhandleren og Herremanden“.
3. Kolderup Rosenvinge: Gamle danske Domme, III., S. XI. fig.
4. Hist. Tidsskr., 5. R. VI. 79 f.
5. Smstds., 48 f.
6. Danske Magazin, 4. R. I. 153 f.; Rørdam: Danske Kirkelove, I. 253 f.
7. Ny kirkehistoriske Samlinger, V. 728 f.
8. Danske Kirkelove, II. 201, 205.
9. Se f. Eks. „Diplomatarium Vibergense“, Registeret: „Fiskeri“.
10. Ny kirkehist. Saml., V. 350.
11. Personalhistorisk Tidsskr., 2. R. VI. 179 f.
12. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed, 2. R. III., 90 f. I den meget forkortede Indskrift læses: „fv: Ana: her: Ped: lyck’: dott:“ (Fru Anna, Hr. Peder Lykkes Datter).
13. „Kronens Skøder“, v. L. Laursen, S. 286.

14. Fyldig Oplysning om Erik Banner og hans Hus findes i Heise: Familien Rosenkrantz Historie, II.
15. Fam. Rosenkr. Hist., II., Diplomatariet, 209 f.
16. A. T. Dorf: Krabbesholm, S. 4.
17. Om Iver Krabbe er der en Del at læse i Ny kirkehistorisk Samlg., V.
18. Diplomatarium Vibergense, 299 f.
19. V. S. Skeel: Optegnelser om Fam. Skeel, S. 85.
20. Erslev: Danmarks Len og Lensmænd i det 16. Aarh., 190.
21. Personalhist. Tidsskr., 3. R., III., 133 f.
22. Hist. Tidsskr., 1. R., I., 234. Hans Thomissøns Ligtale over Grev Gynther.
23. Dorf: Krabbesholm, S. 7.
24. Christiern Jensen Juels Aarvog (Ny kirkehistorisk Saml. V. 363).
25. Rosenvinge: Gamle Domme, III., 288; yderligere omtalt: Hist. Tidsskr., 5. R. II., 409 og VI., 404.
26. Samlinger til jydsk Hist. og Topografi, VI., 230 f.
27. Ny kirkehist. Saml., V. 558 f.
28. Wiberg kalder ham i sin Præstehistorie „Budde eller Budeus“.
29. Landsarkivet i Viborg, „Krabbesholm“, udtaget af en Pakke i Skive Byfogedarkiv.
30. Trykt f. Eks.: Ny kirkehist. Saml., VI., 731.

Fra gamle Dage.

Af Isak Jensen.

**Om Landsbyers og Gaardes Beliggenhed, Bygningers
Opførelse, Indretning og Vedligeholdelse, Kreaturerne
Røgt, Avlsredskaber, Jordens Drift og Behandling m. m.
i gamle Dage.**

LANDSBYERNE laa i Almindelighed, før Jordens Udstykning fandt Sted, vidt fra hinanden. Særlig da i de mere øde Hedeegne, hvor der endog paa sine Steder kunde være milelange Afstande imellem dem. Kun hist og her fandtes i en Afkrog en enkelt eller et Par enkelte Gaarde (en Torp) liggende isoleret fra selve Byerne, i hvilke nogle af Gaardene laa i en tæt Klynge, sammenbyggede, medens andre laa spredte. Somme Steder var Byens Gaarde og Huse alle spredte i kortere eller længere Afstande fra hinanden —, nogle endog med hver enkelt Bygning (Hus) paa sin særskilte Brink, der ikke sjældent skraanede temmelig meget, saa den ene Ende af Huset, hvis det var synderligt langt, laa betydelig lavere end den anden.

For at have det nemt med Vand og være fri for at grave Brønde havde man i Almindelighed lagt Byerne og Torperne, saavel som Enstedgaardene, nær ved Vandløb, Damme, Søer eller vandrige Kær og lavtliggende Steder, hvor man ved at grave et nogle Kvarter dybt Hul kunde have Vand nok til Husholdningsbrug.

Somme var saa heldige at have deres Vandhul tæt ved Gaardsleddet. Der sattes gerne en lille Jordvold om det med en Aabning paa den ene Side, hvor det overflødige Vand kunde sive ud, og hvor man kunde gaa til og række ned med Strippen og faa den fyldt. De livlige Smaakryb, hvormed Vandhullet var befolket, maatte naturligvis i Øjeblikket vige til Side. Det hændte dog undertiden, at en Frø eller en Tudse forvildede sig ind i Strippen og, hvis det var mørkt i Vejret, kom med op i Bryggeret.

Bygningerne var ikke videre pragtfulde, de havde som oftest vringlede Stolper og Vægge, opklinede af Ler, lave Tage og var meget snævre. For at sikre de skrøbelige Vægge, som var mest udsatte for Vejrets Paavirkning, mod at dratte ned i Vintertiden, digede man om Sommeren eller Efteraaret (Træk) raa Hede-tørv op mod den, særlig der, hvor Husdyrene havde Plads, hvilket jo ogsaa bidrog til, at disse kunde have det mere lunt. Ogsaa Væggene paa Salshuset, ved hvilke Sovebaasene var anbragte, støttedes paa denne Maade — saa kunde Vedkommende jo føle sig saa betrygget og være i Behold, selv i det slemmeste Vejr.

For at skaffe sig en Smule Læ i Gaardsrummet i den koldere Aarstid, sattes ofte store Diger op af raa Hede- eller Mosetørv mellem Hushjørnerne, der kunde ligge mange Alen fra hinanden. Det kunde gerne gøres nødigt, især hvor Røgteren havde et langt Stykke at løbe med Foderet fra Rysthuset („æ Risthus“) i Laden — et Rum, hvor Foderet: Halm af forskellig Slags, Hø — maaske ogsaa lidt Skaftekorn — rystedes, blandedes sammen i en Bunke, som man havde at „vill aa“, tage af — hen til Nødshusdøren.

Det var en simpel Maade, de gamle havde at fodre paa, i Almindelighed et ringe og kun lidet nærrende Foder, de kunde give Dyrene. — De drømte nok ikke

om, at deres Efterkommere skulde komme til at varte Køer, Stude og Ungkvæg op med Mel, Klid, Roer og de mange Slags Kager. Udhusenes Døre var gerne meget utætte, havde store Aabninger mellem selve Døren og Dørstolperne med Dørtrinnet, og maatte i haard Kulde, Frost og Snevejr nødvendigvis tættes meget omhyggeligt, hver Gang man havde haft dem aabnede for at fodre, vande eller muge. Der brugtes til dette Tætteri, hvad bruges kunde: Lyng, Strøelse, Møg, Sne. Der var jo Ulejlighed ved det, og Røgterens Hænder kom ofte til at kirle derved, men gøres maatte det, for at ikke de stakkels Høvder skulde fryse rent fordærvet. Selv naar der var stoppet og tættet allerbedst, kunde Ekskrementerne undertiden fryse stenhaard i Grebningen. Som oftest gennedes Hovederne ud for at vandes, endog i meget streng Frost og Kulde, i Regn, Sne og Slud. Kun i Knog og naar Vandstederne, Damme og Vandløb var tilfrosne, bares Vandet (med stort Besvær) ind til dem. Det var ynkeligt at se, hvorledes de magre Dyr stod og rystede over hele Kroppen under Vandingen. At ogsaa Hestene maatte ud til Vandstedet, naar det lod sig gøre, for at faa en Taar koldt Vand, er en Selvfølge. Men med deres Fodring havde man det gerne nogenlunde bekvemt; Foderloen og Høgulvet laa de fleste Steder tæt ved Stalden. Paa sine Steder var der ingen Balke mellem Høgulvet og Stalden; og kunde Hesten da, hvis den slap løs, have det nemt med at faa sig en Mundfuld Hø, og mangen en Klavs eller Lotte, som maatte vente alt for længe paa sin Opvarter, og som var lysten efter at smage paa Rariteten, tog sig selv til Rette, rykkede Grimskaffet itu og gjorde sig tilgode med det velsmagende Hø.

I Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede boede i Bækgaarden i Sønder Resen, Fjends Herred, en Mand ved Navn Laust Jensen,

(„Laust Bæk“) — han vil siden blive omtalt. Han var ikke nogen særlig dygtig Landmand og holdt som saadan langt fra alt i den skønneste Orden. En Del af Væggene paa Udhusene, som laa paa en skraa Brink og var overmaade simple, var gerne helt eller halvt sammensunkne og nedfaldne; Tagene, tildels af Lyng, som altfor sjældent fornyedes, raadnede hist og her helt hen og havde store Aabninger. Dette var i længere Tid Tilfældet med „æ Tækki ou'r æ Øghjøgl“ til behagelig Fornøjelse og Adspredelse for en af Hestene (en smuk, ung, rød). Laust skal have været en meget forsømmelig og unøjagtig Fodermester, der ikke gav sine Øg deres Foder til regelmæssige Tider, men lod dem Gang efter Gang staa alt for urimelig længe ved en tom Krybbe.

Og som der, hvad Taalmodighed angaar, er stor Forskel paa Mennesker, saa maa der vel ogsaa være Forskel paa Heste.

Laust Bæks den røde havde da den Svaghed at tabe Taalmodigheden over sin Herres Forsømmelighed, naar den med Rette kunde forlange det, naar den for Alvor var sulten, og saa tog den sig selv til Rette, rykkede Bindselet, der næppe har været af de stærkeste, i Stykker, gik ned af Baasen og gav sig i Lag med det dejlige „Osbæk“ Hø fra Engen ved Osbæk Aa Øst for Gaardens Mark, og naar den saa til Gavn havde mættet sig, kravlede den i Kaadhed op paa Høbunken, der skraanede ikke saa lidt paa den ene Side, stak Hovedet ud gennem Tagets Aabning og saa sig nysgerrig omkring, noget, der nok ikke undgik Genboernes Opmærksomhed hinsides Bækken — demm i Østergor o demm i—i Buel „dæ ku sikj æ Hæjsts Huæ igjæmmel æ Tækk, o de haaj di sø'n en Spilh aa“.

Efter hvad en gammel Mand har bemærket, skal det have kunnet fremkalde en vis opløftende, højtidelig

Stemning hos en lagttager, naar en tidlig Morgenstund den ene „Hakkelskærer“ efter den anden i en større Landsby strøg hans „Hakkelsknyw“ og begyndte at knubse med Værket, medens de muntre Haner med skingrende Røst forkyndte Dagens Frembrud, og Røgen steg op fra Arnestederne. — Hvad Menneskenes Boliger („æ Salshus“, „Stouhus“) angik, da gav denne ikke Gaardens andre Bygninger stort efter i Simpelhed og kunde udvendig fra forsaavidt kun skelnes fra disse ved den lave Skorstenspipe — om der da var en saadan —, de tarvelige smaa Vinduer og Bagerovens rundagtige Bagdel, som havde skudt sig udenfor Væggene, fordi der var for snævert til den inden for disse. Langt tilbage var Skorstenspiber jo ikke almindelige, ja, i somme Byer saas de ikke eller i alt Fald kun enkeltvis. Saaledes var der i sin Tid i Ungstrup ved Kellerup kun én Gaard, som var forsynet med Skorstenspipe, hvorfor den fik Navnet Skorstensgaard, et Navn, den har beholdt.

I Stedet for Gavl havde Salshuset paa den ene Ende en lille Luge paa Taget, hvorigennem en Smule frisk Luft og „Lystels“ kunde trænge ind i Loftsrummet; i den anden Ende var „Udskud“, hvor Taget naaede langt længere ned end paa den øvrige Del af Huset — undtagen paa Bagsiden, hvor Sengene var anbragt. Og her havde Svin og Høns Opholdssted. Svinetruget var anbragt i Balken til Bryggerset, saa Husmoderen havde det nemt med at give „Gysen“ Æde og Drikkels. Og her fra „æ Bryggers“ havde hun en lille Dør ind til sine Pyllehøns, som hun om Formiddagen i den haarde Vinterkulde lukkede ind til sig i Dagligstuen, hvor de kunde have det saa godt, lunt og lyst, og hvor de rigelig og rundelig forsynedes med „Mung“, Bygkerner, Levninger fra Husstandens Maaltider, lunkent Vand m. m. Det var en Behand-

ling, Hønsene kunde lide, og de undlod ikke at vise sig paaskønnende og taknemmelige derfor ved flittigt at lægge Æg oppe i Sengene, hvortil deres Værtinde snildelig gav dem Anledning og Lejlighed, idet hun slog Omhænget lidt til Side og viklede Hovedpuden ud fra Væggen og Halmen, netop som Æglæggeren helst vilde have det. At Fjerkræets Ophold i Stuen ikke fremkaldte nogen behagelig Atmosfære eller Hygge derinde og at det egentlig ikke var videre morsomt, naar en Høne eller Hane fløj om paa Bord, Dragkiste, Hylde eller hvor det traf sig og vadede i „en Sæt Mjlk“ og kanskesens fik den væltet og Indholdet spildt, er begribeligt; men man saa igennem Fingre med Pyllernes Unoder for de kostelige Ægs Skyld.

Man benyttede, som bekendt, i gamle Dage de meget billige „Sætter“ (sorte Lerfade) at lade Mælken henstaa i, og for at den bedre kunde bære Fløden op, sattes den i den kolde Aarstid ind i den varme Stue, hvorved den jo rigtignok foruden Fløden fik et vældigt Lag Fnug og Støv, som gjorde den mindre appetitlig.

— Saavel Indhusets som Udhusenes Tagværk bares egentlig, holdtes oppe, ved Hjælp af „Suler“, Støtter af forholdsvis svært Tømmer, ikke sjældent af Egetræ, de stod dels enkelte og dels parvis og havde en Overligger („æ Ohs“), som laa hen under Toppen af Spændtræerne, der naturligvis var koblede ved en tyk Egetræsnagle og ligesom hang over „æ Ohs“, medens de skrævede ud over Remmen med de nederste Ender, naaede under Tiden et godt Stykke ned for denne uden at være fastgjort til den. Bjælkerne, der var tappede gennem Stolperne (og disse op i Remmen), kom de slet ikke i Forbindelse med. Tagværket og Nederdelen, Bindingsværket, var saaledes meget løst forbundet med hinanden; kun holdtes Tagværket en Smule i Ligevægt af det nederste, idet Sulerne ved

tykke Nagler var fastgjorte til hoslagte Bjælker. For at støtte Stolperne og holde dem i nogenlunde Retning, forbandtes de med Bjælkerne ved Stingbaand, korte tykke Skraabaand. At disse ikke egentlig prydede Stuerne, er let at indse.

Lægterne gjordes fast til Spændtræerne med Egetræsnagler — Som var dyre, og man havde ikke Raad til at anskaffe dem, — enkelte Lægter lagdes løse. Som Boreredskab havdes kun den saakaldte „Bryst-naur“ og det var et saare besværligt og slidsomt Arbejde at faa boret de mange Huller igennem Lægten og endelig ind i Spændtræet, især naar begge Dele var af Egetræ, hvilket langt tilbage i Tiden ofte var Tilfældet; der maatte trykkes meget haardt paa Boret for at faa det til at trænge ind i Træet. Der var derfor mange om Arbejdet, naar det var en større, længere, Bygning eller flere Bygninger, som opførtes; Naboer og Genboer hjalp gensidig hinanden.

Stuchusenes Indretning var saa omtrent ens overalt. Saavel Indgangs- som Bagdør — Bryggersdør — bestod af tvende Halvdøre, den ene oven over den anden. Da Forstuen ingen Vinduer havde, eller kun en enkelt Rude, saa maatte den øverste Halvdør staa aaben, naar Vejret tillod det, hele Dagen igennem for „Lystels“ Skyld. Paa den ene Side af Forstuen var Storstuen, paa den anden Side Dagligstuen, imellem disse Spisekammeret, skilt fra Forstuen ved en Balke.

Da alle Vægge og Balker saavel som Bagerovn og Skorsten klinedes op af Ler, ligesom ogsaa Gulvene, med Undtagelse af Bryggers- og Forstuegulvene, lagdes af dette Materiale, saa er det begribeligt, at der brugtes store Masser deraf til Opførelse af en „Salls“, endsige en hel stor Gaard. Hundreder af Læs maatte til, graves op og æltes, hvilket naturligvis gav uhyre meget træ-

somt Arbejde. Men Vedkommende maatte ogsaa her have Bistand af sine Bysmænd.

Naar Leret med tilsvarende Sand var ført paa Æltepladsen — en rundagtig Lavning tæt udenfor Gaarden — og tilstrækkelig opblødt og det nødvendige Vand — gerne flere store Karfulde — var anbragt ved Siden af Æltningen, som ombarikaderedes med Møgvogne, store Plovhjul, lange Stiger, Træer og hvad man ellers havde som brugeligt, gennedes en Flok Høveder, undertiden en halv Snes eller derover — ikke Malkekøer — ind paa Lermassen, og en Del Mennesker posteredes hver med en Svøbe i Haanden rundt uden om paa de Steder, hvor et Høved lettest kunde springe over Barikaden; og nu beflittede man sig paa ved Hjælp af Svøben at faa Dyrene, der naturligvis havde vanskeligt ved at forstaa, til hvilken Side, de skulde gaa — ret om skulde de jo. Det kunde vare mange Timer, inden Leret var gennemæltet, saa det kunde bruges, og de firbenede Stakler, der jo ikke begreb, hvorfor de skulde gaa der saa længe og ylpe i den sejge Masse, pønsede gentagende paa at slippe ud en efter en, hvilket som oftest forhindredes ved Hjælp af Svøben — der vankede da for Alvor Klø til Forbryderen. Undertiden lykkedes det et af de mere letbenede og snilde Kræ at undvige, og saa havde man Mas med at fange det igen og faa det ind i Æltningen. Ikke sjældent hændte det sig, at et Høved udmattet sank om i Æltet, og der gjordes jo saa Forsøg paa ved skarpe og kraftige Svøbeslag at faa det til at lette sig, faa det paa Benene og i Gang igen; lod dette sig ikke gøre, var det ude af Stand til længere at gøre Tjeneste — det laa gerne og drynede, som vilde det bede om Skaansel —, maatte det hjælpes bort fra Lermassen, hvilket langtfra var et fint eller let Stykke Arbejde.

Naar Dyrene endelig var færdige med at ælte,

gennedes de ud i et Vand, Bæk eller Dam, hvor de blev tvungne til at gaa og plaske, indtil Benene var nogenlunde rensede, hvorpaa Hyrden maatte afsted med Flokken hen i „æ Kjalw“, hvortil kunde være en Fjerdingvej eller derover. Til at begynde med lagde de udmattede Dyr, hvor sultne de end var, sig for at hvile de trætte Ben, og det varede en god Stund, før de rejste sig for at sætte Munden til de ofte græsfattige Knolde, mellem hvilke der ofte fandtes slemme Moradser, hvori snart et, snart et andet stakkels Kræ gik fast, sank i Dynd uden at kunne redde sig derfra ved egen Hjælp. At Hyrden ofte pønsede paa ved ubarmhjertigt at tærse det med sin kluntede „Hjorkjep“ at hjælpe det op er vist — en „Hjordreng“ kunde undertiden vise sig som den værste Bøddel ved en saadan Lejlighed, behandle det forulykkede Dyr paa en grusom Maade, ja, slaa det rent fordærvet. Han gjorde sig naturligvis ingen Forestilling om, hvilke Pinsler han foraarsagede Dyret. (Maaske fik Hyrden, Dreng eller Pige, selv en haard Behandling).

Ved Opklining af Vægge, Ovn og Skorsten maatte der gaas forsigtigt til Værks; der kunde ikke sættes ret meget paa ad Gangen paa samme Sted, at ikke det bløde Materiale skulde synke sammen, og det maatte begribeligvis have Tid at tørres og fæstnes, inden der atter klinedes paa. Var det Regnvej, maatte Overkanten af Væggen, — eller Bagdelen af Ovnen — som var udsat for dets Paavirkning, omhyggelig tildækkes med Hedetørv eller Grønsvær; thi ellers blev de let ødelagte. De lave Vinduer med Blysprosserne og de bitte smaa Ruder, der ofte for en Del var uklare, sad tæt op til Loftet, som i Almindelighed laa saa lavt, at velvoksne Mennesker ikke ugenert kunde bevæge sig under det, men maatte dukke Hovedet for ikke at støde det mod Bjælkerne, saa det næppe kan have

været fuldtud fornøjeligt for dem at danse Hopsa derinde. Almindeligvis var der kun to Fag Vinduer i hver af Stuerne, kun et i Spisekammer og „Frammers“, og kun et enkelt i Bryggerset, hvor jo den øverste Halvdør kunde staa aaben, naar det behøvedes. Over Bryggerset havde man paa mange Steder intet Loft. For at Dagligstuen, der maatte tjene baade som Spise-, Sove- og (hvad Husflidsarbejdet angik) Arbejdsværelse for hele Hustanden, ogsaa Mand og Hustru, kunde blive rummelig nok, var der paa Husets Bagside Udskud, som til Dels afgav Plads for trende Senge. Der var altsaa egentlig ikke Loft over disse Sovesteder, men et med kalkede Brædder forsynet Tagværk, som jo altsaa naaede et godt Stykke længere ned end det øvrige Tag — det kan næppe have været et stort Vovestykke at hoppe ned paa Jorden fra Udskudstaget. I den modsatte Side af Stuen mellem Bordenden og Frammersvæggen havde en fjerde Seng Plads. Alle Sengene havde Panel og kulørt Omhæng. Bordet var langt tilbage i Tiden af Egetræ, Bænkene bestod undertiden af nedrammede Pæle med paasømmede Sædefjæl — intet Panel paa Væggen. I Krogen mellem den nederste Udskudsseng og Kakkelovnen havdes et Sæde, som paa sine Steder kun bestod af en Forhøjning eller Bænk af Ler, hvor en gammel Bedstefa'r eller Bedstemo'r eller en anden, som folte Trang til at faa sin Krop rigtig varmet op, kunde sidde saa betrygget og have det saa behageligt om Vinteraftnerne under Mørkningshvilen, der, mens Dagene var korte, kunde vare en a to Timer. Selvfølgelig krykkede ogsaa andre af Husets Individuer, navnlig Kvinder og Børn, nær til Kakkelovnen, naar det fros og det var koldt. For Smaafyre, der ikke folte sig trængende til Hvile og til hvem Ole Lukøje ikke vilde indfinde sig, kunde det være ret trist og drøjt at skulle sidde saa længe og

kukkelure i Mørket. Somme Steder havde man for Skik at lægge sig i den varme Seng og der lade Hvilen falde paa sig.

Paa Væggen i Kakkelovnskrogen havde manges en Husets Herre sit lille (maaske Egetræs) Skab hængende eller indmuret — indklinet — i Væggen over Kanten af Ovnen. I en anden Væg eller inde i Sengenepanellet var „æ Skink“ anbragt, hvori Flaske og Snapseglass, Tinkrus, Tinbægere — maaske ogsaa Sølvgenstande: Bægere, Spænder, „æ Huevandsæg“ — Metalknapper m. m. havde Plads.

Loft, Panel, Døre og Borde var gerne umalede og kun daarligt tilhøvede. I Storstuen fandtes en „Fræseng“, somme Steder to, som nærmest var bestemt for Gæster. I Almindelighed var det Panelsenge; kun hos mere velstaaende Folk havde man Himmelsenge at byde de fremmede. Møblerne, saavel Dragkisten med de svejfede Skuffer som den store, jernbeslagne Klædeskiste, var ofte af Egetræ. Chatoller var ikke almindelige lige saa lidt som Klædeskabe. Frammerset var gerne lille, men saa var Skorstensrummet saa meget desto større, ca. fire Alen paa den ene Led og to paa den anden, naturligvis uden Dække. Der maatte jo være Rum til et stort Ildsted, hvorpaa store Bunker af Hedetørv kunde brænde til „Emmer“, og hvorpaa større og mindre Kar, Lerkar, paa én Gang kunde anbringes og sættes i Kog, naar det gjordes fornødent. Og de skulde Plads til den store „Ovnsmund“ og til Askegraven, hvori der ragedes flere Skæpper Aske daglig fra Kakkelovn og Arnested. I denne Askebeholdning hældtes Vadskopvand, andet skiddent Vand og — Urin, ja, man gik undertiden hen, navnlig ved Nattetid og i ondt Vejr, og ladede Vand der. Og var der Smaabørn i Huset, kunde man med god Samvittighed begrave deres Ekskrementer i Askegraven. Børn gik i „Stou-

kjoul te di wa fire—fem Ohr“ — ingen Bukser. Havde nu den smaa tabt en Klat paa Gulvet f. Eks., saa snappede „Mue'hr“ eller hvem, der ellers var ved Haanden, „æ Lihm o æ Aaskskovl“, og ved Hjælp af disse nyttige Redskaber skaffedes i en Fart „æ Klat ud i æ Aaskgrav“. Ved Siden af Askegraven var gennem Skorstensvæggen Fyrhullet ind til den store Grubekedel (af Kobber) i Bryggeret, i hvilket „vor Mor“ foruden Bryggekar og Tapstole havde Dramtønden, som benyttedes ved Brændevinsbrændingen, Karret med Svineædet o. s. v., staaende.

I Spisekammeret havde man paa sine Steder Lerbænke til at anbringe „æ Sætter o“, og her havde Sul og Saltkar sit Sted. Kælderrum havdes ikke. — Tallerkenrække havde man ikke synderlig Brug for i hine Dage, saasom der benyttedes Træfade til daglig; Tinfade og Tintallerkener, der anbragtes ved Loft og Sengepanellet i Dagligstuen, kun ved Gilder og højtidelige Lejligheder, og da maatte jo ogsaa Tinbægerne og Tinkrusene — og havde man Sølvgenstande, navnlig Bægre, toges ogsaa disse i Brug — tages frem.

Hver Sommer havde man stort Reparationsarbejde ved Gaardens Bygninger; der maatte klines og kalkes, saa det forslog noget. En Hoben Vægge var gerne sunkne sammen i Vintertiden, og saa maatte der klines ny op i Stedet for. Undertiden tog man Humpler af de gamle, nedvæltede Vægge og satte op igen med ættet Ler imellem Stykkerne. — Det kan have været højest ubehageligt og fortrædeligt for Vedkommende, hvad de gamle Folk har betonet, naar i den haarde Vinter, f. Eks. under Snestorm og bidende Frost eller andet slemt Vejr, én eller flere Vægge drattede ned, i Særdeleshed naar det var paa Salshuset og ved Nattetid, hvilket ikke sjældent indtraf, og det lige saavel paa en højhellig Aften eller Nat som en anden. Og

da blev der for Alvor Uro i Lejren. Man maatte ud til Tørvestakken, om den end aldrig var saa belagt med Sne. og maaske tillige ind i Hestestalden for at hente Materiale. Aabningerne maatte tættes, og saavel kvindelige som mandlige Individuer maatte hjælpe til ved dette højst uhyggelige, besværlige Arbejde. Hvad om Nutidens Landmænd, der bor i de prægtige Bygninger, mod hvis solide Mure selv det haardeste Vejr maa prelle af, skulde til at tage til Takke med Lokaler og Boliger, som dem deres Forfædre maatte nøjes med, dem med de skrøbelige Lervægge!

Selve Klinearbejdet udførtes som oftest af Kvindene; og der var meget at komme over i en større Gaard. Alle Vægge udvendig og indvendig samt Ovn og Skorsten maatte efterses og til Dels have en Overhaling. Men de var i Almindelighed skrappe og rappe, de gode Kvindfolk, og de kunde faa meget gjort ved det en Dag. Hver havde sit lille Fladtrug eller Bræt med en Klat Ler, som hun gesvindt snappede den ene Haandfuld efter den anden af, dyppede den i Vand, som hun havde i Strippen, og strøg den opblødte Materie ind i Revner og Sprækker; siden kom hun med „æ Lævikost“, lavet af en Slags langt Græs, „Dronugræs“, som voksede i Hedemoser, med hvilken hun strøg det hele over, glattede det af ved Anvendelse af en tynd Lervælling. Til sidst, naar overalt det hele var tørret, kom hun med Kalkbørsten for at hvidte, dog ikke Udhusenes indvendige Balker og Vægge.

Det var jo ikke noget særdeles fint Arbejde, dette hersens Klineri, og det var nok ikke frit for, at Ungmøen, som var beskæftiget dermed, stundom følte sig noget generet og undseelig over for en fremmed Ungersvend, naar en saadan tilfældig kom til Stede. Ikke desmindre skal det have hændt sig, at han netop under en saadan Omstændighed forelskede sig i hende, saasom

hendes Tækkelighed, smukke Figur og Ynde ikke trods Klinedragten og Griseriet kunde skjules eller undgaa hans Opmærksomhed og skarptseende Øje.

Samtidig med, at Salshuset klinedes og kalkedes, blev Sengene ryddede og forsynede med frisk Halm og, som Underlag, med Lyngknipper og Træklodder eller hvad det nu var. Der var ikke Gulv under Sengen, men kun det løse Sand eller Muld, og Muldvarpen skød undertiden sine Muldskud op derinde. Træværket, Panel og Stolper, og hvad, der omgav Sovestedet, overgødes omhyggeligt med koghedt Vand, og Væggen gjordes godt ved med Ler, „Lævi o Kalk“, hvilket alt sammen kom til at gaa ud over Væggelus, Lopper og andet Utøj, hvoraf det ofte havde vrимlet, til Opmuntring for vedkommende Personer.

Udvendig fra set kunde de simple, lave Bygninger tage sig ret hyggelige ud, især i Frastand, naar de var gjort godt i Stand med Ler, Kalk og Tække. Der skulde dog ikke mange store Regn- eller Hagelbyger til for at tage Glansen af Væggene.

Bekostningen ved Gaardens Reparation var i Almindelighed ikke stor, men saa var Sliddet og Ulejligheden saa meget des større. — I det store Gaardsrum med de mange Ujævnheder og Fordybninger kunde der, under megen Regn og sludfuldt Vejr, være et saadant Pløre og Ælte, at man næppe var i Stand til at komme omkring fra Dør til Dør, fra Stuehus og til Udhusene, uden at „go i Wasgor, fo Wand o Blæwer i si Træsko“.

Hvad Avlsredskaberne angik, da var de for det meste klodsede og kun lidet bekvemme at bruge. Paa Møgvognen var der kun grumme lidt Beslag, i sin Tid intet, hverken paa Aksler („Akselstok, Kjeppstokk“) eller Hjul. Fadingen var meget snæver, saa Fjælene maatte være nogenlunde høje, hvis Læsset ikke skulde blive

alt for lille. — Ploven med de store Hjul, den klodsede Egetræs „Ohs o æ Hand'l“, havde heller ikke meget Jern paa Kroppen, ikke stort andet end „æ Skier o—æ Laangjahn“ (Plovjernet); Muldfjælen var af Træ med lidt Besiag paa Forenden. Paa den forreste Del af Aaren var et alenlangt Stykke Jern med høj Kant, hvori var Indhug eller Takker, fastgjort, og i en af disse Hager indhagedes en Ring — den kunde flyttes fra den ene Hage til den anden, eftersom man vilde have Ploven til at gaa grundt eller dybt (mer eller mindre dybt i Jorden) —, som var lagt ind om Oksen og ved en stærk Lænke fastgjort til Akslen midt imellem Hjulene og til Kloen, som greb om Hammelstokken („æ Hammelstokk — Klyui“). Harven havde gerne tykke Bul — Jernharven var jo ikke set —, ofte duppede, korte Tænder; langt tilbage i Tiden var kun den ene Halvdel forsynet med Jerntand, den anden Halvdel med Egetræstand, og skønt de var af sejt Træ, knækkede de dog tidt af under Harvningen, en efter en anden, og den, der kørte Harven, maatte nødvendigvis have „friske Tænder“ samt Hammer og Nagle med for at faa de gamle Stumper ud af Hullerne og ny sat ind igen.

Ogsaa Haandredskaberne: Greb, Skovl, Spade og Fork, var for det meste unemme at haandtere og meget klodsede; især var Skovlen ubekvem at arbejde med, saasom Bladet var Træ (Bøg) uden Beslag. Omsider drev man det til at faa det forsynet med Dupsko, og saa var den jo storartet til Brugen.

Det var en simpel og ingenlunde vidtløftig Maade, man havde at dyrke Jorden paa. Faa den tilstrækkelig godt bearbejdet med de Redskaber, man var i Besiddelse af, var en ren Umulighed. Kultivere Mose, Kær og andet lavtliggende Ejendom med stærkt Grønsvær eller gennemvævet af Rødder eller bevokset med Pors og

andet Vildnis, lod sig ikke gøre. Kun Hedejord, hvor Lyngen nylig var afsvedet, kunde man faa Bugt med; det kunde ofte knibe haardt nok med at faa de gamle Grønagre bearbejdede. Der toges forholdsvis smaa Indtægter om Aaret, og Marken kom saaledes til at ligge ud til Græs i en lang Aarrække, undertiden en halv Snes Aar og derover, og saa kunde den paa sine Steder være for Alvor haard og fast og have stærkt og sejgt Grønsvær, og var den saa meget tør, var den ikke god at komme i Lag med, særlig hvor der havde været meget Færdsel og hvor der var stenet, og paa saadanne Steder faldt det besværligt, ja, næsten umuligt, at faa Ploven til at bide paa og tage ordentlig Fure. Pløje Grønmarken kaldte man at „fælle“, hvilket foregik sidst paa Sommeren eller først paa Efteraaret; der spændtes fire Heste eller fire stærke Stude eller to Heste- og to Stude for „æ Fælleplou“, og der maatte jo saa en Plovkusk — en Dreng eller Pige (Tøs) — til. Det var ingenlunde nogen misundelsesværdig Bestilling at være „Ploukusk“, allermindst naar Ploven var daarlig lavet, Trækdyrene uvante og tvære, Jorden tør, haard, stenet og Plovmanden „purken og ond af sig“. Kun det forreste Spand kørtes med Tømme; det bagerste maatte paa en Maade skøtte sig selv og gaa i det forrestes Fodspor. Det gjaldt om, at de frahaands, især den bagerste, var tro til at følge Furen; thi gik den uden for, fulgte naturligvis Hjulet bagefter, og saa kunde Ploven ikke tage nogen Fure. Det havde sin store Vanskelighed, naar der ved Agerrenden vendtes, at komme heldig ind i Ageren igen „fo—o Hyuhl i æ Fuur“, og der behøvedes baade Øvelse, Behændighed og stor Opmærksomhed fra Kuskens Side og Villighed fra Trækdyrenes, hvis det skulde lykkes; men var dette sket, kunde det jo være, at Plovstyreren ikke kunde faa den til at tage Fure. Og havde han forsøgt det

en Gang eller to — der maatte jo sæles op hver Gang — maatte Kusken om og lægge sig over Aasen med al sin Smule Vægt for „o fo æ Plou i æ Juer“, hvilket ikke saa nær altid lykkedes. Det skete meget hyppigt, at Ploven sprang af Jorden straks efter at man med største Anstrængelse havde tvunget den ned, faaet den til at tage fat. Det kunde være overmaade drilsk og brydsomt, dette hersens Fællearbejde, for Plovmanden, og han kunde, hvis han havde en meget skrøbelig eller slet ingen Taalmodighed, blive i høj Grad irriteret og gal i Skrallen under dets Udførelse, og saa kom det selvfølgelig til at gaa ud over den ulykkelige Plovkusk — „han (hun) haaj ett mie Glee end te sæ sjel“ — „Trr!“ — „Vil do ett pas æpo, ein forbandedæ Knæjt (Tøs)!“ — „Sælop! Sælop!“ — „Aa, Dæwlen skuld' komm attæ dæ, din Fæhund!“ Saadanne Tilraab lød hyppigt fra hans arrige Mund; og det kunde jo være ret opmuntrende for hans undergivne og fremkalde glade, fromme Tanker og Følelser hos denne, bevirke et rart, fortroligt og hjerteligt Forhold mellem de to, der, tillige med Trækdirene, som vist ikke brød sig synderlig om de Skældsord, der regnede ned over dem, jo her skulde hjælpes ad ved det kontraadige Jordarbejde. Jorden fik kun en Pløjning til, inden der saedes; Furen vendtes og kom til at ligge med Græssiden opad; Ploven var ikke gaaet dybere ned, og der var lidet eller intet af den underliggende Muld taget med, og da Furen ikke kunde være raadnet synderlig, blev det ikke meget kendt, at der slæbtes over den med den simple Harve. Tænderne vilde ikke rigtig gøre Virkning, hvor mange Gange der end kradsedes med dem. Og dog kunde der mærkværdigt nok i et godt, ikke for tørt Aar, vokse dejlig, frodig Byg efter en saadan Behandling.

Om der ikke gødedes?

Al Gødningen kørtes ud om Foraaret til Byg og Kartoffler — langt tilbage i Tiden var Kartoffelen jo, som man ved, ukendt her tillands.

Den Jord, hvori Kartoffelen lagdes, fik en Pløjning mere —, og der gaves et vældigt Lag, men det meste deraf var rigtignok „Blændjoer“ med kun en Brøkdæl Møg fra Husdyrene. Der sammenkørtes Hundreder af Læs om Efteraaret: „Agersfuren“, ofte hentet langt ude i Marken, Træk, raa Hedetørv, som havde ligget over Gaardspladsen og ude i Gaardsledene i Sommer-tiden, for at løsgaaende og tøjrede Kreaturer, naar de Morgen, Middag og Aften lodes ud og ind, kunde faa Lejlighed til der at skilles ved deres Ekskrementer; Stykker af Diger omkring Kaalgaarden, bestaaende af tilhugne Hede- eller Mosetørv, som i nogle Aar havde staaet som Hegn og til en vis Grad var raadnet; Affald fra de store Tørvestakke; Klegsand m. m., Stykker af Fællefurer, Knolde eller Tørv, hakkede smaat med Hakke, Spade eller Hypjærn, naar det var jævnet ud i Lag. For hvert Lag „Blændjoer“ en „Strends Klem-møg“. Til sidst blev Møddingen temmelig høj, under-tiden tre a fire Fod —, og det kneb tidt for Træk-dyrene, blandt hvilke ofte var gamle Helmisser, „dæ sku slæves aa“, og Smaastude at faa det sidste Læs, det sidste Lag slæbt op. Selvfølgelig skraanede Mød-dingen en Del under Sammenkørslen fra den Side, man kørte ind paa den.

De gamle slap saaledes alt andet end let over Møddingsarbejdet; men meget af det, de brokkede sam-men, indeholdt saare lidt eller intet af Plantenærings-stoffer, og de forvoldte baade sig selv og Trækdyrene megen unyttig Slid og Slæb ved Sømmenslæbningen af de til Dels meget tunge Jorddele. Aller mærkeligst var det dog, at de fandt noget fordelagtigt i at hente al den Masse „Agsfurer“ ude fra Marken om Efteraaret.

for om Foraaret atter at slæbe dem tilbage og læsse dem af der, hvor de var taget. Men de forstod ikke bedre, vore ærværdige Forfædre. Noget var der dog angaaende Gødningens Behandling, som de havde Forstand paa, nemlig at faa Møgget vel gemt og forvaret mod Vejrets skadelige Indvirkning. Dette var ikke mindst Tilfældet med Faaremøgget — og her var de nær ved at bære sig ret fornuftig og snidelig ad. I hver Gaard i Hedeegne havde man i Almindelighed omkring ved et halvt Hundrede løsgaaende Faar og derover; en Del af Formiddagen havde man dem gaaende i Heden, for at de der skulde gaa og „nævre“ en Smule Føde. Baade om Natten og Middagen laa de hjemme i Faarestien, saa der samledes en svær Hoben Møg ved dem; og det, der blev i den Tid, de gik paa Græs, var meget saftigt, kraftigt og værdifuldt. En Del Aar efter, at Udbygningen fandt Sted, byggedes somme Steder, hvor Faarene havde deres meste Græsgange langt fra Byens Gaarde og hvor Faarene havde Nattelogi og Middags-hvil, Faarestier — mærkeligt nok, at der sjældent blev stjaalet Faar eller Lam ud fra disse Stier. Dette at have Faareflokkene i en Faaresti langt ude paa Marken, voldte mangan en Hyrdepige (det skulde helst være en Pige) et brydsomt og drillende Arbejde en Del af Sommeren, idet hun havde at malke de mange „Lammfohr“ — Lammene var vænnet fra, og Mennesker tog Mælken —, naar hun var ene om det. Det kunde undertiden falde vanskeligt at faa fat paa Faaret og faa det sat op mod en Væg — maaske af Jordknoide —, og var det saa uroligt, gal af sig, til Dels kanske fordi dets „Patter o Kveeg“ var ømme, saa var det næsten umuligt for den arme Tøs at faa det skilt ved Mælken. Det tog lang Tid for hende med at faa de tyve, tredive Faar malkede, og det voldte hende ofte megen Svcd og Graad. Bag efter havde hun den lange Vej at gaa

hjem til Gaarden med sin „Strip Mjlk“ — og hvem ved, om „hinne Madmuer saa ett ga undt os sæ, faade hun bej faa lænng —“. „Men Foormmjlk wa godt!“ Hvilke lækre, delikate Ost, der dog kunde blive af Faaremælk! langt ypperligere end f. Eks. Svejserost til 1 Kr. Pundet. Og maatte man faa Faaremælk at søbe til et Stykke Rugbrød — kun bitte, smaa Skefulde — hvor smagte det dog dejligt!

Efter at man havde begyndt at bygge Faarehuse paa Udmarken, kom man ogsaa ind paa at lave Møddinger derude.

Faarestien musedes kun to Gange om Aaret, Foraar og Efteraar. Der blev mange Læs, og det var et Slid at faa det ud af Huset, særlig om Efteraaret; thi det holdt overmaade sejt sammen, dette Sommermøg. Det blandedes ikke ned i Blændmøgsmødding, men kørtes ud for sig selv med det samme og fordeltes i smaa bitte „Kykker“, kun et Par Grebfulde i hver. Under disse Faaremøgsklatte lagdes „Stejl“ — det var om Efteraaret —; man snappede med Greben Stumper af Furene og lagde tæt sammen i en Runddel der, hvor „Kykken“ skulde være, og hakkede dem fint, og herpaa lagdes saa Klatten, som omhyggelig tildækkedes med Smaabidder af Furene. Et større Læs kunde strække langt, læsset af i omkring ved en Snes „Kykker“. Paa disse læsedes der saa af om Foraaret af „Blændmøg“, og saa blev det til en stor Kykke, som snart køkkedes op, trinedes og klappedes tæt og jævnt med Skovl og Greb. Ogsaa om Foraaret kørtes Faaregødningen ud i smaa Dynger og ligesaa det, der i Vintertiden var samlet ved æ „Fæhøvder o æ Øg“, ogsaa det fordeltes paa samme Maade: sattes af i smaa Klatter for umiddelbart efter at overdækkes af en stor Dyng „Blændmøg“.

Der lagdes ikke Stejl under disse Foraarskykker,

fordi det jo ikke skulde vare saa længe, inden de spredtes. Men Dyngerne kykkedes op og klappedes til, saa nær som de, der sattes de allersidste Dage før Spredningen.

Det tog Tid med at faa den store Masse Blændjord kørt sammen om Efteraaret. Naar der ikke skulde flere Læs til, gjordes Møddingen pænt op. Ydersiderne skares lige, jævnedes af, saa de næsten var lodrette, naar det da var en Mødding, der var noget ved; naar dette var gjort, det afskrællede kastet ind over den øvrige Masse, saa kunde man se, at Møddingen var færdig. Men endnu meget længere var man om at faa de mange Læs ud om Foraaret. En Del af Indtægten laa undertiden saa langt fra Gaarden, at der ikke kunde køres mere end 6—7 Læs med et Spænd om Dagen. Der maatte derfor begyndes med at køre Møg saa tidligt som muligt, kanske først i Marts eller lidt hen i Maaneden, inden Frosten var kommen af Jorden. Det kneb da ogsaa haardt med at faa Hul i Møddingen, naar den var uoptøet, og der maatte bruges „Limstang“ og Staalstang til at brække Stykker løs med, og disse Stykker kunde sommetider være saa store, at en Mand ikke var i Stand til at løfte dem paa Vognen; de maatte naturligvis ligge paa Ageren, til de var helt optøede, inden „Kykken“ kunde blive gjort op.

Tiden mellem Foraarssædens Nedlæggelse og Høhøsten medgik til Dels til Brændselsbjergningen og Gaardens Reparation.

Der fandtes jo store Hedcearer, og der bjergedes en umaadelig Masse Tørv, som sattes i Stak i Gaardsledet, hvor der var stor Afstand mellem Bygningerne, eller tæt uden for Gaarden; og de fleste Steder havde man en Stak Brændlyng, indeholdende mange Læs, samt en lille Skudtørvestak. Og saa gravedes og tørredes der gerne en hel Del Asketørv, som kørtes ind

paa Udmarken, lagdes i langagtige Bunker og brændtes. Asken agedes ud om Foraaret som en Slags Gødning — lidt Faare- eller Fæ- eller Hestegødning maatte jo med — til Kartofler og Boghvede. Trækdyrene havde det forholdsvis let med Sliddet og Slæbet i en stor Del af Sommeren, men Føden maatte de saa ogsaa selv samle sig paa de ofte græsfattige Agre, i Grønninger og Kær, som gentagende overgnavedes.

Om Slet og Høstarbejdet kun dette: „te di pekkede dje Hjølli“ — skærpede den ved at banke dens Eg tynd og skarp med en Hammer, „Pekkhammer“, som man kaldte den, og der maatte jo en „Pekkstuel“ til — et Stykke Planke med tre Ben, en Opstander med Smaahuller, hvori Enden af Hammerskaftet, der var tilspidset, kunde støttes og flyttes, eftersom det gjordes behov under Pekningen, og en Stump Jernstang med en lidt bred Bolt at lægge Leen paa. Baade denne og Pennen af Hammeren, som der naturligtvis pikkedes med paa Leens Eg, maatte være af hærdet Staal, Bolten jævn og glat, Pennen ligesaa og lidt duppet. Og saa gjaldt det jo tillige om, at Leen var passende hærdet. Ved at skærpe Leen paa denne Maade, kunde den vare meget længere, end naar den blev sleben.

Der kørttes ofte Hø og Sæd hjem om Natten, naar man havde Maaneskin og lyst Vejr. Naar der kørttes Hø og Rivelse hjem, passedes der godt paa med at faa det hele taget med og ikke lade det mindste blive liggende paa Pletten.

Paa et lavtliggende Sted, hvor Mulden ikke let blev for tør, og der nemt kunde faas Vand til at vande Planterne med, havde Husmoderen sin „Kallgor“ (Kaalgaard). Det var ikke mange Køkkenurter, hun dyrkede: Grønkaal i store Masser, Kaalrabi, Gulerødder, Persille, Timian og Løg, ogsaa Hvidløg, var omtrent det hele. Af Frugttræer og Frugtbuske havdes i Al-

mindelighed kun ganske faa eller slet ingen. Men Hyldetræet maatte ikke savnes, thi dette var jo nemlig Husmoderens Apothek. Dets Blomster tjente som Helbredelsesmiddel mod Forkølelse og anden indvendig Forstyrrelse, dets indre, saftige Bark mod udvortes Skade og Men. Ogsaa Malurt havde hun og benyttede den, dels som Lægemediel, dels som Tilsætning til det, der skulde give Øllet, hun bryggede, Smag og Friskhed, og desuden brugtes en Del deraf til at sætte paa Brændevin — saa kunde man faa sig en god Malurtdram. Foruden Hylden og Malurten havde vor Mor Simpelfien (en Potteplante) til Brug som Lægemediel, ikke mod indvendig, men mod udvendig Skade, f. Eks. brændte Saar. Et udmærket Middel til at lindre og dulme haarde Mavesmerter, nærmest hos mindreaarige, havde hun i sin Smørlage, hvoraf hun gerne havde „en Slant“ staaende. Ved sine simple Husraad maatte hun — sine husmoderlige Pligter tro — beflitte sig paa at holde Doktoren ude. Man var for Resten ikke særdeles tilbøjelige til at kalde paa Lægen i hine Dage, tværtimod; meget ofte lod man gaa Bud efter ham, naar det var for sent, og den syge Stakkell lige var ved at slaas med Døden.

Foruden Kaalgaarden havde Mutter, hvor Pladsen tillod det, sin „Kringor“ tæt ind til Salshuset, et lille med Jord eller Tørvedige indhegnet Stykke, hvor hun foruden smaa Hyld og Malurtbuske havde vellugtende Planter: Balsam, Ambra, Regnfang, Mynter, hvormed nærmest Kvindfolket — særlig om Søn- og Helligdage — forfriskede sig, delikaterede Lugtesansen. Naar de havde faaet gjort „Hejr“, hentedes ude fra „æ Kringor“ lidt „Ryg—els“, saa længe der var noget, som anbragtes paa forskellige Steder i Stuen: paa Hylder, i Sprækker, paa Bjælker „o—æ Klaakhus“, i Vindueskarmen o. s. v., saa kunde man have en saadan dejlig Duft

derinde. Gik Kvinderne i Kirke, tog de gerne lidt „Ryg—els“ med sig, noget ved eller i Salmebogen, noget ved Brystet.

Den vellugtende Muskat og den lægende Simplic var i mange Huse de eneste Potteplanter, man havde staaende i de lave Vinduer.

Men der kom andre Tider — og bedre. Paa Tomten af de gamle Gaarde med de lave Bjælker og sprukne Lervægge rejste sig ny Længer, lige og ranke, af Grundmur og med sorte eller røde Tage. Salshuset med høje Vinduer, med Fløjdøre derinde, Tæpper paa Gulvene, Sofa og polstrede Stole. Laden lang og rummelig med Køregang langs gennem sig og Mølle paa Taget. Kostalden lun, lys og luftig. Det gamle Møddingshul blev jævnet, og Møddingen fik Tag over Hovedet omme ved Udsiden af Kostaldslængen. Kaalgaarden er bleven en stor og velplejet Have. Det knoldede, sure Kær blev en jævn og frugtbar Eng. Bækken er bleven tvungen til at gaa sin lige Vej hen gennem Engdraget og føre det Vand bort, der før stod og sivede i Kærbunden. Fra Mergellejerne lagdes Jernspor ud til de magre Agre, og Sangskæg og Rørknæ veg Pladsen for Kløver og saftige Græsser. Hvor før stod sparsomt Korn og Spergel, gaar Renseploven langs Raderne af kraftige Planter af Kaalslægten. Leens Klang er forlængst overdøvet af Mejemaskinens smækkende Lyde. Og hvor fordem Blæsten fo'r uhindret hen over det øde Lynghav, staar unge Graner og Fyr med Skulder ved Skulder og lader Blæsten løbe Stormløb mod deres ubøjelige Toppe, medens der blev Læ og Lunhed ved deres Fod.

Historisk Samfunds Formaal er — som Lovene siger — at vække Interesse for den stedlige Historie og frede om Egnens Fortidsminder.

Dette tilsigtes gennem Udsendelse af en Aarbog, gennem Samling af kulturhistoriske Genstande i et Musæum og endelig gennem Afholdelse af offentlige Møder.

I Viborg Arkiv findes der Stof i gamle Retsprotokoller, Kirkebøger m. m. Flittige Hænder vil der kunne finde Materiale fra denne Egn til Bearbejdelse, et Materiale, som vil kunne formes til Folkelivsbilleder, der paa egen Vis vil kunne fortælle om stedlige Begivenheder fra ældre Tider. — Men skrevne Kilder er ikke det eneste, der kan fortælle om Fortiden. — I mangen en Aftægtsstue sidder Repræsentanter for den Slægt, der nu meget stærkt nærmer sig Graven. Det er paa Tide, at disse Mænds Viden bliver skrevet ned som et Mindesmærke, der for Fremtidens Slægter vil fortælle langt mere om Skikke, Sædvaner og Slægtens Historie end Marmortavlerne paa Gravene.

Derfor er det fornemmeligst Historisk Samfunds Opgave paa forskellig Vis at samle alt det, der kan belyse denne Egns Historie.

Idet vi med Hensyn til Musæumssagen henviser til Henry Madsens Artikel i nærv. Aarbog, beder vi enhver især af Samfundets Medlemmer om at gøre et Arbejde for at skaffe flere Medlemmer og derved skabe Historisk Samfund for Skive og Omegn et saadant Grundlag, at et kraftigt Arbejde kan tages op for Samfundets Formaal.

Skive, i November 1910.

Bestyrelsen.

Bestyrelsen bestaar af:

Borgmester Hastrup,
Skive.

Lærer Daugbjerg,
Vroue pr. Skive.

Træhandler N. Sørensen,
Lem pr. Skive.

Jeppe Aakjær,
Jenle pr. Jebjerg.

Redaktør J. P. Neerup,
Skive.

Avlsbruger Olesen,
Solvang pr. Skive,
Kasserer.

Lærer A. Jacobsen,
Skive,
Formand.

Revisorer er:

Gaardejer Chr. Madsen,
Hem.

Forstander Axelsen,
Krabbesholm

---

*Repræsentanter for Historisk Samfund:***Grønning:**

Hr. Gaardejer And. Jakobsen.

Hindborg:

Hr. Lærer H. O. T. Jensen.

Resen (Skive):

Hr. Lærer Christensen.

Otting:

Hr. Gaardejer Niels Thøgersen.

Hem:

Hr. Lærer Poulsen.

Oddense:

Hr. Pastor Borregaard.

Durup:

Hr. Mejeribestyrer N. Bjerre.

Hvidbjerg:

Hr. Gaardejer Peder Lidegaard.

Dølby:

Hr. Folkethmd. Hans Nielsen.

Brøndum:

Hr. Pastor Chr. Hasselbalch.

Volling:

Hr. Lærer D. Grønbech.

Selde:

Hr. Lærer N. Nielsen.

Junget:

Hr. Søren Ladefoged.

Thorum:

Hr. Jens P. Møller.

Rybjerg:

Hr. Lærer Hanghøj.

Grinderslev:

Hr. Lærer N. Olesen Husted.

Thise:

Hr. Peder Gammel.

Jebjerg:

Hr. Højskolel. Peter Jensen.

Lyby:

Hr. Lærer Pedersen.

Aasted:

Lærerinde Frk. Else Olesen.

Tøndering:

Hr. Lærer Krogh.

Roslev:

Hr. Gartner Laursen.

Hjerk:

Hr. Provst Westergaard.

Harre:

Hr. Lærer Lindum.

Navtrup:

Hr. Pastor Højgaard.

Vile:

Hr. Lærer Jensen.

Fur:

Hr. A. Chr. Andersen.

Rødding:

Hr. Pastor Bjerre.

Krejbjerg:

Hr. Søren Kjærsgaard.

Balling:

Hr. C. P. Pedersen.

Haasum:

Hr. Lærer Hansen.

Ramsing:

Hr. Lærer Primdahl.

Lem:

Hr. Uddeler Jensen.

Vejby:

Hr. Lærer Binderup.

Lilme:

Hr. Jeppe Chr. Christensen.

Mønsted:

Hr. Lærer Kr. Mathiassen.

Søby:

Hr. Niels Nørgaard.

Tastum:

Hr. Niels Odgaard.

Ørum:

Hr. P. Kistrup.

Daughjerg:

Hr. Lærer J. Jensen.

Lund:

Lærerinde Frk. Frederiksen.

Højslev Stationsby:

Hr. Læge Lundh.

Højslev Kirkeby:

Hr. Lærer Veggerby.

Dommerby:

Lærerinde Frk. Laursen.

Vridsted:

Hr. Pastor Lundøe.

Fly:

Hr. Lærer Harald Nielsen.

Hr. Sogneraadsf. Fr. Nielsen.

Stoholm:

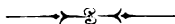
Hr. Læge Rosleff.

Resen (Sparkjær):

Hr. Lærer N. Aagaard.

Hald:

Hr. Maler Jørgensen.

Love

for

Det historiske Samfund for Skive og Omegn.

§ 1.

Samfundets Formaal er at vække Interesse for den stedlige Historie og frede om Egnens Fortidsminder.

§ 2.

Deſte Maal søges naaet ved Afholdelse af Foredrag, ved Udgivelse af et Aarsskrift i saa stort et Omfang, som Samfundets Pengemidler maatte tillade, samt endelig ved at virke for, at der oprettes en historisk Samling i Skive.

§ 3.

Medlem af Samfundet er enhver, der melder sig til Styrelsen, og som betaler et aarligt Indskud af 2 Kr. eller 50 Kr. en Gang for alle. Alle Medlemmer modtager gratis de Skrifter, som Samfundet udgiver.

§ 4.

Samfundets Styrelse bestaar af 7 Medlemmer, der vælges ved Stemme flerhed, første Gang den $^{11}/_{12}$ 1908, og fremdeles paa Aarsmødet.

Hvert Aar udgaar af Styrelsen 2 Medlemmer, der, uden at være genvalgt, har siddet længst i Styrelsen. Har flere siddet lige længe, afgøres det ved Lodtrækning. Det tredje Aar afgaar tillige Formanden. Styrelsen vælger selv sin Formand og fordeler Arbejdet mellem sig. Den konstituerer sig med en Formand, en Kasserer og en Sekretær.

§ 5.

Styrelsen deler sig i 2 Grupper, — Aarbogs-Udvalget og Musæums-Udvalget —, hvert bestaaende af 3 Medlemmer samt af Formanden, der er Medlem af begge Udvalg.

§ 6.

Aarbogs-Udvalget vælger af sin Midte en Redaktør. Det prøver de til Optagelse i Samfundets Aarsskrift indsendte Afhandlinger og sørger for dets regelmæssige Udgivelse.

Det ordner ogsaa Samfundets Foredragsvirksomhed.

§ 7.

Musæums-Udvalget vælger af sin Midte en Direktør, der er ansvarlig for det eventuelle Musæums Drift.

Udvalget administrerer Musæumsfonden og i det hele alle de Midler, der maatte indkomme til det. Det modtager og sørger for Opbevarelsen af alle de til Musæet indsendte eller indkøbte Genstande.

§ 8.

Hvert Aar i Januar Maaned afholdes et Aarsmøde for Medlemmerne, ved hvilket der gives Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar og fremlægges et revideret Regnskab og Plan for det kommende Aars Arbejde.

Samtidig finder Valg Sted af nye Bestyrelsesmedlemmer samt af 2 Revisorer,

§ 9.

Regnskabsaaret regnes efter Kalenderaaret. — Ønsker nogen at udmelde sig af Samfundet, maa det ske skriftligt 14 Dage før Aarsmødets Afholdelse.

§ 10.

Aarsmødet indkaldes ved Meddelelse i de stedlige Blade 14 Dage før dets Afholdelse. Forslag, der ønskes behandlede paa Aarsmødet, indsendes mindst 8 Dage forinden.

Ekstra Aarsmøde indkaldes, naar Styrelsen maatte finde Anledning dertil.

Simpel Stemmeflertal afgør en Sag.

§ 11.

Musæet bliver en selvejende Institution. I Tilfælde af det historiske Samfunds Opløsning, overdrages Musæet til Skive By, der gennem sit Byraad da skal varetage dets Interesser.

Samlingerne maa ikke sælges fra Byen, for saa vidt denne ønsker det.

